

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

PŘÍJMENÍ A PŘEZDÍVKY V PACOVĚ

Diplomová práce

Studijní obor: Bohemistika (navazující)

Vedoucí práce: PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

Autor: Bc. et Bc. Lucie Dušková

České Budějovice 2017

Anotace

Diplomová práce navazuje na práci bakalářskou, ve které se autorka zabývala onomastickým rozborem ve městě Pacově, konkrétně oblastí antroponomastiky (příjmení a přezdívký). Materiál byl získán díky databázi matričního úřadu, pomocí rozhovorů a výzkumem směřovaným na sociální síť Facebook. Cílem práce bylo provést analýzu u častěji se vyskytujících příjmení a u přezdívek s ohledem na motivaci jejich vzniku. Rozbor a klasifikace přezdívek jsou provedeny na základě výpovědí pacovských občanů i samotných nositelů s přihlédnutím k dalším možným asociacím. Vznikl tak komplexní jazykový soubor, který mapuje antroponomastický stav města Pacova v letech 2014–2017.

Abstract

The thesis has been following the bachelor thesis, which engaged the onomastic analysis in town Pacov, concretely the domain of antroponomastic (last names and nicknames). Records were obtained thanks to database of registry office, next by using of interviews and by research directed to the social site Facebook. The objective is to realize the analyse in more frequently occurring last names and nicknames with consideration of their motivated origin. Analysis and classification of nicknames have been made on the basis of testimonies of citizens of Pacov and nicknameholders with the possibility to next associations. There have been incepted the complex language collection, which have surveyed the antroponomastic status of town Pacov in 2014–2017.

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma *Příjmení a přezdívký v Pacově* vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Štěpána Balíka, Ph.D., pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. 5. 2017

Podpis:

Děkuji PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D., za báječnou spolupráci při psaní této diplomové práce a jeho laskavá, chápající slova.

Hlavní město je to, v němž žiješ.
(japonské přísloví)

Obsah

1	Úvod	10
2	Demografie města Pacova	12
3	Příjmení	15
3.1	Dvě příjmení.....	15
3.2	Přechylování příjmení.....	16
4	Přezdívký	19
4.1	Přezdívký ve školním prostředí.....	19
4.2	Přezdívký ve sportovním prostředí	20
5	Příjmení v Pacově	22
5.1	Získání a zpracování dat	22
5.2	Statistické údaje.....	22
5.3	Zpracování onomastického materiálu	23
6	Analýza pacovských příjmení	30
7	Přezdívký v Pacově	64
7.1	Získání a zpracování dat.....	64
7.2	Statistické údaje.....	65
7.3	Zpracování onomastického materiálu	66
8	Analýza pacovských přezdívek	71
9	Závěr	85
10	Zdroje	92
11	Seznam obrázků, grafů a tabulek.....	96
12	Seznam příloh	97

Použité zkratky

AV	Akademie věd
ČR	Česká republika
ESSČ	Elektronický slovník staré češtiny
GbSlov	Slovník staročeský (autor J. Gebauer)
MSS	Malý staročeský slovník
např.	například
r.	rok
str.	strana
Sb.	Sbírka
StčS	Staročeský slovník
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
ŠimekSlov	Slovníček staré češtiny (autor F. Šimek)

1 Úvod

Již dle názvu *Příjmení a přezdívky v Pacově* lze naši práci zařadit do oboru antroponomastiky. Obsahově tato diplomová práce navazuje na práci bakalářskou, obhájenou roku 2015 na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity pod názvem *Příjmení ve městě Pacově*. Cílem bakalářské práce bylo zaznamenat aktuální stav antroponymie města Pacova v roce 2015. Jelikož v práci byla zkoumána nejen příjmení, ale i jména po chalupě a přezdívky, vznikl rozsáhlý antroponomastický materiál, který nebylo možné analyzovat v rozsahu, jaký bakalářská práce ukládá. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli pokračovat ve stejném tématu i v práci diplomové, a navázat tak na již rozpracovaný výzkum.

Cíl práce spatřujeme v detailnějším popisu antroponomastického stavu města Pacova na počátku 21. století, přičemž cíl společně naplňují bakalářská i diplomová práce, na kterou je též možné nahlížet jako na druhý díl práce bakalářské.

Práci uvádíme kapitolou *Demografie města Pacova*, ve které čtenáře seznamujeme se statickými údaji o obyvatelích města Pacova – s počtem sňatků a rozvodů i vývojem počtu obyvatel v našem městě.

V teoretické části práce shrnujeme poznatky o užívání dvou příjmení a přechylování příjmení (*Příjmení*), které později využíváme v praktické části práce. Další kapitola (*Přezdívky*) charakterizuje specifické rysy přezdívek a zvláště se věnuje dvěma sociálním prostředím, ze kterých mimo jiné pochází přezdívky v našem výzkumu.

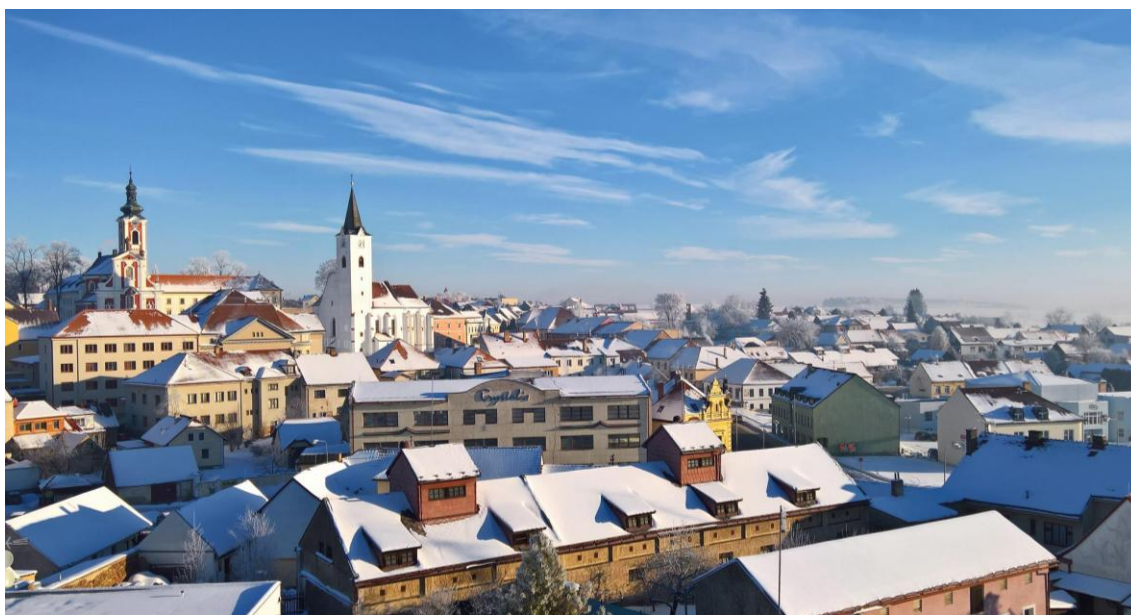
V druhé – praktické části práce nejdříve popisujeme získání a zpracování onomastického materiálu, vyčíslujeme statistické údaje o výzkumném vzorku a specifikujeme metody, podle nichž budou data dále analyzována (*Příjmení v Pacově*, *Přezdívka v Pacově*). Pro lepší návaznost následuje za metodologickou kapitolou vždy analýza daného materiálu (*Analýza pacovských příjmení*, *Analýza pacovských přezdívek*). Při analýze příjmení vycházíme z literatury předních českých antroponomastiků, dále ze staročeských slovníků a dalších odborných zdrojů. Uvědomujeme si, že etymologický výzkum má v tomto případě své hranice. O motivacích, o nichž

se můžeme pouze domnívat, že přispěly ke vzniku daných příjmení, proto hovoříme jako o potenciálních či pravděpodobných.

2 Demografie města Pacova

V následující diplomové práci se stejně jako v práci bakalářské budeme zabývat onomastickým rozbohem města Pacova, které leží jako obec s rozšířenou působností v okrese Pelhřimov, Kraji Vysočina.

Obrázek 1 Pohled na město Pacov v zimě roku 2017 (foto: Zdeněk Klika)

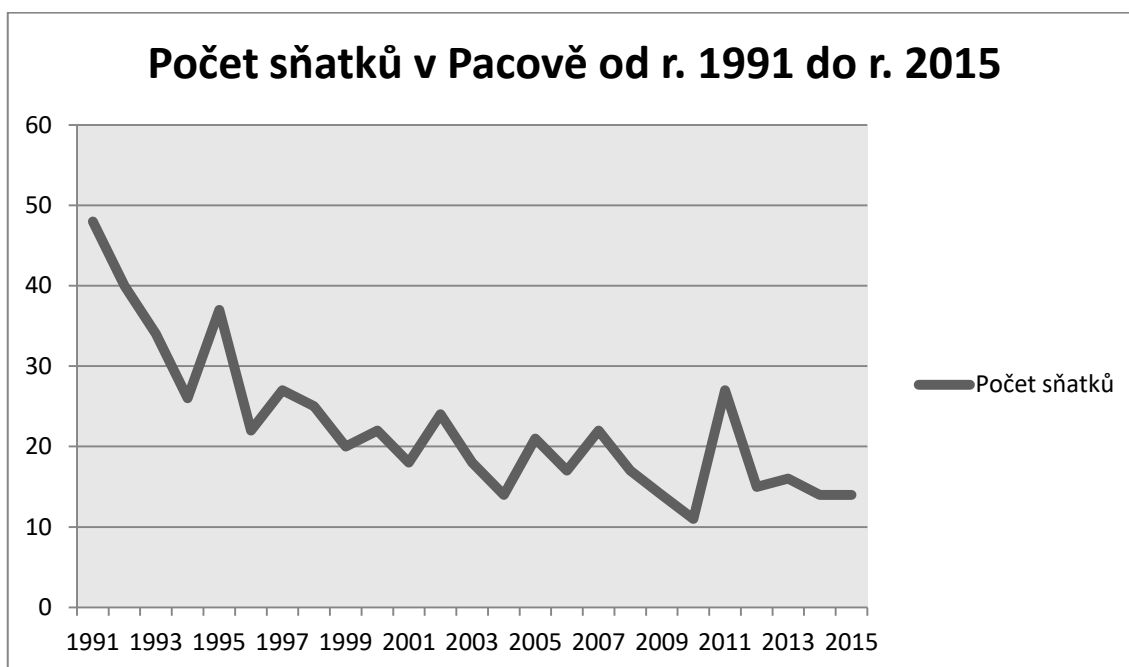
Z hlediska demografie obyvatel souvisí s naším tématem – příjmeními nejvíce počet nových manželství, při kterých ženy mění svá příjmení dle nastávajícího či ke svému příjmení přibírají ještě druhé, a počet rozvodů, po nichž se část žen navrací ke svému příjmení rodnému. Počet sňatků v Pacově od roku 1991 mírně klesá, lze říci, že od roku 2000 se v Pacově průměrně sezdá 18 párů. Průměrný počet nových sňatků tak převyšuje průměrný počet rozvodů, který se od roku 2000 v Pacově drží kolem čísla 12. (Ministerstvo vnitra České republiky: Informační servis – statistiky, 2016, cit. [2017-02-28])

Porovnáme-li počet obyvatel k 31. prosinci od roku 1971 do roku 2015, dojdeme k nepříjemnému zjištění – v Pacově dlouhodobě ubývá počet trvale žijících občanů. Zatímco na Silvestra roku 2000 mělo v Pacově trvalý pobyt nahlášeno 5255 lidí, ve stejný den roku 2015 už se jednalo pouze o 4 857 obyvatel, v roce 2016 potom dokonce o 4 739 obyvatel. S úbytkem počtu obyvatel nepochybně souvisí přirozený přírůstek, který se od roku 2000 pohybuje převážně v záporných číslech, i přírůstek migrační, jehož bilance je v novém tisíciletí taktéž spíše záporná. Obyvatel

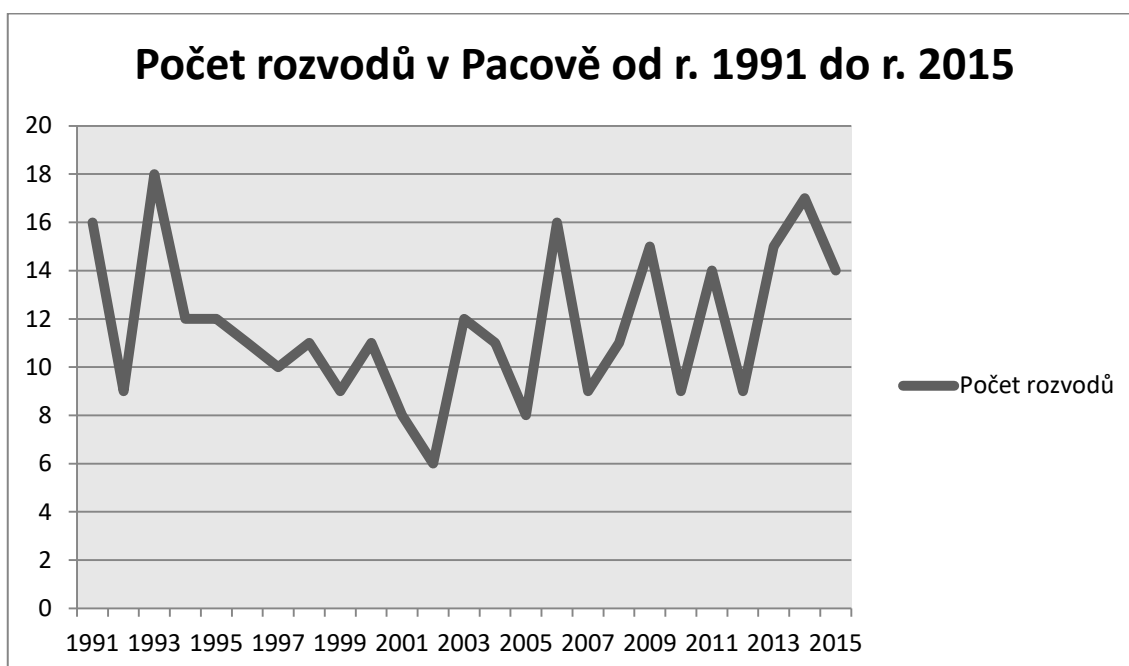
v Pacově tak ubývá a s nimi ubývají i zástupci různých druhů příjmení. (Ministerstvo vnitra České republiky: Informační servis – statistiky, 2016, cit. [2017-02-28])

Grafy znázorňují počty sňatků, rozvodů a celkový počet obyvatel města tak, jak o nich mluvíme v předcházejících odstavcích.

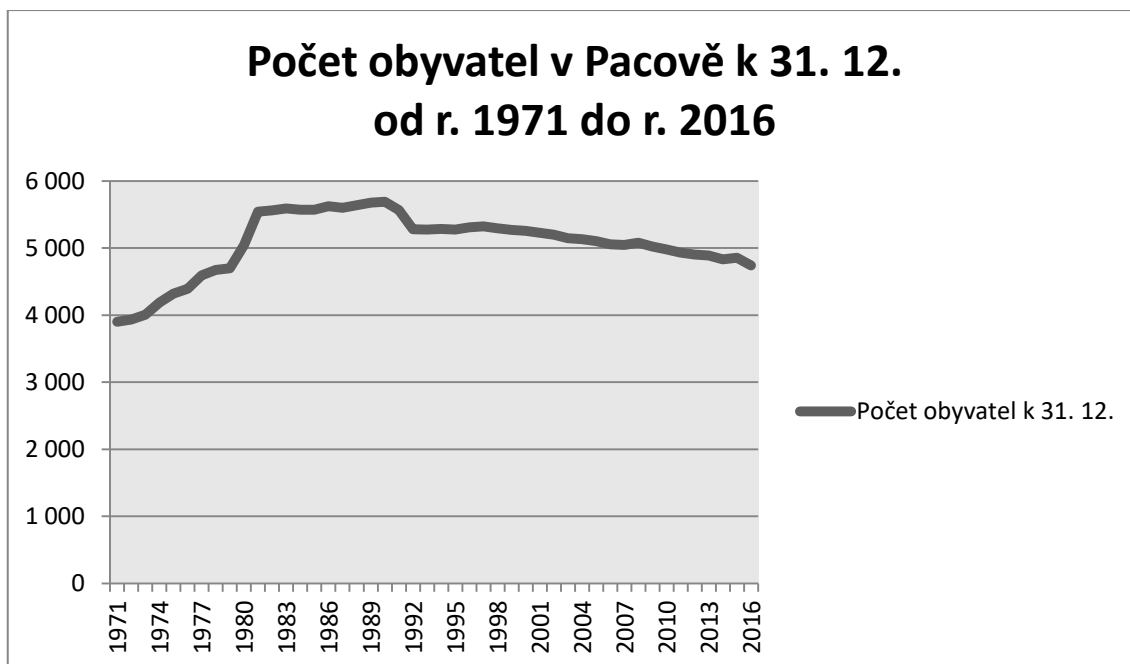
Graf1 Počet sňatků v Pacově od r. 1991 do r. 2015

Graf2 Počet rozvodů v Pacově od r. 1991 do r. 2015

Graf 3 Počet obyvatel v Pacově k 31. 12. od r. 1971 do r. 2016

3 Příjmení

3.1 Dvě příjmení

„Z hlediska původu nositelů těchto příjmení, občanů ČR, sem patří příjmení zděděná ve složené podobě již po rodičích nebo prohlášená jako společná při uzavírání manželství po tom snoubenci, který takové příjmení po rodičích zdědil (Knapková, 2008, str. 84).“

Dnes dvě příjmení v České republice používají především ženy, které se před svatbním obřadem rozhodnou pro variantu příjmení, z něhož bude zjevná příbuznost s jejich manželem i rodnou rodinou. „Při uzavírání sňatku lze takové víceslovné příjmení zvolit jako příjmení společné, tj. jak po ženichovi, tak nevěstě.“ (Knappová, 2008, str. 87) Zdvojené příjmení však podle zákona může používat pouze jeden z manželů, druhý si ponechá pouze příjmení jedno – to, které jeho druh uvádí na prvním místě (takové příjmení nazýváme jako *společné příjmení manželů*). Zdvojené příjmení mohou mít oba manželé pouze v případě, že jeden ze snoubenců užíval zdvojené příjmení již před svatbou – oba se potom jmenují po něm. Žádné další příjmení ke zdvojenému příjmení však již připojit nelze – maximální počet příjmení je tedy dvě.

Matrikářka města Pacova v rozhovoru s námi uvedla: „Dvě příjmení si po sňatku nechávají zejména ženy, které mají děti z předchozího manželství. Přijetím nového příjmení spolu se zachováním příjmení po bývalém manželovi neztrácí jejich děti spojení s matkou pomocí příjmení.“ Průměrný věk nevěst se během nového milénia posunul směrem nahoru, k 30 letům, v tomto věku má již mnoho žen také vybudovanou kariéru související s jejich příjmením – změna příjmení by mohla jejich profesní postavení významně znehodnotit či ohrozit, proto se po sňatku často rozhodnou pro ponechání příjmení rodného spolu s přijetím příjmení po svém muži. Obecně užívání zdvojeného příjmení přináší v běžném životním chodu spíše komplikace – jeho nositelka musí takové příjmení používat při veškeré oficiální komunikaci, měla by se zdvojeným příjmením též představovat a podepisovat. Není výjimkou, že její jméno je na různých místech komoleno, psáno nesprávně s pomocí spojovníku či dochází k opomenutí jednoho z příjmení.

Dříve se druhá složka příjmení objevovala spíše z důvodů diferenčních – např. k odlišení osoby se stejným příjmením – Knappová (2008, str. 84) uvádí pro tuto funkci příklad příjmení spisovatele *Karla Matěje Čapka-Choda*, který se z uměleckých důvodů rozhodl připojit ke svému příjmení další antroponymum *Chod*, aby byl odlišen od člověka ve stejném oboru – *Karla Čapka*.

Zdvojená příjmení můžeme stejně jako každá jiná skloňovat a přechylovat. Možná a častější je varianta skloňování obou příjmení (např. v druhém pádě *bez Karla Matěje Čapka-Choda*), zavrňovat ale nelze ani skloňování pouze druhé složky příjmení (např. v druhém pádě *bez Karla Matěje Čapek-Choda*). Samostatné skloňování druhé složky příjmení je typické hlavně pro ta antroponyma, kde se ve složeném tvaru objevuje slovo neslovanského původu (např. muž s příjmeními *Vig Černý* – v druhém pádě jeho příjmení nejčastěji skloňujeme *bez Vig Černého*). (Knappová, 2008, str. 84 a 85)

V evropské jazykové a kulturní tradici je udržováno psaní dvou příjmení za pomoci spojovníku umístěného mezi dvěma antroponymy. Tento úzus je dodnes platný např. v Polsku, Německu, Rakousku, Švýcarsku, Švédsku, Dánsku, Velké Británii, Bulharsku a Rumunsku. Česká republika se k těmto zemím již neřadí (v minulosti spojovník mezi dvěma příjmeními používala), protože podle výkladu k § 8 zákona o rodině mezi dvě příjmení spojovník neklade (Henys, 2002, str. 171). Toto řešení je pro český jazyk velmi netypické a nelogické, jelikož zde platí pravidlo psaní spojovníku mezi souřadně spojenými jmény, kterými dvě příjmení bez diskuze jsou. Možná právě z tohoto důvodu mnoho uživatelů českého jazyka píše zdvojená příjmení svých spoluobčanů se spojovníkem, ačkoliv v oficiální podobě složeného příjmení se toto interpunkční znaménko nevyskytuje. Kvůli analogickému systémovému užívání souhlasíme s názorem Miloslavy Knappové (2008, str. 90): „Návrat k tradičnímu psaní se spojovníkem, v českém pravopise ustálenému, bychom považovali z jazykového, společenského, kulturního i mezinárodního hlediska za náležitý a lze jej doporučit.“

3.2 Přechylování příjmení

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, definuje v § 69: „Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české

mluvnice“ (Zákon č. 301/2000 Sb., § 69, 2002). Z výkladu tohoto paragrafu je evidentní, že příjmení žen by se měla oficiálně tvořit přechylováním. Na co však již zákon nemyslí, je přechylování v běžné mluvené komunikaci – to v něm nijak definováno není.

Opačný proces – nepřechylování obecně vyvolává ve společnosti spory. Na mysl máme zejména případy, kdy je příjmení ženy nepřechýlené, ale ostatní lidé se ho přesto snaží přechylovat. To se stává hlavně u jmen slavných žen z oblasti sportu – zde potom proti sobě stojí dva nepřátelské tábory, z nichž jeden říká, že nepřechýlená příjmení by za žádnou cenu neměla být přechylována – jako argumenty uvádí zachování identity dané sportovkyně a dehonestaci jejího příjmení, druhý tábor se staví k přechylování sportovkyň pozitivně – roli přechylování zde chápe jako krok ke gramatické sounáležitosti k české větě, objasnění pohlaví sportovce a jednoznačnému ulehčení práce sportovních komentátorů¹. V českém jazyce jsou vesměs pravidelně a bez uzardění přechylována příjmení političek (*Thatcherová, Merkelová, Obamová, Clintonová*), příjmení či pseudonymy umělkyň se přechylují méně, některá vůbec (*Agatha Christie, Edith Piaf, Marilyn Monroe, Alice Nellis, Dara Rolins – oficiálně Darina Rolincová*), ale záleží i na konkrétním zvyku (*J. K. Rowling / J. K. Rowlingová*).

Nepřechýlená příjmení se však v Čechách dosud vyskytují jen zřídka. Ačkoliv jsou ve střetu s běžným životem více vyzdvihovány výhody příjmení přechýlených (zařazení do české větné konstrukce – nepřechylováním vzniká z ženského příjmení nesklonné vlastní jméno; jazyková ekonomie; odlišení muže a ženy na první pohled; česká realie, atribut národní identity, zvyk), ani příjmením nepřechýleným nelze některé z výhod jednoznačně upřít (značka a výjimečnost – antroponymum jako pracovní nástroj; umožnění snazšího kontaktu s cizími zeměmi).

Problém může nastat ve chvíli, kdy nepřechýleným příjmením máme dotyčnou ženu oslovovat. Nepřechýlené příjmení se chová jako nesklonné vlastní jméno, v komunikaci s jím pojmenovanou ženou bychom tedy měli pro oslovení používat

¹ Zvykově se nepřechýlená příjmení v České republice přechylují hlavně ve zpravodajství České televize. Každé médium má k tomuto vydanou vlastní směrnici, již se redaktoři řídí – v souvislosti s Letními olympijskými hrami 2012 se Česká televize vyjádřila na svém webu následovně: „Česká televize vychází při přechylování cizích ženských jmen z doporučení Ústavu pro jazyk český a přechyluje jména tak, aby byla hlavně zachována srozumitelnost pro českého diváka.“ (Zásady přechylování cizích ženských jmen v ČT, 2012, cit. [2017-04-07])

1. pád daného příjmení. To nebývá tak velký problém, pokud je příjmení neznámého, cizího původu. Potíže ovšem působí oslovení ženy, jejíž příjmení je v mužském tvaru českého podstatného či přídavného jména. Jako příklad můžeme uvést jméno televizní redaktorky *Emmy Smetana*, jež by měla být oslovována *Emmo Smetana*, nikoliv *Emmo Smetano* – pro člověka z dobře vyvinutým jazykovým citem je takovýto postup podivný. Nezřídka kdy nezná pravidla pro tvoření vokativu u nepřechýleného příjmení ani sama nepřechýlená dotyčná.

4 Přezdívky

Charakteristiku přezdívek uvádíme již v práci bakalářské na stranách 29 až 31. V práci diplomové jsme se proto zaměřili na další z aspektů přezdívek, a to jejich užívání v kolektivu.

„Vedle funkce identifikační a charakterizační plní přezdívky také funkci stmelovací“ (Vodičková, 2012, str. 6). Tato funkce je patrná hlavně v ustálených kolektivech – tím může být například školní třída, sportovní oddíl či klub, zájmový útvar, zaměstnanecký kolektiv nebo jakákoliv jiná skupina lidí, kteří se pravidelně vídají. V naší diplomové práci se mimo jiné zaměřujeme na přezdívky vycházející ze dvou sociálních prostředí – školních tříd a sportovních oddílů.

4.1 Přezdívky ve školním prostředí

Charakteristikou přezdívek ve školním prostředí se zabývali onomastici již ve třicátých letech minulého století. V následujících odstavcích vycházíme právě z jejich výzkumů, jelikož jejich závěry nebyly dodnes překonané.

Šmilauer (1993, cit. [2017-03-02]) mluví o mládeži školou povinné jako o lidech, kteří nesnáší prázdných slov, a proto vyhledávají pro svá oslovení jména „přiléhavá, silně citová, výmluvná“. Ta korespondují s příznakovými vlastnostmi nositele nebo s určitou událostí, která je s ním spojena. Na příkladu vlastní školní třídy ukazuje i socializační a kolektivní funkci přezdívkou: „Dokud nový žák neměl uznávané přezdívky, byl ve třídě cizím prvkem, ‚zapáchal divočinou‘, udělení přezdívkou bylo jeho přijetím do těsnějšího svazku třídy“. Právě tato soudržnost je výrazným činitelem při tvorbě přezdívek – při její absenci se přezdívky ve školním prostředí nevyskytují (Šmilauer, 1933, cit. [2017-03-02]).

V prvních letech školní docházky se žáci oslovují nejčastěji křestním jménem, případně příjmením, které může být primitivně přetvořováno (Brambora, 1933, cit. [2017-03-02]). Příjmení už ve třicátých letech 20. století považoval Šmilauer (1933, cit. [2017-03-02]) pouze za konvenční značku. Právě on poukazoval na to, že ačkoliv přezdívka byla zprvu expresivně motivovaná, později již tento příznak zcela vymizel a toto označení se stalo pouze něčím, co je nevymluvné, nepoddajné, oficiální. Po určité době se konvenční značkou stává i přezdívka.

U mladších žáků se projevuje tendence zkracování dlouhých příjmení tak, aby končila na *-a/-nda*, mění se přípony příjmení. Starší žáci jsou již vynalézavější a s jazykovým materiálem si pohrávají více. Jejich prioritou jsou deminutiva a rýmování. Po asimilaci s prostředím školy i ostatních žáků se objevují první přezdívky motivované přeřeknutím někoho ze členů pedagogického sboru. Ne vždy se takové přezdívky dlouho udrží. (Brambora, 1933, cit. [2017-03-02])

Na tvoření přezdívek má vliv i škola jako instituce, ve smyslu hodnotícím – vztah k učení a učitelům, kde se objevují přezdívky typu *Šprt, Pětkař, Bonzák, Šplhna* apod. (Knappová, 1999, cit. [2017-03-02]), nebo ve smyslu vztahu ke vzdělání a obvyklým vědomostem, kde se z Cyrila může stát *Konstantin* (Scheinostová, 1999, cit. [2017-03-02]).

Přezdívkou dostávají spíše žáci extrovertní, společenší, se zvláštními zájmy, s výrazně pozitivním či negativním vztahem k pedagogickému sboru – takoví mohou mít přezdívek dokonce více. Není výjimkou, že takové přezdívky často přesouvají svou působnost i do jiného prostředí. (Brambora, 1993, cit. [2017-03-02])

Scheinostová (1999, cit. [2017-03-02]) ve svém výzkumu přezdívek vyzdvihuje slušnost mládeže, protože v jejím zkoumaném vzorku se většina z nich řadí k slušným slovům, dokonce se spíše jedná o slova s pozitivním nádechem a deminutiva.

4.2 Přezdívky ve sportovním prostředí

U přezdívek z oblasti sportu se nám nepodařilo vyhledat žádnou odbornou literaturu z pera předních českých antroponomastiků. Objevili jsme pouze kvalifikační práci naší současnice, která vznikla na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Práce Alžběty Vintrové (2009, str. 5) pojednává o přezdívkách užívaných v okruhu orientačních sportovců – především běžců, ale okrajově též cyklistů a lyžařů. Autorka však bohužel nijak explicitně nepopisuje vztahy v této sociální skupině ani její uspořádání. Osobně se domníváme, že v tomto případě se spíše nejedná o přímo hrou stmelené kolektivy. Zde uvedené použití přezdívek není podle nás pro sportovní prostředí typické.

V prostředí skupin, které pojí záliba v kolektivním, resp. týmovém sportu, lze u přezdívek pozorovat určitá specifika, která v rozhovoru s námi shrnul člen fotbalového mužstva A TJ Slavoj Pacov takto: „Upřímně si nemyslím, že nás přezdívky při hře nějak psychicky podporují, spíše jde o zvyk – oslovujeme se tak, abychom na sebe na hřišti nemuseli volat jménem či příjmením. V týmu má navíc více hráčů stejné křestní jméno, bylo by hloupé na někoho volat ‚Martine‘, když by nebylo jasné, na koho se volá. V tomhle přezdívky všem vyhovují.“ Na otázku, zda jsou přezdívky spíše kladné, nebo záporné, odpověděl námi zpovídaný hráč takto: „Některé přezdívky jsou neutrální, některé spíš legrační a kamaráda popíchnou. Jsme přátelé a bereme to ze srandy. Žádné přezdívky mezi námi nejsou tajné, to by nešlo.“

Několik přezdívek našeho výzkumu pochází právě ze sportovního prostředí – volejbalového, atletického² i fotbalového oddílu TJ Slavoj Pacov, další přezdívky vznikly v zájmovém oddílu hokejistů a basketbalistů. Ačkoliv za sportovní prostředí lze s jistotou považovat i klub *Okinawan Goju-ryu Karate dojo Pacov*, specifika přezdívek v něm považujeme za mírně odlišná, jelikož karate není primárně skupinovým sportem, při kterém by hráči museli v jednom okamžiku spolupracovat.

² Atletické závody zahrnují i štafetové disciplíny, které jsou ze své podstaty týmové.

5 Příjmení v Pacově

5.1 Získání a zpracování dat

Pro získání materiálu k analýze příjmení města Pacova byl použit stejný postup jako v práci bakalářské. Díky kladně posouzené žádosti, která byla zaslána k rukám vedoucí odboru vnitřních věcí a matrikářky Městského úřadu Pacov, jsme získali soupis jmen příjmení 4739 osob majících trvalý pobyt v Pacově v závěru roku ke dni 31. 12. 2016.

Zpracování dat proběhlo v programu Microsoft Excel pomocí funkcí a metod. Příkazem byla vytríděna nejdříve příjmení ženská od mužských na základě porovnávání množiny křestních jmen. K oběma variantám příjmení byly následně přiřazeny jejich četnosti. Poté započalo párování jednotlivých ženských příjmení s nepřechýlenými tvary mužských verzí příjmení. V poslední fázi statistického rozboru byla příjmení seřazena dle součtu četností přechýlené a nepřechýlené varianty.

5.2 Statistické údaje

Rekordmanem z hlediska četnosti pacovských příjmení byl ke konci roku 2016 jednoznačně *Dvořák* (zastoupení u 66 nositelů, z toho 31 žen a 35 mužů) následovaný *Novákem* (zastoupení u 56 nositelů, z toho 31 žen a 25 mužů) a *Papežem* (zastoupení u 54 nositelů, z toho 31 žen a 23 mužů). Jedinečné příjmení má v Pacově 382 žen a 309 mužů, dopis adresovaný na jejich jméno si tak nemůže splést majitele. Pro nepřechýlenou variantu příjmení – ať už z jakéhokoli výše uvedeného důvodu – se v Pacově nerozhodla žádná z žen. Počet nositelek dvou příjmení se oproti roku 2014 zdvojnásobil, čtyři nositelky se rozhodly při sňatku přijmout ke svému příjmení rodnému navíc i jméno svého nastávajícího.

5.2.1 Dvě příjmení

V Pacově se můžeme setkat celkem se čtyřmi ženami, které oficiálně užívají dvě příjmení. U všech čtyř složených antroponym se jedná o případ, kdy se snoubenka rozhodla pro užívání společného příjmení manželů spolu se svým rodným příjmením. Rovněž v příjmeních všech čtyř žen se objevují pouze přechýlené tvary příjmení. Zdvojená příjmení pocházejí z českého prostředí, nepíše se tedy mezi nimi

spojovník. Žádná z kombinací zdvojených příjmení na nás nepůsobí nijak jazykově násilně, nevyvolává smíšené dojmy ani nijak extrémně nevybočuje ze zažitých tradic.

U tohoto jevu můžeme sledovat stoupající tendenci – zatímco v době sběru dat pro naši bakalářskou práci byl tento jev v Pacově zastoupen pouze dvakrát, dnes ho zde již můžeme najít čtyřikrát. Možným námětem pro další bádání by mohlo být procentuální srovnání výskytu dvou příjmení v menších městech České republiky (města do 5 000 obyvatel) s procentuálním výskytem v okresních a krajských městech či městě hlavním. Ačkoliv jsme se pokoušeli takovouto analýzu realizovat, bohužel Český statistický úřad ani Ministerstvo vnitra České republiky neměly v dubnu roku 2017 k dispozici žádné statistiky ani jiné materiály, ze kterých by bylo možné vycházet.

5.2.2 Přechylování

Žádná z žen trvale žijících v městě Pacově v době, kdy byl získán antroponomastický materiál, neužívala nepřechýlené příjmení. Z tohoto důvodu není možné dále postupovat dle našeho záměru, tedy zkoumat, zda je nepřechýlené příjmení cizího původu, či ryze české a jaké příčiny vedly dotyčnou k přijetí příjmení v mužském tvaru.

5.3 Zpracování onomastického materiálu

Analýza následujícího onomastického materiálu je zpracovávána pomocí zde uvedených antroponomastických publikací:

- BENEŠ, Josef. *O českých příjmeních*;
- BENEŠ, Josef a Marie NOVÁKOVÁ. *Německá příjmení u Čechů*;
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*;
- MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení*;
- MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie nejčastějších příjmení II. díl*;
- MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*;
- SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*.

K ověřování původu jmen používáme také následující slovníky:

- BALHAR, Jan. *Český jazykový atlas 3*;
- BĚLIČ, Jaromír, Adolf Kamiš a Karel Kučera. *Malý staročeský slovník* [online];
- GEBAUER, Jan. *Slovník staročeský* [online];
- REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník* (2012, 2015);
- ŠIMEK, František. *Slovníček staré češtiny* [online];
- *Elektronický slovník staré češtiny* [online];
- *Slovník spisovného jazyka českého* [online];
- *Staročeský slovník* [online].

Kvůli ověření některých hypotéz jsme pracovali s dalšími souvisejícími zdroji. Nejasné interpretace příjmení byly též konzultovány přímo s autory monografií – Vladimírem Matesem či Miloslavou Knappovou, příjmení motivované názvem obce *Lastomir* bylo diskutováno se statutárními zástupci této slovenské obce a místním historikem a genealogem.

Při analýze jsme pracovali s materiálem složeným ze 115 různých příjmení, a to (uvádíme pouze nepřechýlené varianty): *Kratochvíl, Strnad, Škoda, Fiala, Kopecký, Kučera, Praveček, Říha, Tenkl, Kobic, Kohout, Vrtiška, Koubík, Lhotka, Bareš, Bednář, Čech, Habich, Holada, Hrobský, Kopřiva, Markvart, Melichar, Pudil, Carda, Koubek, Kubů, Růžek, Trpák, Vlach, Čečák, Kuzdas, Pošusta, Rokos, Růžička, Veselý, Vorel, Žáček, Beneš, Čížek, Janda, Kokeš, Pokorný, Seidl, Stupka, Sůva, Šimeček, Toman, Votápek, Zavadil, Červenka, Halaška, Heřmánek, Hošek, Hřebík, Jelínek, Karásek, Kaun, Kozák, Křepelka, Kříž, Kubát, Lastomirský, Oliva, Pešek, Rašek, Souček, Sviták, Šašek, Těťour, Vitha, Získal* a jiná uvedená dále. Příjmení jsou seřazena sestupně od nejvyššího zastoupení. Analyzovaná množina zahrnuje příjmení, která se v Pacově vyskytují minimálně desetkrát (v předcházejícím výčtu jsou uvedena pouze příjmení neanalyzovaná v bakalářské práci). U každého analyzovaného příjmení lze nalézt jeho základní tvar, přechýlenou formu, genderové zastoupení (počet mužů a žen nosících toto příjmení v Pacově) a umístění v celkovém pořadníku pacovských příjmení (příjmení se stejnou četností jsou na žebříčku dále seřazena podle abecedy). Přehled 115 nejčastějších příjmení v Pacově lze nalézt v příloze č. 1.

Dalších 42 příjmení bylo analyzováno v práci bakalářské, na následujících stranách je proto uvádíme pouze v systému rozřazení jednotlivých příjmení, jednotlivé analýzy již znovu uváděny nejsou: *Berka, Buřič, Dolejš, Dušek, Dvořák, Hájek, Havel, Hlásek, Holakovský, Holub, Hovorka, Hruška, Jirků, Kolář, Král, Krátoška, Krejča, Kršek, Kudrna, Mareš, Maršík, Mařinec, Mašát, Matoušek, Míka, Nekovář, Němec, Novák, Novotný, Papež, Plášil, Příbyl, Smetana, Stejskal, Svoboda, Štěpánek, Švec, Vacek, Vaněk, Zajíc, Zelenka, Zeman*.

Během přípravy systému k zařazování příjmení k jednotlivým typům jsme stejně jako v bakalářské práci vycházeli z publikací *Naše příjmení* (Moldanová, 2010, str. 12–25) a *Naše a cizí příjmení v současné češtině* (Knappová, 2008, str. 13–32). Náš systém vznikl s přihlédnutím k rozdělení typů příjmení dle Miloslavy Knappové, částečně bylo zohledněno i rozdělení použité v bakalářské práci. Některé skupiny jsou vyčleněny zvláště z důvodu většího zastoupení v analyzovaném materiálu, některé skupiny záměrně vynecháváme. Skupiny jsou navzájem velmi propustné, není výjimkou, že jedno příjmení lze zařadit rovnou do několika skupin. Konečný nemusí být ani výčet daných motivací. Osobně se domníváme, že motivace pro vznik příjmení sice s vysokou pravděpodobností vychází z okruhů námi popsaných, ale daný systém jistě není uzavřený – příjmení mohla být motivována i jinou, nepopsanou událostí či průpovědkou, v dřívějších dobách také lidé mohli mít jiné konotace, než o kterých uvažujeme dnes. Některé etymologické výklady příjmení lze považovat za pravděpodobnější než jiné. Otázkou k diskuzi je, kde má etymologický výklad hranice – zrovna u příjmení jakožto tvůrčího materiálu odrážejícího diskurz doby dle nás být omezení nemusí.

U každé kategorie příjmení je v závorce uvedeno s hashtagem klíčové slovo, které později používáme i pro snazší orientaci u analýzy jednotlivých příjmení. Účelem klíčových slov je zpřehlednění analyzovaného materiálu a zjednodušení popisu.

Ucelený systém zařazování příjmení zahrnuje tyto kategorie:

- příjmení z osobních jmen (#jméno);
- příjmení podle stavu a sociálního rozvrstvení (#stav);
- příjmení podle řemesla, zaměstnání či oblíbených činností (#zaměstnání);

- příjmení z apelativ (#apelativum);
 - příjmení z názvů živočichů;
 - příjmení z názvů rostlin;
- příjmení podle duševních a tělesných vlastností (#vlastnost);
- příjmení dle věku a příbuzenských vztahů (#vztah);
- příjmení podle novosti v kolektivu či místě (#novost);
- příjmení ze jmen místních, národních a obyvatelských (#místo);
- příjmení podle polohy, druhu či charakteru bydliště (#bydliště);
- příjmení podle domovního znamení (#znamení);
- příjmení podle oblíbených průpovědek a historek (#průpovídka);
- příjmení ze slovesných pojmenování a označení dějů (#děj);
- příjmení ze slov cizího původu (#cizí).

Osobní jméno (#jméno) položilo základ pro vznik více než třetiny analyzovaných příjmení. Vzhledem k tomu, že rodné jméno sloužilo Slovanům povětšinou jako jediná identifikace osob (Knappová, 2008, str. 13), naším předpokladem bylo nejvyšší zastoupení příjmení výzkumu právě v této skupině (v práci bakalářské byla tato kategorie příjmení druhá nejpočetnější), nicméně v bance 115 pacovských příjmení umístěných sestupně dle pořadí příjmení motivovaná jména nejpočetnější kategorií nejsou. Z analyzovaného vzorku mohou být do této kategorie zařazeni: *Bareš, Beneš, Čech, Čečák, Heřmánek, Janda, Karásek, Koubek, Koubík, Kříž, Kubát, Kubů, Lastomirský, Melichar, Oliva, Pešek, Rašek, Říha, Seidl, Stupka, Šimeček, Toman, Trpák, Vlach, Vrtiška, Trpák, Vitha* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Berka, Dušek, Hájek, Havel, Holub, Jirků, Mareš, Maršík, Mařinec, Mašát, Matoušek, Míka, Štěpánek, Vacek, Vaněk*.

Příjmení odkazujících ke **stavu a sociálnímu statutu** (#stav) nositelů je v našem výzkumu nejméně. Ačkoliv byl analyzovaný vzorek oproti bakalářské práci rozšířen o dalších 73 příjmení, do této kategorie nepřibylo žádné nové příjmení. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazeni: *Dvořák, Svoboda, Zeman*.

Stejně jako Knappová zařazujeme do skupiny příjmení podle **řemesla, zaměstnání či oblíbených činností** (#zaměstnání) nejčastěji provozované aktivity nositelů,

at' už se jedná o ty pracovní, či volnočasové. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazeni: *Bednář, Beneš, Carda, Červenka, Čížek, Fiala, Habich, Halaška, Holada, Hrobský, Hřebík, Karásek, Kaun, Kopecký, Kopřiva, Kozák, Kratochvíl, Křepelka, Kříž, Markvart, Pešek, Pudil, Rokos, Říha, Seidl, Stupka, Sůva, Sviták, Šašek, Štolba, Vlach, Vorel, Votápek, Žáček* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Berka, Dvořák, Hájek, Hlásek, Holub, Kolář, Král, Krátoška, Krejča, Nekovář, Novák, Příbyl, Stejskal, Švec*.

Nejpočetnější skupinou našeho výzkumu jsou příjmení **vzniklá z apelativ**, tj. jmen obecného významu (*#apelativum*). Do ní můžeme zařadit příjmení odrážející abstraktní symboly i konkrétní předměty. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazeni: *Beneš, Čech, Červenka, Čížek, Fiala, Habich, Hošek, Hřebík, Janda, Jelínek, Karásek, Kaun, Kohout, Kokeš, Kopecký, Kopřiva, Koubek, Koubík, Kozák, Kratochvíl, Křepelka, Kubát, Kubů, Kučera, Kuzdas, Oliva, Pešek, Pokorný, Pošusta, Praveček, Pudil, Rašek, Rokos, Růžička, Říha, Seidl, Strnad, Stupka, Sůva, Sviták, Škoda, Tenkl, Trpák, Vorel, Votápek, Zavadil* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Buřič, Dušek, Hájek, Havel, Hlásek, Holub, Hruška, Kršek, Papež, Smetana, Svoboda, Švec, Zajíc, Zeman*.

Z této skupiny by navíc mohly být vyděleny dvě speciální kategorie, a to příjmení motivovaná **názvy živočichů** (z analyzovaného vzorku příjmení by mohli být do této kategorie zařazeni: *Červenka, Čížek, Habich, Jelínek, Karásek, Kaun, Kohout, Kokeš, Křepelka, Strnad, Sůva, Vorel* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Holub, Zajíc*) a příjmení motivovaná **názvy rostlin a hub** (z analyzovaného vzorku příjmení by mohli být do této kategorie zařazeni: *Fiala, Kopřiva, Kozák, Oliva, Rokos, Růžička* a příjmení analyzované v práci bakalářské *Hruška*).

Další skupinou jsou příjmení podle **duševních a tělesných vlastností** (*#vlastnost*). Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazeni: *Carda, Čížek, Fiala, Habich, Holada, Hošek, Janda, Jelínek, Kaun, Kohout, Kokeš, Kopřiva, Koubík, Kratochvíl, Křepelka, Kučera, Kuzdas, Oliva, Pokorný, Pošusta, Praveček, Rašek, Růžička, Souček, Strnad, Sůva, Šašek, Tenkl, Trpák, Veselý, Vorel* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Buřič, Dvořák, Havel, Hlásek, Holakovský, Holub, Hovorka, Hruška, Král, Krátoška, Kršek, Kudrna, Nekovář, Němec, Plášil, Stejskal, Svoboda, Švec, Zajíc, Zelenka*.

Pro účely diplomové práce jsme se rozhodli na rozdíl od práce bakalářské vyčlenit novou kategorii příjmení – podle **věku a příbuzenských vztahů** (#vztah). U takto motivovaných příjmení je rozhodujícím faktorem zejména příslušnost nositele k příjmení otce či přihlédnutí k věku a s ním souvisejícím aspektům. Jako vztah můžeme chápat i případy, kdy se v jedné obci vyskytne člověk s příjmením Heřman a druhému člověku, který se také jmenuje Heřman, začnou místní říkat Heřmánek. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazeni: *Heřmánek, Jelínek, Karásek, Koubek, Koubík, Lhotka, Pešek, Pošusta, Růžička, Souček, Šimeček, Žáček*.

Příjmení podle **novosti v kolektivu či místě** (#novost) souvisela s přestěhováním jejich nositele a odkazovala pouze k němu jako k aktu, nikoliv k místu, odkud dotyčný pocházel. Z analyzovaného vzorku příjmení může být do této kategorie zařazeno příjmení *Čech* a dále příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Němec, Novák, Novotný, Příbyl*.

Jako nová příjmení lze částečně označit i příjmení ze **jmen místních, národních a obyvatelských** (#místo). Ta totiž většinou vznikala také s příchodem člověka do nového místa – tentokrát byl ale dotyčný pojmenován dle svého předcházejícího působiště. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazeni: *Bednář, Beneš, Čech, Červenka, Čížek, Fiala, Heřmánek, Holada, Hošek, Janda, Jelínek, Kaun, Kobic, Kohout, Kokeš, Kopecký, Koubek, Koubík, Kozák, Kratochvíl, Kříž, Kubát, Kubů, Kučera, Lastomirský, Lhotka, Růžička, Strnad, Šimeček, Těťour, Veselý, Vlach, Vorel, Zavadil, Žáček* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Dolejš, Dvořák, Hájek, Holub, Hruška, Král, Němec, Novák, Příbyl, Smetana, Svoboda, Zajíc, Zelenka*.

Místní orientaci využívají i příjmení podle **polohy, druhu či charakteru bydliště** (#bydliště), jejich prvotní motivace však souvisí spíše s rázem místa či povahou obydlí. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazeni: *Kopecký, Kříž, Rokos, Růžek, Stupka* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Dolejš, Hájek, Hruška, Kršek*.

Se symbolem na obydlí nositele mohla souviset i další příjmení podle **domovního znamení** (#znamení). Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kate-

gorie zařazení: *Fiala, Hřebík, Jelínek, Kohout, Kokeš, Kozák, Kříž, Kučera, Růžička, Vorel* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Holub, Hruška, Zajíc*.

Nepočetnou skupinou jsou příjmení podle **oblíbených průpovídek a historek** (#průpovídka). Pro jejich nositele bylo charakteristické nějaké často opakované slovní spojení či frazém. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazení: *Hošek, Jelínek, Růžička, Škoda* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Hájek, Holakovský, Holub, Hruška, Němec, Smetana*.

Podle Miloslavy Knappové do systému kategorií rovněž zařazujeme skupinu příjmení ze **slovesných pojmenování a označení dějů** (#děj). Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazení: *Carda, Červenka, Fiala, Halaška, Pošusta, Praveček, Pudil, Strnad, Škoda, Trpák, Zavadil, Získal* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Berka, Buřič, Dvořák, Hlásek, Hovorka, Král, Plášil, Přibyl, Stejskal*.

Zvláštní skupina antroponym je motivována **slovy cizího původu** (#cizí), zařazujeme do ní příjmení, která vznikla odvozením od cizích podstatných či přídavných jmen, ale i cizích příjmení. Z analyzovaného vzorku příjmení mohou být do této kategorie zařazení: *Habich, Halaška, Hošek, Jelínek, Kaun, Lastomirský, Markvart, Rašek, Seidl, Tenkl, Těťour, Vitha* a příjmení analyzované v práci bakalářské *Papež*.

6 Analýza pacovských příjmení

Kapitola s názvem *Analýza pacovských příjmení* provádí rozbor explicitních či potenciálních motivů pro vznik daných antroponym. V práci bakalářské bylo zkoumáno 42 nejčastějších příjmení (s minimální četností 19) k datu 31. 7. 2014, konkrétně příjmení (uvádíme pouze nepřechýlené varianty): *Berka, Buřič, Dolejš, Dušek, Dvořák, Hájek, Havel, Hlásek, Holakovský, Holub, Hovorka, Hruška, Jirků, Kolář, Král, Krátoška, Krejča, Kršek, Kudrna, Mareš, Maršík, Mařinec, Mašát, Matoušek, Míka, Nekovář, Němec, Novák, Novotný, Papež, Plášil, Příbyl, Smetana, Stejskal, Svoboda, Štěpánek, Švec, Vacek, Vaněk, Zajíc, Zelenka, Zeman*. U práce diplomové by se nabízelo pokračovat od 43. místa a dále analyzovat následující příjmení. Čas je ovšem neúprosný a každému měří stejně, a tak i v populaci města Pacova za dva roky některá z příjmení ztratila na kvantitě, jiná naopak svůj počet navýšila (z prvních 42 příček si své pořadí zachovala pouze příjmení *Dvořák, Novák, Papež, Zeman, Dušek a Míka*). Z tohoto důvodu začíná naše analýza příjmeními na nejvyšších příčkách četnosti, které nebyly analyzovány v práci bakalářské, a pokračuje sestupně dolů. Analýza končí u 115. příjmení, kde se seznam příjmení zastavuje na počtu deseti zastoupení v populaci Pacova.

V následujících odstavcích příjmení nerozdělujeme po skupinách, ale ke každému analyzovanému textu uvádíme klíčová slova pro snazší orientaci v jednotlivých motivačních postupech. Pořadí odráží jejich nominální hodnotu v tabulce četností pacovských příjmení. Pokud mají některá příjmení v Pacově stejný počet zastoupení, jejich pořadí je dále stanoveno na základě pořadí abecedního.

Kratochvíl/Kratochvílová

Pořadí: 33.; četnost: 10 mužů a 11 žen

U příjmení Kratochvíl si lze na první pohled povšimnout dvou částí – slov, ze kterých je složeno. Spojení *krátká chvíle* je základem motivace tohoto příjmení. První nositelé tohoto příjmení byli ti, kdo uměli zkrátit chvíli nejen sobě samým, ale i ostatním lidem, kterým připravovali tzv. kratochvíle (ať už jimi byly různé zápasy, turnaje, ale i lechtivá eroticky zabarvená vyprávění). Kratochvílem mohli být herci a další baviči. (Mates, 2002, str. 139). #zaměstnání #apelativum

Podle Elektronického slovníku staré češtiny (ESSČ, 2006–2016, cit. [2017-02-13]) nemá kratochvíle pouhý význam zábavy či rozptýlení, ale i obecně blaženého stavu, radosti, veselosti, kratochvílí můžeme mínit nevázně myšlený skutek či žert, a označuje se tak dokonce i opačný význam slova – nečinnost a dlouhá chvíle. #apelativum #vlastnost

Motivaci mohlo příjmení částečně získat i z místních pojmenování – v České republice najdeme obec Kratochvilka v okrese Brno-venkov a dále renesanční lovecký zámeček Kratochvíle. (Mates, 2002, str. 139) Původní nositel tak mohl pocházet právě z těchto míst. #místo

Strnad/Strnadová

Pořadí: 39.; četnost: 12 mužů a 8 žen

První konotace s příjmením Strnad je nepochybně ta ptačí – strnad je druh pěvce se silným, zašpičatělým zobákem, olivově hnědým hřbetem a pláštíkem se žlutým (samec) či šedozeleňým (samice) zbarvením hlavy (Dungel a Hudec, 2011, str. 236). Jako Strnad by tak mohl být nazýván někdo, kdo vykazuje shodné rysy s těmito ptačími znaky – v případě silného zobáku by se pravděpodobně jednalo o výrazný lidský nos (Mates, 2002, str. 237). K nosu by však měla být příznačná i jiná charakteristika, jelikož člověk, jehož nos bude dominantní, se pravděpodobně spíše bude jmenovat Noska. Je-li pravdou, že strnad je pták nemotorný a netečný, mohla být motivace spjatá i s těmito charakterovými vlastnostmi (Mates, 2002, str. 237). #apelativum #vlastnost

Jiná motivace může být spojená s odvozeným slovesem vystrnadit ve významu vypudit, vyhnat, vyštípat. Strnad mohl být mezi lidmi známý tím, že někoho vyhnal nebo byl sám vyhnán. Ono vystrnadění je často spjato s konotací žárlivého vyhnání soka v lásce. (Mates, 2002, str. 237) #děj

V současné době je známa pouze jedna obec na území Čech, jejíž jméno má souvislost s druhem z čeledi pěnkavovitých – Strnadice. Odtud či z jiného již zaniklého koutu republiky mohl také pocházet nositel příjmení Strnad. (Mates, 2002, str. 236) #místo

Škoda/Škodová

Pořadí: 44.; četnost: 8 mužů a 10 žen

Mates (2003, str. 293) uvádí jako jednu z motivací pro vznik příjmení Škoda „pojmenování člověka jakýmkoliv způsobem postiženého, tedy někoho, kdo utrpěl nejrůznější škodu“ – od ztráty majetku po tělesnou újmu. Historicky se pravděpodobně může jednat o škodu ve významu rány, stopy po postižení, jizvy. Člověk škodný, *Škoda*, je tak někdo, kdo byl zraněn. Šimek ve Slovníčku staré češtiny (ŠimekSlov, 2007–2008, cit. [2017-02-13]) uvádí: „škoditi – jest mi něco, jsem nemocen“. #apelativum

V negativním slova smyslu může být Škoda ten, kdo někomu škodí, je tzv. *škodnou* (tento výraz se více používá v souvislosti se zvířecím světem, avšak pro vysvětlení je relevantní) – zloděj; někdo, kdo má radost z cizího neštěstí; milenec, který se nabourává do vztahu dvou lidí. #děj

Jako u jiných příjmení, i zde musíme brát v úvahu, že pojmenování Škoda může též vycházet z různých průpovědek, které byly oblíbeným doplňkem nositelovy slovní zásoby – např. *to je ale škoda, nedělej si škodu, žádná škoda* apod. (Mates, 2003, str. 294) #průpovídka

Fiala/Fialová

Pořadí: 46.; četnost: 7 mužů a 10 žen

Knappová (2008, str. 28) se s Matesem (2002, str. 62) shoduje u motivace příjmení Fiala v podobě rostliny – violky či lidově fialky, která byla pojmenována po své příznačné barvě ať již zabarvené do nachova, či kobaltova. Člověk, který měl něco společného s fialkami, mohl být jejich milovník, prodejce, pěstitel, ale také mohl jako ony vonět – fialky jsou známy pro svou libou vůni. Neméně překvapujícím faktem by bylo pojmenování Fiala či Fialka ve smyslu hanlivém – *vonět po fialkách* totiž může ironicky znamenat i velice výrazně zapáchat. #apelativum #vlastnost #zaměstnání

Moldanová (2010, str. 50) navíc zmiňuje souvislost s fialovou barvou. Ta se mohla objevit na těle nositele tohoto příjmení například po hospodské rvačce, kdy daný

člověk zfialověl kvůli podlitinám. Fialovět lze podle české lidové tradice i zlostí.
#děj

Fialka se svým drobnějším, křehčím květem pokládala i pokládá za symbol skromnosti. Fiala proto mohl být člověk velmi skromný, či naopak nenasytný. Skromnost a pokora souvisí i s křesťanskou tradicí, v níž fialka figuruje jako symbol lásky k Ježíši Kristu – „podle jedné z legend o Ježíšovi vykvetly fialky pod jeho křížem“. (Mates, 2002, str. 62) #vlastnost #apelativum

Z hlediska toponymie najdeme na mapě obec Fialka, odkud mohl potenciální nositel příjmení pocházet. Symbol něžné fialové rostlinky se mohl objevit i na jeho domovním znamení či erbu. (Mates, 2002, str. 62) Jako Fialová/Fialková bývaly označovány nedlážděné uličky, v pramenech někdy označované jako „mezírky hnisotečné“ – expresivní ironické zabarvení je zde stejně patrné jako např. u ulic Růžová, Liliová nebo Zlatá (David, 2011, str. 199). Dotyčný Fiala mohl vlastnit dům právě v takové ulici. #místo #znamení

Kopecký/Kopecká

Pořadí: 47.; četnost: 6 mužů a 11 žen

Pravděpodobně nejčastější motivací pro příjmení Kopecký bylo obydlí nositele, které se nacházelo blízko kopce – ať už na kopci, či pod kopcem (Mates, 2002, str. 126). Oním statkem ve vlastnictví nositele nemuselo ale být pouze bydliště – dům, mohlo jím být i pole, sad či les. #bydliště

Jinou místní motivací mohl být název obce, ze které se nositel příjmení přistěhoval do nové vsi – v České republice najdeme mnoho obcí, které mají v názvu *Kopec*, často se s ním pojí i přízviska – Veselý Kopec, Liščí Kopec, Zlatý Kopec. V povědomí obyvatel také mohly být vsetínské Kopce, královéhradecký Kopec sv. Jana nebo břeclavský Svatý Kopeček – i s těmito přírodními vrcholy mohl mít nositel něco společného. (Mates, 2002, str. 125) #místo

Mates (2002, str. 126) v neposlední řadě zmiňuje souvislost se starodávným zvykem *držeti kopy*, který znamenal oddělování polností jednotlivých statků či vymezování hranic jednotlivých panství pomocí uměle vršených kopců. Tento úzus byl spojen i s tradicí vysázení několika ran lískovou holí tzv. na holou v případě, že

došlo k nějaké právní změně ve vlastnictví pozemků. Kopecký tak mohl být třeba i někdo, kdo dostal častokrát výprask kvůli nové půdě, či někdo, kdo takový výprask obvykle prováděl. #zaměstnání #apelativum

Kučera/Kučerová

Pořadí: 48.; četnost: 7 mužů a 10 žen

Nejprvoplánovitější pohnutkou k pojmenování člověka Kučerou mohly být kučera-
vé, kudrnaté, ale i třeba jen lehce zvlněné vlasy. Ty byly pro místní obyvatele kdysi
poměrně neobvyklým jevem, neboť Slované měli pravděpodobně vlasy spíše rov-
né. Ona výjimečnost tak dávala za vznik novým přezdívám i přízviskům. (Mates,
2002, str. 148) Kudrnaté vlasy, resp. vlasy natočené byly v určité historické době i
symbolem luxusu, ačkoliv obecně mívají kudrnatí lidé spíše slabší a vysušené vlasy.
#vlastnost #apelativum

I Kučera mohl své příjmení dostat podle bydliště. Ať už podle jména po chalupě –
v jeho domě dříve bydleli kučeraví lidé, nebo jako přízvisko dle domovního zna-
mení. Na našem území je rovněž možné nalézt obce Kučerov a Kučeř, odkud mohl
daný jedinec pocházet před tím, než se přistěhoval do nové vsi. (Mates, 2002, str.
148) #znamení #místo

Praveček/Pravečková

Pořadí: 49.; četnost: 8 mužů a 9 žen

Příjmení Praveček může být zdrobnělinou od podstatného jména *pravec*, tzn. „člo-
věk užívající především pravé ruky“ (StčS, 2008–2011, cit. [2017-02-14]). Souvis-
lost s pravou stranou je zde jistě neoddiskutovatelná, avšak na rozdíl od Moldano-
vé (2010, str. 147) se nedomníváme, že mohlo jít o pravce pouze ve smyslu
uživatele pravé ruky, ale i o pravce ve smyslu obecnějším a hlubším. Pravá strana
je v místní křesťanské tradici pojímána jako ta pozitivní – pravý tak může zname-
nat skutečný, opravdový, ale i spravedlivý a rovný, levá strana naopak konotuje
křivý, podlý úmysl, tzv. levárnu. #apelativum #vlastnost

Podle Malého staročeského slovníku (MSS, 2006–2016, cit. [2017-02-14]) je pravá
strana rovněž symbolem spásy a štěstí, čestného místa. Pokud byl někdo někomu
na/po pravici, hájil ho a chránil. Staročeská *pravice* měla také význam dnešního

slova přísaha. Praveček byl tedy podle všeho čestný, přímý muž se samými dobrými vlastnostmi. Anebo těmito ctnostmi vůbec neoplýval a provázely ho samé levé činy, potom mělo jeho příjmení ironický podklad. #apelativum #vlastnost

Motivace k pojmenování Pravečka se též mohla částečně odvodit od slovesa *praviti* v překladu Staročeského slovníku (StčS, 2008–2011, cit. [2017-02-14]) „praviti, říkat, vypravovat, vést na pravou cestu“. I ve světle tohoto výkladu byl Praveček spíše hodný člověk než zlý. #děj

Polské nespisovné slovo *prawiczek* zřídka používané pro označení panice (mohlo být též motivací pro příjmení Praveček (Oliva, 1999, str. 131). Slovo je užíváno v nespisovném jazyce i pro naivního či nevychovaného člověka (Uniwersalny słownik języka polskiego, 2006). #apelativum

Říha/Říhová

Pořadí: 50.; četnost: 6 mužů a 11 žen

Knappová (2008, str. 19), Mates (2003, str. 214) i Moldanová (2010, str. 162) se shodují na motivaci pro příjmení Říha, která vzešla z původně řeckého křestního jména *Gregorios*, případně latinského *Gregorius*, jež do češtiny překládáme jako *Řehoř*. #jméno

Poněkud netradiční motivaci nachází Moldanová (2010, str. 162), když předestírá, že Říha mohl být též někdo, koho trápil velký kašel – v jihočeském nářečí tzv. *říhák*. Opomenout nelze ani možnou motivaci v častém říhání – vypuzování nahromaděného vzduchu ze žaludku ústy. Dle současné etikety je tato činnost na veřejnosti tabuizovaná, v dobách předešlých tomu však bylo jinak. #apelativum #zaměstnání

Nositel příjmení Říha mohl být potenciálně i člověk, který se narodil v říjnu. Staročestina totiž pro desátý měsíc v roce používala výraz *říhen*. (ESSČ, 2006–2016, cit. [2017-02-14]) #apelativum

Tenkl/Tenklová

Pořadí: 51.; četnost: 10 mužů a 7 žen

Moldanová (2010, str. 196) vysvětluje původ příjmení Tenkl ze středobavorského adjektiva *tenk*, jež znamenalo levý. Jeho nositel tak byl pravděpodobně člověkem,

který se nezdráhal udělat nějakou špatnost, jednal nečestně či podváděl na každém kroku. Tenkl také mohl být levákem, což bylo pro dřívější doby více příznakové, než je dnes. Nejen adjektivum levý, ale i přídavné jméno tenký se může potenciálně vázat k motivaci tohoto příjmení – hubený či snad jemný člověk, možná spíše žena (?) mohla být nazvána Tenkou či Tenklovou. #vlastnost #cizí

Tenkl mohl být i významný pěstitel špaldy a pšenice (*tenkel*), kterého znalo více lidí v okolí jako dobrého zemědělce (Moldanová, 2010, str. 196). #apelativum

Koblic/Koblicová

Pořadí: 52.; četnost: 10 mužů a 6 žen

Nositel příjmení Koblic pravděpodobně pocházel z obce, která svou zvukovou podobou připomínala diskutované příjmení – např. Koblíce u Litoměřic, Chobolice u Úštěku či Keblice. Různými přesmyky a zkomolením výslovnosti potom vznikla varianta Koblic. (Moldanová, 2010, str. 87) #místo

Kohout/Kohoutová

Pořadí: 53.; četnost: 7 mužů a 9 žen

Příjmení Kohout mohlo být odvozeno od domovního či erbovního znamení, které bylo v dřívějších dobách u lidí více než obvyklé. Malý, drobný kohoutek býval také ozdobou domků s věžičkami a korouhvičkami. Kohout mohl pocházet z některého z takovýchto domků nebo se do něj přiženit, případně v něm mohl provozovat svou živnost. (Mates, 2002, str. 121) #znamení

Z hlediska duševních vlastností mohlo jít o člověka „popudlivého, svárlivého, stále bojovně naladěného“ (Mates, 2002, str. 121), jinak také cholera. Domníváme se, že tato motivace mohla být nejčastější, neboť ještě dnes se používají spojení *načepýřit se jako kohout* nebo *kohoutí zápasy*. #vlastnost #apelativum

Obce Kohoutov, Kohoutovice, ale i Kokašice nebo Kokonín mohly být motivací pro vznik příjmení Kohout. Z těchto míst mohl pocházet jeho nositel před tím, než se přestěhoval do obce jiné. Kokeš je nářečním výrazem označujícím kohouta (viz příjmení Kokeš). #místo

Vrtiška/Vrtišková

Pořadí: 54.; četnost: 8 mužů a 8 žen

Pro příjmení Vrtiška uvádí pravděpodobnou motivaci pouze Moldanová (2010, str. 126) – Vrtiška jako zdobnělá forma příjmení *Vrtiš* pravděpodobně pochází z osobního jména *Vrtěžíř*, které je spojením slov vrtět a žír. Žír ve staročeštině znamenalo potrava a vzniklo zkrácením slova žírno nebo žíren, jejichž význam je shodný – úroda a hojnost. Původní nositel tohoto antroponyma tak byl možná někdo, kdo plýtvat potravinami, měl všeho dostatek, nebo naopak někdo, kdo trpěl bídou a každý kus potravy nejdříve v ruce několikrát obrátil, zavrtěl. #jméno

Koubík/Koubíková

Pořadí: 55.; četnost: 9 mužů a 6 žen

Jakub > Jakoubek > Koubík, taková je vývojová řada, podle níž se odehrál vývoj příjmení Koubík. Osobní jméno Jakub pochází z hebrejského *Jahaqóbh*, které Moldanová (2010, str. 74) vysvětluje jako druhorozený. Mates (2002, str. 147) upřesňuje, že se jedná o druhorozené dítě z dvojčat. Jako příjmení se začalo toto křestní jméno používat poprvé pravděpodobně jako přízvisko *syn Jakubův*. Koubík také mohl být potenciálním synem Koubka či Kouby (Mates, 2002, str. 146). Svě příjmení mohl mít Koubík také proto, že byl v obci až druhým Koubou – tak se z něj stal Koubík. #jméno #vztah

Budeme-li přemýšlet o *kubovi* jako o obecném slovu, na mysli máme význam popleta, nešika, někdy také hlupák. Používá se zejména v situacích, kdy řekneme: „Ty jsi ale kuba!“ Mates (2002, str. 146) připisuje *kubíkovi* ovšem úplně jiný význam pocházející z 19. století – tenkrát výraz *kubík* označoval „toho, kdo něco dobře uměl, ovládal; hodného chlapa, chlapáka, chlapíka, pašáka“. I taková mohla být motivace pro příjmení Koubík – v pozitivním i negativním slova smyslu. #apelativum #vlastnost

Tradičně mohl být Koubíkem i někdo, kdo se přistěhoval z obce s podobně znějícím jménem – Jakubovic, Jakubic nebo Jakubova (Moldanová, 2010, str. 74). #místo

Lhotka/Lhotková

Pořadí: 56.; četnost: 8 mužů a 7 žen

O motivaci příjmení Lhotka informuje již samotné povědomí o užití tohoto slova. Lhota či Lhotka jsou jedněmi z nejčastějších českých částí toponym označujících malé obce či vsi. Původně výraz *Lhota* znamenal „nově založenou ves, jíž byly na určitou lhůtu prominuty poplatky“ (Moldanová, 2010, str. 106). Jako Lhotkovi byly s nejvyšší pravděpodobností pojmenovávány rodiny, které přišly do nového místa právě z takové Lhoty anebo byla jejich ves ještě menší než běžná Lhota, tedy Lhotka. #místo

Nositel příjmení Lhotka mohl být také synem staršího Lhoty či Lhotáka. Také to mohl být Lhota, který se přestěhoval do obce, kde už jeden Lhota žil – nově se mu tak začalo říkat Lhotka. #vztah

Bareš/Barešová

Pořadí: 57.; četnost: 8 mužů a 6 žen

Příjmení Bareš je hypokoristickou podobou křestního jména *Bartoloměj*, podle Moldanové (2010, str. 29) znamenajícího Tolmajův syn nebo oráč. Bareš s jiným křestním jménem než Bartoloměj mohl získat své příjmení jako přízvisko po otci nebo mohl být někomu z Bartolomějů podobný. #jméno

Bednář/Bednářová

Pořadí: 58.; četnost: 9 mužů a 5 žen

Příjmení Bednář je jedním z antroponym, které bylo motivováno povoláním svého nositele. Jeho původní význam je „ten, kdo dělá bedny“ (GbSlov, 2006–2016, cit. [2017-02-15]). #zaměstnání

Z motivací místními jmény potom můžeme zmínit obec Bednáře v okrese Český Krumlov (Mates, 2002, str. 20) #místo

Čech/Čechová

Pořadí: 59.; četnost: 6 mužů a 8 žen

Inspiraci pro příjmení Čech můžeme hledat například v osobním jméně *Čechoslav*, jež znamená slavný Čech. Pojmenovávání tak byli hrdinové z lidu. (Moldanová, 2010, str. 39) #jméno

Etnické jméno Čech bylo jinak historicky přízviskem pro lidi, kteří byli z naší země, ale aktuálně se nacházeli v zemi jiné – byli cizinci. Jinou zemí nemuseli být jiné státy, jako cizinci Češi působili i na Moravě, případně v oblasti Čech, kde žilo převážně německé obyvatelstvo. (Mates, 2002, str. 40) U příjmení Čech, jak píše Mates (2002, str. 40), se předpokládá také jeho původ ve slovech čeled' či člověk (důležitý je zde kořen *čel-*; rusky *čelověk*) – tak lze vyznívat význam „naši lidé“. Čech tak nemusel být vždy cizinec, ale někdy též „našinec“. #novost #místo

Výraz *čech* označoval také peníze – v Evropě se tak říkalo českému groši, kdysi hojně vyžívanému finančnímu artiklu. Čech tak mohl být nositelem tohoto příjmení za předpokladu, že byl hrdým majitelem mnoha čechů, nebo naopak vlastnil takových grošů pomálu. (Mates, 2010, str. 40) #apelativum

Habich/Habichová

Pořadí: 60.; četnost: 7 mužů a 7 žen

Pro příjmení Habich se nám podařilo najít pouze jednu motivaci, a to v německém druhovém jméně *der Habicht*, které v překladu znamená jestřáb (Moldanová, 2010, str. 57). Jako příjmení je rovněž používáno ve stejném tvaru i v německy mluvících zemích. Pro jestřába je typické svižné manévrování a pružnost, když za letu prudce zahýbá. Člověk pojmenovaný po něm mohl být někdo, komu se podařilo dobře vyklídkovat z problému. V neposlední řadě mohlo jeho příjmení souviset s povoláním ptáčníka. #cizí #apelativum #vlastnost #zaměstnání

Holada/Holadová

Pořadí: 61., četnost: 6 mužů a 8 žen

O původu příjmení Holada výstižně informuje přídavné jméno holý – holý ve smyslu bez vousů, chudý, ale i mladý, neposkvrněný miláček či dítě – jinými slovy také *holobrádek*, což je výraz, ze kterého vzniklo slovo *hoch* (Rejzek, 2015, str. 227). Holadou také mohl být někdo, kdo v nestřeženém okamžiku o všechno přišel. (Mates, 2002, str. 82) #vlastnost

Motivace mohla pocházet i z pojmenování hlídače panské psí smečky, tj. holoty či holce. (Mates, 2002, str. 82) #zaměstnání

Holada mohl být v neposlední řadě někdo, kdo se nově přistěhoval z Holan. (Moldanová, 2010, str. 65) #místo

Hrobský/Hrobská

Pořadí: 62.; četnost: 7 mužů a 7 žen

Příjmení Hrobský si vysloužil jedinec, jehož zaměstnáním bylo kopat hroby. Takové povolání často přecházelo z otce na syna, a tak se celá rodina poté nazývala „Hrobský“ nebo „Hrobští“ (Moldanová, 2010, str. 69). #zaměstnání

Kopřiva/Kopřivová

Pořadí: 63.; četnost: 7 mužů a 7 žen

Dle Moldanové (2010, str. 90) je Kopřiva přezdívkou, posléze příjmením pro člověka, který je sarkastický, Mates (2002, str. 127) ho vidí jako nepoddajného, nehodného nebo zlého, rovněž ale uznává, že jeho vlastnosti nemusí být pouze negativní, což lze ověřit na lidovém přísloví *mráz kopřivu nespálí*. Z něho vyplývá, že Kopřiva mohl být také někdo, kdo byl velice odolný a ustál nejednu zlou situaci. #apelativum #vlastnost

Kopřiva mohl být pojmenován i po rostlině kopřivě – ta se mohla buď hojně vyskytovat na jeho pozemcích a zahradách, nebo souvisela s povoláním žence. #apelativum #zaměstnání

Neprvoplánovou motivací pro vznik tohoto příjmení je také obecné pojmenování dítěte nemanželského původu, kterému se ve staročeštině říkalo *kopřivec* nebo *kopřivník* (ŠimekSlov, 2007–2008, cit. [2017-02-20]). Původ tohoto pojmenování lze nalézt pravděpodobně v početí dítěte v kopřivách (Mates, 2002, str. 127). #apelativum

Markvart/Markvartová

Pořadí: 64.; četnost: 8 mužů a 6 žen

Složené slovo Markvart původně pochází z němčiny, kde je složeninou výrazů pro pohraniční území a strážce (Moldanová, 2010, str. 113). Uvažujeme-li pouze snoubený věcný význam obou výrazů, potom byl Markvartem označen ten, kdo doslova vartoval (dával pozor na) říšskou marku. #zaměstnání #cizí

Melichar/Melicharová

Pořadí: 65.; četnost: 7 mužů a 7 žen

Příjmení Melichar pravděpodobně vzniklo jako přízvisko z téhož osobního jména, jehož význam byl v hebrejštině král světla (Moldanová, 2010, str. 116). #jméno

Pudil/Pudilová

Pořadí: 66; četnost: 7 mužů a 7 žen

Motivaci pro příjmení Pudil můžeme hledat u apelativa *puditel* s významem „ten, kdo někoho z nenávisti popouzí, pronásleduje“ (ESSČ, 2006–2016, cit. [2017-02-21]), jinak také „ponouká“ (Moldanová, 2010, str. 150). V každém případě se jedná o jev negativní, který provází osobu zlou, ne-li zákeřnou. #apelativum

Malý staročeský slovník (MSS, 2006–2016, cit. [2017-02-21]) uvádí u nedokonavé formy slovesa *puditi* i významy jako „hnát, honit, odhánět či vypuzovat“ – smysl těchto slov by mohl být přičten člověku, který se rozhodl někoho zbavit, pro dřívější dobu typicky žena svého muže nebo společnost nějakého vyvrhele. #děj

Nutit a donucovat jsou dalšími významy staročeského *puditi* (ŠimekSlov, 2007–2008, cit. [2017-02-21]). Nedobrovolnost konání je spojena i s významem znásilňovat. Ani z těchto konotací nevyhází osoba pojmenovaná jako Pudil nijak dobře, expresivní zabarvení nás spíše směřuje k člověku mocenského ražení. #děj

Další negativní konotace u příjmení Pudil souvisí s významem *puditi* jako stínati hlavy (MSS, 2006–2016, cit. [2017-02-21]), dřívější nositel tohoto příjmení tak mohl být povoláním kat či pocházet z katovské rodiny – v takovém případě by se ale jednalo spíše o ženu, která se neprovdala, a tak jí zůstalo jméno po otci, protože katovské řemeslo se v dějinách vždy přenášelo z otce na syna. #děj #zaměstnání

Variantu se zvratným se (*puditi se*) překládáme ze staročestiny jako „hnát se, pospíchat“ (MSS, 2006–2016, cit. [2017-02-21]) – Pudil tedy mohl být i někdo, kdo často pospíchal. Anebo možná úplně naopak – jeho krok byl velmi pomalý a rozvážný, své přízvisko si vysloužil jako ironický pošklebek. #děj

Carda/Cardová

Pořadí: 67.; četnost: 7 mužů a 6 žen

Jako Carda mohl být podle Moldanové (2010, str. 37) pojmenován buďto chytrák, nebo veselý člověk. Zatímco jedna motivace je zbarvena spíše negativně, jelikož chytrák je někdo, kdo se sice snaží vypadat chytře, někdy i poučuje ostatní, ale ve skutečnosti tolik chytrý není, druhá z pohnutek pro příjmení Carda je pozitivní – hovoří o člověku víceméně optimistickém. #vlastnost

Motivaci pro příjmení Carda můžeme hledat také ve slovese *cárat (se)*, které má rovnou několik významů. V první řadě se s ním pojí pomalé tempo ať už při pohybu – „zdlouhavě, lenivě jít, chodit, ploužit se“, či řešení nějakého jednání – „dělat okolky, průtahy“. (SSJČ, 2011, cit. [2017-02-21]) #děj

Cárat se nemusí pouze člověk, ale i části oblečení – např. kalhoty. Carda tak mohl být možná člověk nízkého vzrůstu, který všechny běžně střižené kalhoty vláčel za sebou po zemi. Když si kalhoty od země ušpinil, musely se vymáchat ve vodě – vyprat, i pro tento děj má český jazyk nespisovný výraz *cárat*. (SSJČ, 2011, cit. [2017-02-21]) Podle tohoto významu mohl být Carda pojmenován, pokud byl v manželství spíše submisivní, i po své ženě pradeně. #děj #zaměstnání

Koubek/Koubková

Pořadí: 68.; četnost: 7 mužů a 6 žen

Důvody pro pojmenování člověka Koubek jsou velmi podobné motivaci příjmení Koubík. Jak jsme již zmínili výše, Koubek byl pravděpodobně nejčastěji otcem Koubíka a synem Kouby (Kouba > Koubek > Koubík). (Mates, 2002, str. 146). #vztah #jméno #místo #apelativum #vztah

Kubů/Kubů

Pořadí: 69.; četnost: 8 mužů a 5 žen

Totožný motivační prvek jako u příjmení Koubek a Koubík je i u příjmení Kubů. #jméno #místo #apelativum

Růžek/Růžková

Pořadí: 70.; četnost: 5 mužů a 8 žen

Pro Růžka bylo typické umístění jeho obydlí v ulici, jelikož Růžek bydlel tzv. na růžku (Moldanová, 2010, str. 160). V rohu se mohly nacházet i jeho polnosti nebo

sady. Podobné pojmenování související s polohou vůči nějakému územnímu celku je poměrně častou motivací pro vznik proprií, příjmení Růžek můžeme srovnat i s frekventovaným pojmenováním restaurací Na růžku (z hlediska pravopisu se vyskytují varianty Na růžku i Na Růžku). Takovou restauraci, resp. jídelnu Na Růžku lze nalézt i v Pacově. Svě jméno ctí jako krajní budova dokonale. #bydliště

Příjmení Růžek mohlo být inspirováno antroponymem Roh. Malý či mladší Růžek byl pravděpodobně u této konotace potomkem Roha nebo obyvatelem totožné vesnice, do které přišel až po Rohovi. #vztah

Trpák/Trpáková

Pořadí: 71.; četnost: 6 mužů a 7 žen

Příjmení Trpák mohlo vzniknout podle homonymního apelativa s významem nemotora – v tomto smyslu tak bylo zabarvené spíše negativně. V oblasti Krkonoš znamená *trpák* nevyvinutou či špatnou věc (Moldanová, 2010, str. 200) – podle této konotace by tak šlo o člověka, který byl třeba nějakým způsobem postižený nebo nedomýšlel následky svého jednání. #apelativum #vlastnost

Moldanová (2010, str. 200) navíc zmiňuje i možnou motivaci podle osobního jména *Trpimír* – doslova člověk, který trpí mír, ačkoliv by raději válčil. Podle tohoto vysvětlení by tak příjmení Trpák dostávali spíše ti lidé, kteří byli schopni válečnou situaci ovlivnit, nebylo by tedy příjmením rozšířeným mezi prostým lidem. Trpák by byl v tomto pojetí trpitel – trpět však ve skutečnosti nemusel pouze mír, ale třeba i rozmary své ženy. Příjmení by tak mělo expresivní zabarvení. #jméno #děj

Vlach/Vlachová

Pořadí: 72.; četnost: 5 mužů a 8 žen

Nejvyšší počet nositelů příjmení Vlach má pravděpodobně mezi předky někoho, jehož osobní jméno začínalo na *Vla-*: „Vlastibor, Vlastimil, Vlastislav, Vladislav, Vladimír...” (Mates, 2002, str. 283). #jméno

Kromě Vlachova Březí mohl být Vlach též přistěhovalcem z míst pojmenovaných jako Vlachov, Vlachova Lhota, Vlachové nebo Vlachovice, případně byla jeho rod-

ným místem jižní část Evropy – Itálie, neboť „Vlachy, Vlaši jsou zastaralé pojmy pro Itálii a Italy“ (Mates, 2002, str. 283). #místo

Původní motivace mohla také vycházet z názvu Vlachova zaměstnání – jako *vlachové* se označovali rovnou dvojí zastánci velmi odlišných řemesel, jejichž pojmenování bylo posléze proprializováno. Vlach byl nazýván zedník i kupec s cizokrajným kořením. (Moldanová, 2010, str. 211) #zaměstnání

Čečák/Čečáková

Pořadí: 73.; četnost: 7 mužů a 5 žen

Čečák získal své příjmení podle zhrubělého staročeského osobního jména *Čieč*, pro něž můžeme hledat motivaci u negativního pojmenování obyvatele původně z Čech na Moravě (Moldanová, 2010, str. 39). #jméno

Jiné osobní jméno, které potenciálně může nést kořeny příjmení Čečák, je *Čekan* znamenající očekávaný (Moldanová, 2010, str. 39). Čečák tak mohl být například muž, který přišel do nové rodiny poté, co se na něj nevěsta dlouho načekala. #jméno

Kuzdas/Kuzdasová

Pořadí: 74.; četnost: 6 mužů a 6 žen

Pro příjmení Kuzdas není zatím osvětlena motivace v žádné dostupné odborné literatuře, a nepodařilo se nám jej najít dokonce ani v souhrnných slovnících na webu. Osobně se domníváme, že příjmení Kuzdas může mít svůj základ ve staročeském *kuzdlěř* neboli čarodějník (GbSlov, 2006-2016, cit. [2017-02-22]). K argumentům k této motivaci můžeme připojit i fakt, že v České republice se objevuje u několika málo nositelů i varianta Kuzd'as, u níž snáze objevíme negativní konotaci – Kuzd'as jako kus d'asa. #apelativum #vlastnost

Pošusta/Pošustová

Pořadí: 75.; četnost: 6 mužů a 6 žen

U příjmení Pošusta najdeme rovnou několik možných motivací vzniku. Jednu z nich spatřuje Moldanová (2010, str. 147) v apelativu *šus* (někdy také *šust*) znamenajícím blázen, potřeštěný člověk. Pošusta by tak byl člověkem výrazným, mezi lidmi

vynikal ale spíše v záporném slova smyslu. Dnes se výraz *šus* někdy též používá pro označení člověka, který je nevhodně oblečen. #apelativum #vlastnost

Pošusta mohl být také člověk, jenž měl co dočinění s Šustem. Ať už se tak jmenoval jeho otec Šust, který zemřel, a tak po něm zbyl pouze sirotek – Pošusta, nebo tak mohl být též pojmenován hospodář, kterému patřilo stavení, které dříve obýval Šusta. V obou případech se jedná o situaci, kdy Pošusta byl v druhý v pořadí *po Šustovi*. Postup odvození tohoto příjmení je analogický k tvoření jmen po chalupě. (Moldanová, 2010, str. 147) #vztah

Dle našeho názoru může být příjmení Pošusta motivované též slovesem *šoustati* (dříve *šústati*). V době 21. století se již význam zmíněného slovesa posunul a chápeme ho jako vulgární výraz pro synonymní sloveso souložit, naše babičky ho však používaly ve významu uklízet a cítit – šoustalo se hlavně nádobí. Rejzek (2012, str. 636) uvádí význam slovesa *šoustat* ve starší češtině jako „smýkat sem a tam, drbat, třít“, slovo považuje za onomatopoické a expresivní. Pošusta tak mohl být člověk nepořádný, nebo naopak někdo, kdo měl doma nebo v práci vše perfektně uklizené a ve věcech naprostý pořádek. Významový posun slovesa *šoustat* můžeme srovnat i s jiným slovesem pro koitus – *šukat*, které dříve rovněž znamenalo uklízet. #děj

Rokos/Rokosová

Pořadí: 76.; četnost: 5 mužů a 7 žen

Motivaci pro příjmení Rokos můžeme najít již v samotném celku příjmení, které si zachovalo svou původní staročeskou podobu. Staročeské *rokos* nebo *rokosie* mělo význam rákosí (ESSČ, 2006–2016, cit. [2017-02-22]), člověk takto pojmenovaný tak pravděpodobně bydlel u vody a v okolí jeho příbytku se v hojné míře rákosí vyskytovalo. Také to ale mohl být někdo, komu rákosí sloužilo pouze jako schované místo pro zálety. (Moldanová, 2010, str. 157) V neposlední řadě mohl Rokos z rákosí vyrábět ploty, rohože, slunečníky apod. #apelativum #bydliště #zaměstnání

Růžička/Růžičková

Pořadí: 77.; četnost: 7 mužů a 5 žen

Začervenal-li se nějaký člověk ve stydných situacích jako růžička – tváře se mu zbarvily do růžova, mohl být nazván Růžičkou. Zčervenání ale nemuselo být pouze projevem emocí, ale i „kožní nemoci provázené různě velkými červenými skrvnami“, tzv. růží (erysipel). (Mates, 2002, str. 212) #apelativum #vlastnost

Časté průpovídky, jež v sobě obsahovaly růži, mohly být též motivací k pojmenování člověka Růžičkou. Nositel mohl mít jako své oblíbené rčení *trpělivost přináší růže, není růže bez trní* nebo snad *tam růže nepokvetou*. (Mates, 2002, str. 211) #průpovídka

Malba růže se často objevovala jako domovní znamení – pravděpodobně tomu tak bylo kvůli vznešenosti této květiny a jejím vlastnostem (vůně, krása, bohatý květ). Díky značnému množství okvětních lístků, které zakrývají vnitřek květiny, je růže považována za symbol důvěrnosti. (Mates, 2002, str. 211) Jedna z těchto motivací jistě inspirovala majitele domu ke zvolení právě takového znamení. Po něm byl posléze pojmenován i on sám, případně někdo, kdo jeho dům podědil nebo koupil. #znamení

Kromě výše vyjmenovaných potenciálních motivací, i pro Růžičku můžeme uvažovat prvotní impuls k pojmenování spočívající v názvu obce, ze které se Růžička odstěhoval na jiné místo. Obce, které mají ve svém názvu růž, jsou například následující: „Rožmberk, Rožmitál, Růžená, Růžov, Růžová, Růžové“. (Mates, 2002, str. 211) Růžička mohl své příjmení získat i podle názvu ulice *Růžová* – ten mohla nést výstavní ulice, avšak většinou tak byla označena úzká a nedlážděná ulička v blízkosti hradeb v místech, kde byly nevěstince. Růžové ulice též sloužily jako stoky odvádějící splašky a dešťovou vodu z městského centra. (David, 2011, str. 199) Růžička by v tomto případě mohl být někdo spojený s Růžovou ulicí, třeba i samotný majitel „vykřičeného“ domu. #místo

Štolba/Štolbová

Pořadí: 78.; četnost: 7 mužů a 5 žen

Pro Štolbu je zjevná motivace již ze samotného příjmení, ačkoliv apelativum štolba je dnes již spíše archaismem a objevuje se převážně v pohádkách. Obecné jméno štolba je příbuzné se slovem štolmistr, jehož základ můžeme najít v německém *der Stallmeister*. (ESSČ, 2006–2016, cit. [2017-02-22]) Štolba tak získal své příjmení

podle svého zaměstnání nebo podle toho, čím se živil jeho otec či tchán. Přípona *-ba* je obecně slovanská, dnes již neproduktivní (Šlosar, 1995, str. 151). #zaměstnání

Veselý/Veselá

Pořadí: 79.; četnost: 5 mužů a 7 žen

Optimistické a vzbuzující dobrou náladu – takové je příjmení Veselý. A přesně takový byl pravděpodobně člověk, který byl takto pojmenován. Ve výjimečných případech mohlo jít i o člověka velice pesimistického, absolutní protipól veselého. (Mates, 2002, str. 280) Veselé příjmení mohl získat i člověk, jenž se pro potěchu často účastnil různých slavností, tzv. veselic. #vlastnost

„Veselý, Veselá, Veselé, Veselí, Veselice, Veselíčko, Veselov“ – ze všech těchto obcí mohl pocházet původní nositel příjmení Veselý, který se posléze přestěhoval na jiné místo a tamější obyvatelé mu tak jako cizinci začali přezdívat. (Mates, 2002, str. 280) #místo

Vorel/Vorlová

Pořadí: 80.; četnost: 7 mužů a 5 žen

Příjmení Vorel bylo motivováno apeltivem *orel*, tvar s protetickým *v-* je příznačný pro Čechy a západní část Moravy. Z hlediska motivace se jedná mimo jiné o příjmení motivované fyzickými a duševními vlastnostmi nositele. Orel je symbolem moci, vítězství a vlády, vyjadřuje rozhled a ochranu – obdiv lidí si v minulosti získal hlavně díky svému obrovskému rozpětí křídel a stavění hnízd na nedostupných místech. Orlici lze zase přisoudit svižnost, sílu, odvahu, moudrost, se znakem feminity se stala symbolem rodu. (Mysliveček, 1992, str. 176–179) Jako Vorel tak mohl být pojmenován člověk silný v ramenu, ochranný, ale i odvážný a dravý válečník. #apeltivum #vlastnost

Pomineme-li místní jména (např. Orlov, Orlice, Orlík), orel se vázal i k mnoha bydlištím, kde sloužil jako domovní znamení. (Moldanová, 2010, str. 214) Majitel domu si vybral orla jako svůj symbol možná kvůli přednostem orla, možná proto, že byl orel se zlatou korunou přítomen jako vryp na různých světových mincích, a tak mohl být i něčím, co kromě moci označovalo bohatství. (StčS, 2008–2011, cit.

[2017-02-22]) Orlice ve znaku rakouských zemí mohla být motivací pro vznik příjmení též – nositel mohl pocházet z Rakouska. #místo #znamení

S orly mohl Vorel také trávit čas při své práci sokolníka. #zaměstnání

Žáček/Žáčková

Pořadí: 81.; četnost: 7 mužů a 5 žen

Obecné jméno žáček je deminutivem slova žák – podobně tomu může být i u motivace příjmení Žáček – ten může být do určité míry ne tolik výrazným, mladším, jemnějším či menším Žákem. Také to může být Žák, který se přistěhoval do stejné obce až jako druhý v pořadí. #vztah

Staroslověnské slovo žák mělo o trochu širší význam než ten dnešní – student, označovalo totiž i „klerika, čekatele na kněžství, duchovního s nižším svěcením“ (MSS, 2006–2016, cit. [2017-02-28]). Jelikož povolání učitele bylo ve starších dobách často spjato hlavně s církví, jako žák byl označován i učitelský pomocník. (Moldanová, 2010, str. 225) Jako Žáček mohl být pojmenován též někdo, kdo zběhl ze studií nebo při mši zpíval v kostele. Zde se potom patrně objevovala významněji motivace spjatá s něčím drobným – postavou nositele, slabým hlasem apod. (Mates, 2002, str. 300) #zaměstnání

V neposlední řadě může proporium Žáček souviset s obcí, ze které se nositel přestěhoval do jiného místa – na našem území se totožný kořen slova objevuje v názvech plzeňské Žákavy, Žákovce u Opočna, přerovských Žákovíc nebo Žáků poblíž Kutné Hory. (Mates, 2002, str. 300) #místo

Beneš/Benešová

Pořadí: 82.; četnost: 7 mužů a 4 ženy

Motivace v podobě oikonyma je u příjmení Beneš více než pravděpodobná, jelikož jenom obcí s názvem Benešov můžeme v Čechách najít deset spolu s dalšími třemi Benešovicemi (Mates, 2002, str. 22). #místo

Beneš je též typickým zástupcem příjmení, které vzniklo z osobních jmen, a to „krácením křestního jména *Benedikt* s přidáním běžné české přípony *-eš*“ (Mates, 2002, str. 22), přičemž toto jméno můžeme z latiny přeložit jako požehnaný. Dle

Moldanové (2010, str. 30) mohlo být základovým slovem i osobní jméno *Benjamin*, jehož význam je milovaný syn. Nositel tak buď byl sám vlastníkem takového rodového jména, nebo byl pojmenován po svých předcích. #jméno

V hanáckém nářečí se výraz *beneš* používá pro malý koláč – nositel tohoto příjmení tak mohl být například pekařem nebo velkým odběratelem těchto buchet. (Moldanová, 2010, str. 31). #apelativum #zaměstnání

Čížek/Čížková

Pořadí: 83.; četnost: 6 mužů a 5 žen

Nositel příjmení Čížek takto mohl být pojmenován pro svůj pěkný hlas, jelikož *čížek* je též obecný název drobného zpěvného ptáka (Dungel a Hudec, 2001, str. 228). V souvislosti s ptačími vlastnostmi můžeme dále zmínit, že Čížek také mohl být „člověk, který nevydržel chvíli posedět, nedokázal se soustředit“. Obecně jím také mohl být někdo, kdo měl s těmito ptáky co do činění – jejich lovec, milovník, ochránce, chovatel... (Mates, 2002, str. 46) #vlastnost #apelativum #zaměstnání

Nejvíce Čížků dostalo své příjmení pravděpodobně podle toho, že se z Čech přestěhovali na Moravu. Ve východní části republiky se totiž takového pojmenování užívalo pohrdavě pro české přistěhovalce. Příjmení tak bylo používáno převážně pejorativně. (Mates, 2002, str. 46) #místo

Na místě je opět i motivace místním jménem – Čížov, Čížkov, Čížebná, Čížice, Čížkovice, Čížky, Čížová, Čížovky, Čížovka (Mates, 2002, str. 46). #místo

Janda/Jandová

Pořadí: 84.; četnost: 7 mužů a 4 ženy

Příjmení Janda bylo motivováno osobním jménem *Jan*, k tomuto základovému slovu byla připojena expresivní česká přípona *-da*. České křestní jméno Jan (domácky také Honza) pochází z hebrejského *Jochánán* s významem „Bůh je milostivý“. Mezi základem z hebrejštiny je mezistupněm podoba řecká *Oánnés* nebo latinská *Johannes*. Janda tak byl s vysokou pravděpodobností člověk, který byl do matriky zapsán pod křestním jménem Jan, případně toto jméno nosil jeho příbuzný. (Mates, 2002, str. 101) #jméno

Z hlediska duševních vlastností se jako Janda mohl profilovat potrhlý či zbrklý člověk, tzv. *janek* (Mates, 2002, str. 98). Výjimečně snad může příjmení Janda pocházet ze staročeského *janák* s významem „jinoch, chlapík, lupič“ (GbSlov, 2006–2016, cit. [2017-02-28]). Janda by v takovém případě byl urostlým a nebojácným mužem s nekalými praktikami. #apelativum #vlastnost

Motivaci může též obvykle hledat u oikonym – z těch nejznámějších lze zmínit Janské Lázně, Svatý Jan, Svatý Jan nad Malší a další. #místo

Kokeš/Kokešová

Pořadí: 85.; četnost: 6 mužů a 5 žen

K vysvětlení motivace příjmení Kokeš je nejprve nutné znát význam totožného apelativa – kokeš, jež teritoriálně v okolí Moravského Krumlova a Kyjova (Balhar, 1999, str. 492) označovalo kohouta. Motivace pro toto příjmení bude tedy obdobná motivaci pro příjmení *Kohout*. Vyzdvihnout můžeme motivaci oikonymy Kokašice, Kokonín či Kokšín. (Mates, 2002, str. 121) #znamení #vlastnost #apelativum #místo

Pokorný/Pokorná

Pořadí: 86.; četnost: 6 mužů a 5 žen

Příjmení Pokorný buď můžeme chápat v pravém slova smyslu tohoto přídavného jména, nebo naopak jako výraz ironický, pejorativní. Při neexpresivní motivaci příjmení byl Pokorný člověkem skromným, trpělivým, poslušným a poddajným, podrobujícím se, snášejícím příkoří, ale možná také trpícím bídou a hladem, ubohý člověk. Mělo-li příjmení negativní podtext, potom zde pokorný znamenalo převážně prudký, vzteklý, ale také pyšný, v nejhorším případě podlézavý. (Mates, 2002, str. 198) #vlastnost

Spojení *chodit v pokoře* dříve označovalo zasmušilost po odchodu příslušníka rodiny na věčnost. Pokorný tak mohl získat své příjmení jako vdovec. (Mates, 2002, str. 198) #apelativum

V extrémním případě mohl být Pokorný hlavním účastníkem *pokory*, staročeského obřadu, při němž se smýval nejčastěji hrdelní zločin (Mates, 2002, str. 198). #apelativum

Seidl/Seidlová

Pořadí: 87.; četnost: 6 mužů a 5 žen

Německé kompozitní osobní jméno *Siegfried* (v češtině také jako *Žibřid*), vykládané jako vítězný mír, dalo za vznik příjmení Seidl (*Siegfried* > *Sitto* > *Seid* > *Seidel*) (Moldanová, 2010, str. 165). „Přípony obsahující souhlásku *-l-* v němčině dodávají slovům zdobňující a laskající význam“ (Beneš, 1962, str. 101). #jméno #cizí

Staroněmecký výraz *sida* jako obecné jméno označující hedvábí mohlo být též možnou motivací pro toto příjmení. Takto pojmenovaný člověk by tak mohl být někdo, kdo hedvábí prodával, kupoval či s ním alespoň pracoval. Druhým Seidlovi graficky příbuzným výrazem je starý německý výraz *sidel* užívaný pro označení žejdlíku na pivo. Seidlem se podle tohoto vzorce mohl stát někdo, kdo žejdlíky vyráběl, obchodoval s nimi, ale také hospodský či věrný štamgast. (Mates, 2003, str. 256) #apelativum #zaměstnání #cizí

Stupka/Stupková

Pořadí: 88.; četnost: 5 mužů a 6 žen

Příjmení Stupka mohlo být odvozeno hned od několika různých apelativ. Jedním z nich mohlo být homonymní *stupka*, které v staročestíně označovalo lupiče nebo tuláka. Stupka tak mohl být člověk nechvalné povahy či ničím nevázaný člověk. *Stoupa*, v malém provedení *stupka*, byla velká nádoba k drcení zemědělských plodin – Stupka tak mohl být mlynářem i farmářem. U slova *stoupa* se vlivem času proměňoval význam – z nádoby na drcení se tak přeneseně stala jáma k likvidaci, posléze i past. I po nich mohl být pojmenován člověk s příjmením Stupka. Ať už do takové jámy/pasti sám spadl, či ji pro někoho připravil. (Moldanová, 2010, str. 177) #apelativum #zaměstnání

Stejný základ slova jako Stupka má i staročeské slovo *stupěj*, tj. stopa nebo šlépěj (ŠimekSlov, 2007–2008, cit. [2017-02-28]), s přihlédnutím k němu mohl být Stup-

ka člověk, z něhož ostatní zahlédli vždy jen stopy (např. v blátě či ve sněhu), jinak ho ovšem neznali. #apelativum

Částečně místní motivací pro příjmení Stupka je staročeské *stupek* neboli svah. Rodný dům Stupky se tak mohl nacházet na svahu, proto mu tak ostatní začali přilehavě říkat. (MSS, 2006–2016, cit. [2017-02-28]) #bydliště

Moldanová (2010, str. 177) též spatřuje motivaci v osobním jméně *Neustup*, jež mohl užívat nositel pozdějšího příjmení Stupka. #jméno

Sůva/Sůvová

Pořadí: 89.; četnost: 7 mužů a 4 ženy

Prvotní motivaci pro příjmení Sůva můžeme hledat u sovy jako zvířete a duševních i tělesných vlastností s ní spojených. Pro sovy je typické noční ponocování – jako Sůva proto mohl být označen někdo, kdo pracoval převážně v noci. S expresivním podtextem označíme jako sůvu někoho, kdo je nepříjemný, mrzutý, ošklivý, zpravidla tak bývají označeny protivné a nehezké ženy. Těm je též přisuzováno, že se „dívaly jak sůvy z nudlí“ (SSJČ, 2011, cit. [2017-02-28]). #apelativum #vlastnost

Sůva byla dříve též výrazem pro nepodařenou housku, přezdívalo se tak proto pekařům a jejich pomocníkům. Již z logiky věci vyplývá, že takové příjmení dostali spíše pekaři špatní než mistři ve svém oboru. (Moldanová, 2010, str. 178) Sůva mohl být také významný sokolník se specializací na sovy. #apelativum #zaměstnání

Šimeček/Šimečková

Pořadí: 90.; četnost: 4 muži a 7 žen

Příjmení Šimeček jakožto zdrobnělina Šimka (mohl být jeho potomkem nebo druhým příchozím do stejné oblasti) bylo odvozeno od osobního jména *Šimon*, které se do českého jazyka dostalo přes němčinu, dále řečtinu a hebrejštinu. Původní význam, jenž skrývá křestní jméno Šimon, je „ten, kdo naslouchá“. (Mates, 2002, str. 248) #jméno #vztah

Obce Šimanov a Šimonovice mohly být také tím, kdo dal motivaci lidem, aby přistěhovalce nazývali Šimečkem (Mates, 2002, str. 247). K deminutivnímu expresiv-

nímu pojmenování mohl vést i fakt, že nositel byl například malého vzrůstu, nebo byl naopak velmi vysoký a široký, a tak zde ono zmenšení působilo pejorativně.

#místo

Toman/Tomanová

Pořadí: 91.; četnost: 4 muži a 7 žen

Moldanová (2010, str. 198) i Mates (2002, str. 266) se u příjmení Toman shodují na odvození od křestního jména *Tomáš*, antroponyma aramejského původu, které označovalo dvojče nebo blížence. #jméno

Votápek/Votápková

Pořadí: 92.; četnost: 5 mužů a 6 žen

O příjmení Votápek se v monografii zmiňuje pouze jediná antroponomastička, a to Dobrava Moldanová (2010, str. 215), která popisuje souvislost Votápek se škraloupem na mléce, jenž je rovněž označován jako *votápek* (v- zde není protetické). Příjmení tak bude pravděpodobně obecně motivováno zaměstnáním nositele, který byl podle všeho mlékařem. #apelativum #zaměstnání

Zavadil/Zavadilová

Pořadí: 93.; četnost: 6 mužů a 5 žen

Zavadilem mohl být nazván někdo, kdo o někoho doslova tělesně *zavadil* (Mates, 2003, str. 357), přičemž tato srážka musela být něčím specifická – s vysokou pravděpodobností při ní došlo ke zranění nebo něčemu humornému, jinak by se ona situace nestala natolik expresivní, aby z ní vzniklo příjmení. Zavadit mohl nositel o někoho i psychicky, a to tak, že si ho dobíral (Mates, 2003, str. 357). #děj

Někteří ze Zavadilů své příjmení dostali podle toho, že je potkalo neštěstí. To mohlo mimo jiné spočívat v tom, že se zadlužili. Moldanová význam *závady* spatřuje v chybě, dluhu, závazku, překážce a nesnázi – s tím vším neštěstí velmi blízce souvisí. #apelativum

Místně mohl Zavadil pocházet ze Zavadilky. Tak se nazývala rušná místa – Zavadil proto mohl být i někdo, kdo se po nich často pohyboval. (Mates, 2003, str. 356)

Podobný výklad nabízí Profous (1960, str. 304) – zavadilka je podle něj „hospoda na ráně, na příhodném místě“ – ty mohl Zavadil často navštěvovat. #místo

Červenka/Červenková

Pořadí: 94.; četnost: 6 mužů a 4 ženy

Antroponymum Červenka nesouvisí jen s malým ptáčkem z čeledi lejskovitých (Dangel a Hudec, 2011, str. 176), ale mnohem spíše je mu bližší motivace v červené barvě. Nositel příjmení Červenka mohl být významným chovatelem červeně zbarvených zvířat – ať už slepic červenek, nebo krav červenek. Cizí mu jistě nebylo ani zemědělství – jako červenky jsou totiž známy druhy pšenice, dále červených jablek i hrušek, některý z Červenků tak byl určitě sadař. (Mates, 2002, str. 43) #apelativum #zaměstnání

Příjmení mohlo mít i konotaci pejorativní, pomálu lze spojovat obecné jméno červenka i s průjmovým onemocněním (Mates, 2002, str. 43). Nositele příjmení Červenku mohl někdo pojmenovat právě podle této nevíтанé choroby. #apelativum

Nositel příjmení Červenka byl pravděpodobně člověkem, který při rozrušení, až už studem, nebo vztekem, zčervenal (Mates, 2002, str. 43). #děj

Červenka své příjmení mohl získat i podle názvu obce – Červená, Červená Lhota, Červenka, Červený Újezd, Červená Voda, Červené Janovice (Mates, 2002, str. 43). #místo

Halaška/Halašková

Pořadí: 95.; četnost: 6 mužů a 4 ženy

U nositele příjmení Halaška byl nejspíš velmi výraznou vlastností barvitý, dunivý hlas, kterým často halasil – křiklouny označují *halaškou* ve valašském nářečí. S vyrušováním má souvislost i jiné obecné jméno – výrostek, které je Halaškovi přisuzováno též. (Moldanová, 2010, str. 58) #děj

Možnou motivací příjmení je i maďarské apelativum *halasz* jakožto výraz pro název povolání či zájmu – osoby rybáře (Moldanová, 2010, str. 58). Lovce ryb Halaška mohl být přistěhovalcem z dnešního jižního Slovenska, kde byla znalost maďarštiny velmi rozšířená. #zaměstnání #cizí

Heřmánek/Heřmánková

Pořadí: 96.; četnost: 4 muži a 6 žen

Člověk pojmenovaný Heřmánek byl potomkem či zetěm staršího Heřmana. Také to mohl být člověk, který se v obci objevil až jako druhý po svém jmenovci Heřmanovi – místní ho tak začali nazývat Heřmánek. Příjmení obou z nich bylo odvozeno od osobního, původem německého jména *Hermann* znamenajícího „muž z vojska“. (Moldanová, 2010, str. 63) #vztah #jméno

Podobně jako u dalších příjmení, konotace s příjmením Heřmánek může pocházet z názvu obce, ve které nositel strávil část života před tím, než se rozhodl své působitě změnit. U Heřmánka jím mohly být: Heřmanice, Heřmanec, Heřmaničky, Heřmanov, Heřmanovice. (Mates, 2002, str. 76) #místo

Hošek/Hošková

Pořadí: 97.; četnost: 4 muži a 6 žen

Příjmení Hošek jako zdrobnělina apelativa hoch vypovídá o svém nositeli, že to byl mladý, nevyspělý chlapec, v původním významu slova hoch tzv. *holobrádek* (Rejzek, 2015, str. 227). Oslovení *hochu* však mezi sebou používají i muži, kteří mají již svůj mladý věk za sebou. Hošek tak mohl být mužem, který i v dospělém věku měl ve tváři rysy dítěte, nebyl dovyvinutý nebo se jako dítě choval. Rovněž mohl jen rád používat zvolání *hochu* při komunikaci se svými přáteli. (Mates, 2002, str. 90) #apelativum #vlastnost #průpovídka

Příjmení může vycházet i z německého výrazu *hoch*, které v překladu znamená vysoký. Podle toho by byl Hoškem muž vysoké postavy. V českém jazyce používáme slovo *hoch* i pro vyjádření něčeho luxusního, tento nóbl výraz je však spíše pejorativní. I při pojmenování Hoška by se proto jednalo spíše o expresi v negativním směru. (Mates, 2002, str. 90) #vlastnost #cizí

Moldanová (2010, str. 68) nachází konotaci Hoška u lidového názvu pro volavku – *hošek*. Mates (2002, str. 90) k tomuto doplňuje, že na místě by zde byla fyzická podobnost s volavkou, navenek projevená voletem – zvětšenou štítnou žlázou. #apelativum #vlastnost

Do jiného místa se Hošek mohl přestěhovat z Hošnic, Hoštic nebo Hoškovic. Obyvatelé nové obce ho takto překřtili (Mates, 2002, str. 90). #místo

Hřebík/Hřebíková

Pořadí: 98.; četnost: 5 mužů a 5 žen

Příjmení Hřebík v první řadě pravděpodobně souviselo přímo s názvem pro spojovací součástku – nositel buď pouze často pracoval s tímto nástrojem s hrotem a hlavičkou, nebo, a to je ještě pravděpodobnější, se mu při práci s ním stala nemilá věc – nechtěně si přibil oblečení či část svého těla. #apelativum #zaměstnání

Řemeslníci používali symbol hřebíku jako domovní znamení – Hřebík mohl být sám řemeslníkem a takovou značku pro svůj dům použít nebo dům zdědil a s ním i kresbu znamení. (Moldanová, 2010, str. 70) #znamení

Z hlediska etymologie pochází slovo *hřebík* ze staročeského *hřebí*, které též označovalo los – „hůlky, do nichž byly vryty značky osob podrobených losu“ (Rejzek, 2012, str. 217). Hřebík mohl být právě takovou osobou.

Jelínek/Jelínková

Pořadí: 99.; četnost: 6 mužů a 4 ženy

Potomek Jelena mohl být pojmenován Jelínek. Pokud byl vzrůstem menší, mladší než Jelen nebo již v obci byl někdo jiný nazývaný Jelen, i potom získal člověk příjmení Jelínek. Původní motivace příjmení však mohla spočívat například v podobných fyzických rysech s jelenem – hnědých skvrnách na kůži (způsobených nějakou nemocí). Opomenuty nemusely být ani vlastnosti psychické – pro Jelínka jako člověka či zvíře mohla být typická plachost, umírněnost a rozvážnost. (Mates, 2002, str. 105) #vztah #apelativum #vlastnost

Pokud bychom o příjmení uvažovali jako o pojmenování hanlivém, mohl si jej nositel vysloužit kvůli záletné manželce, která jej podvedla s jiným mužem – takové konání označujeme jako „nasadit někomu parohy“. (Mates, 2002, str. 105) Pokud byl navíc nositel menší postavy, motivace pro příjmení Jelínek zde byla přímo žádoucí. #apelativum

Domovní znamení v podobě jelena bylo velmi častým artiklem pražských ulic. Nositel tohoto příjmení mohl pocházet z některého z těchto domů. Možnou motivací je i původ nositele – jeho rodnou obcí mohly být Jelence, Jeleneč nebo přímo Jelínek. (Mates, 2002, str. 105) #znamení #místo

Antroponymum Jelínek také mohlo být českou obdobou německožidovského příjmení *Hirsch* (Beneš, 1998, str. 68). Symbol jelena se v souvislosti s židovskou tematikou objevuje i na macevách (Haidler, 2009, cit. [2017-04-22]). #cizí

V neposlední řadě nelze zapomenout na lidovou průpovídku: *To jsem z toho jelen*. Pokud ji člověk používal v komunikaci často, mohli mu jeho známí začít přezdívat právě po ní. #průpovídka

Karásek/Karásková

Pořadí: 100.; četnost: 6 mužů a 4 ženy

Nositel příjmení Karásek mohl být též nositelem osobního jména *Karel*. Homonymní začátek propria mohl motivovat okolí, aby Karlovi takto začalo přezdívat. (Moldanová, 2010, str. 81) #jméno

Podobně jako u jiných příjmení zakončených na sufix *-ek* můžeme uvažovat o motivaci pro příjmení Karásek na základě spojitosti s Karasem – ten mohl být otcem Karáska či mohl být v obci prvním člověkem, který dostal příjmení Karas – ten, kdo byl po něm v pořadí druhý a měl by být nazván Karas, dostal deminutivní příjmení Karásek. #vztah

Pravděpodobně jediné příbuzné slovo k příjmení Karásek je apellativum *karas* – název pro sladkovodní kaprovitou rybu typickou pro naše přírodní podmínky. Mates (2002, str. 115) se domnívá, že jako Karásek mohli být pojmenováni lidé, jejichž rodiče si přáli dítě pojmenovat velmi neutrálně, aby bylo nezajímavé pro zlé duchy – právě k tomuto účelu posloužil název jedné z nejběžnějších ryb v našem podnebí. #apellativum

Jako pejorativní mohlo být toto příjmení použito v případě, že Karásek byl vášnivým rybářem, často se mu ale nepodařilo ulovit žádnou rybu nebo pouze několik malých karásků (Mates, 2002, str. 115). #zaměstnání

Karásek jako obecné jméno bylo i výrazem pro dlouhou úzkou housku. Milovník takového pečiva či jeho zhotovitel mohli být pojmenováni Karásek (Mates, 2002, str. 115). #apelativum #zaměstnání

Kaun/Kaunová

Pořadí: 101.; četnost: 5 mužů a 5 žen

Příjmení Kaun se v České republice vyskytuje v počtu 19, z toho 10 z jeho nositelů má své trvalé bydliště v Pacově (Ministerstvo vnitra České republiky: Informační servis – statistiky, 2016, cit. [2017-02-28]). Nad jeho motivací se nepozastavuje žádný z českých antroponomastiků. Dle našeho mínění byl Kaun prodejcem a své příjmení získal ze zkrácené podoby německého označení obchodníka – *der Kaufmann*. #zaměstnání #cizí

V Jungmannově slovníku můžeme najít apelativum *okaun*, jež mohlo být motivací pro příjmení Kaun (Jungmann, 1990, str. 909). Mohl tak být pojmenován člověk s vypouklýma očima. K příjmení Kaun mohou také odkazovat Kaunice – jméno místa v Čechách (Jungmann, 1990, str. 36). #vlastnost #apelativum #místo

Kozák/Kozáková

Pořadí: 102.; četnost: 5 mužů a 5 žen

Apelativum *kozák* označovalo pastevce koz – práce tohoto typu byla spolu s pascí hus považována za jednu z méněcenných (Moldanová, 2010, str. 93). Příjmení motivované tímto zaměstnáním mohlo mít tedy posměšnou motivaci. #zaměstnání

Zatímco na domovním znamení se mohl vyskytovat kozel i koza, podle nichž byl daný člověk pojmenován Kozák, v názvech obcí Kozákov, Kozárov, Kozárovce, Kozáše, jež mohly být možnou motivací pro nazvání přistěhovalce Kozákem, se setkáváme spíše s feminní podobou apelativa – koza (Mates, 2002, str. 134). Místně mohl nositel příjmení Kozák pocházet také z kraje u Želče na Táborsku, tzv. Kozáčka (Moldanová, 2010, str. 93). Vzhledem k tomu, že Želeč leží cca 40 minut jízdy autem od Pacova, motivace vzniku pojmenování podle původního rodného kraje člověka by zde jistě mohla být uplatněna. #znamení #místo

Dalším jazykově příbuzným slovem ke koze je *kozáček*, ruský lidový tanec. Nositel příjmení Kozák mohl být vášnivým tanečníkem, anebo mu naopak vykopávání nohou před sebe v podřepu příliš nešlo. #zaměstnání

Homonymní *kozák* je i označení pro houbu z čeledi hřibovitých. Záliba ve sběru či jedení kozáků mohla být motivací pro vznik příjmení Kozák (Moldanová, 2010, str. 93). #apelativum #zaměstnání

Křepelka/Křepelková

Pořadí: 103.; četnost: 6 mužů a 4 ženy

Křepelka je příjmením motivovaným názvem zvířete – drobného lovného ptáka – křepelky (Knappová, 2008, str. 28). Takto pojmenovaný člověk mohl být stejně jako křepelka drobný a zavalitý (Dungel a Hudec, 2001, str. 86). #apelativum #vlastnost

Nositel takového příjmení mohl rád pojídat křepelčí maso (v takovém případě by byl spíše vyššího postavení, neboť křepelky bývaly konzumovány převážně na královském dvoře) nebo být lovcem, který se nejdříve o křepelky staral a posléze prodával jejich maso. #zaměstnání

Kříž/Křížová

Pořadí: 104.; četnost: 4 muži a 6 žen

Motivací pro příjmení Kříž mohlo být totéž křestní jméno spojené s církví (Moldanová, 2010, str. 98). Souvislost s náboženstvím je zde více než zjevná. #jméno

Konkrétní křesťanský symbol se často vyskytoval na domech, Kříž byl potom mnohdy pojmenován podle domovního znamení (Mates, 2002, str. 144) – takovou motivaci však osobně považujeme spíše za minoritní, neboť emblém Ježíše Krista se v mnoha obcích vyskytoval na každém druhém stavení, příjmení by potom postrádalo svou funkci odlišit obyvatele. Jako mnohem pravděpodobnější se nám jeví scénář pojmenování Křížem toho, „kdo bydlel ve vsi poblíž nějakého kříže“ (Mates, 2002, str. 144). #znamení #bydliště

Přísný vyznavač víry svatě jménem Kříž mohl být také člověkem nosícím kříž v procesí nebo někdo, u něhož bylo možné nápadně často zpozorovat tzv. pokřížování se (Mates, 2002, str. 144). #zaměstnání

Obvyklou motivací pro vznik nových přízvisek byla novost v kolektivu – člověk pocházející z Křížova, Křížové, Křížovic, Svatého Kříže nebo Újezdu u Svatého Kříže mohl být pojmenován Kříž (Mates, 2002, str. 144). #místo

Kubát/Kubátová

Pořadí: 105.; četnost: 7 mužů a 3 ženy

Motivace příjmení Kubát je velmi obdobná stimulu pro vznik příjmení Kouba, Koubík či Kubů – základem je opět osobní jméno Jakub. #jméno #místo #apelativum

Lastomirský/Lastomirská

Pořadí: 106.; četnost: 3 muži a 7 žen

Z celkového počtu 27 příslušníků příjmení Lastomirský (též v dlouhé variantě Lastomírský) v České republice se 10 z nich rozhodlo pro trvalý pobyt v Pacově (Ministerstvo vnitra České republiky: Informační servis – statistiky, 2016, cit. [2017-02-28]). Toto příjmení, na první pohled složené, se nerozhodl prozatím analyzovat žádný z českých antroponomastiků.

Příjmení bylo pravděpodobně odvozeno od osobního jména znějícího Vlastimír (stejně v češtině i ve slovenštině), oslavující mír vlasti. #jméno

U rodiny Lastomirských je zjevná motivace příjmení z názvu slovenské obce Lastomir, odkud pochází nejstarší člen rodiny. Nasvědčuje tomuto i přípona -ský znamenající pocházející odněkud (Moldanová, 2010, str. 16). Dle výpovědi bývalého starosty slovenského Lastomiru „v obci nie je nikto s tymto priezviskom“ (Palkoci, 2017, cit. [2017-03-8]), ale v jejím okolí žijí rodiny s totožným příjmením. #místo #cizí

Oliva/Olivová

Pořadí: 107.; četnost: 3 muži a 7 žen

Příjmení Oliva může být hypokoristikem křestního jména *Oliverius*. Jeho další motivace pochází z názvu stromu olivovníku, který si mohl takto pojmenovaný člověk přivést z nějaké daleké cesty či o něm snít. Nositel mohl získat své příjmení také podle tvaru plodu takového stromu – olivy. Oliva by potom byl zakulacený, obézní člověk. (Moldanová, 2010, str. 130) #jméno #apelativum #vlastnost

Pešek/Pešková

Pořadí: 108.; četnost: 4 muži a 6 žen

Často užívané hypokoristikum Pešek vzniklo z osobního jména *Petr*, jež pochází z řeckého slova *petros* s významem pevný jako skála. V rodině tohoto nositele se pravděpodobně vyskytovalo Petřů hned několik, jeden z rodinných příslušníků tak byl označen právě jako Pešek. (Moldanová, 2010, str. 138) #jméno

Pešek je také označení pro obušek – pendrek sloužící k obraně, který nejčastěji využívají policisté. Příjmení dle této motivace mohl dostat hlídač zákona. (Moldanová, 2010, str. 138) #apelativum #zaměstnání

Přízvisko Pešek může být též spojené s židovským svátkem nekvašených chlebů, tzv. *Pesach*. Příjmení by dle náboženské konotace získal věřící – Žid pro jeho zalíbení v svátku či kvůli nějaké historce spjaté s tímto jarním obdobím. (Moldanová, 2010, str. 138) #apelativum

Mates (2002, str. 195) výše zmíněné motivace doplňuje o motivaci příjmení Pešek vzniklou na základě zdrobněliny slova *pech*. Malý *pech* neboli *pešek* byl smolařem, ať už ve smyslu nešťastné cesty životem, nebo volby povolání – prodával smůlu. #apelativum #zaměstnání

Jelikož je na českém území dobře známo i příjmení *Pech*, mohl být Pešek jeho potomkem či druhým člověkem, který se přistěhoval do stejné obce až po Pechovi (původně tak bylo jeho příjmení *Pech*, po přestěhování *Pešek*). #vztah

Rašek/Rašková

Pořadí: 109.; četnost: 6 mužů a 4 ženy

Nositel příjmení Rašek mohl získat své antroponymum podle osobního jména *Radoslav*, *Ratiboř* (Moldanová, 2010, str. 153), *Radslav*, *Radomil* či *Radosta* (Mates,

2003, str. 250). Základem bylo jméno *Raš*, Rašek, případně Raška vznikl jako zdrobnělina. #jméno

I podle fyzické zdatnosti mohl být Rašek pojmenován. U německého přídavného jména *rasch* můžeme najít význam rychlý nebo obratný. Právě takové vlastnosti mohly být Raškovi přisouzeny, nebo takový naopak nebyl vůbec. (Moldanová, 2010, str. 153) #vlastnost #cizí

Jako potenciální motivace se nabízí i výraz *raška* pocházející ze slezského nářečí. Na Ostrovsku je takto nazývána stará žena. (Moldanová, 2010, str. 153) Příjmení by tak bylo výjimečně přeneseno z ženy na muže. Manžel Rašky by byl Rašek nebo Raška. #apelativum #vlastnost

Souček/Součková

Pořadí: 110.; četnost: 3 muži a 7 žen

Deminutivní Souček byl nejčastěji potomkem Suka, také to ale mohl být jmenovec Suka, který se v obci objevil až jako druhý. Suk byl zdravý člověk nebo osoba neústupná, či dokonce nemluvná. Zatímco Moldanová (2010, str. 177) tyto vlastnosti přisuzuje pouze Sukovi, Mates (2002, str. 228) tvrdohlavost, tvrdost a odolnost připisuje rovnou Součkovi. #vztah #vlastnost

Opačný pohled na motivaci příjmení Souček říká, že nositel tohoto příjmení byl sporý člověk ve významu střídmy, skrovný (Moldanová, 2010, 172). #vlastnost

Sviták/Svitáková

Pořadí: 111.; četnost: 5 mužů a 5 žen

Člověk, který často pracoval se svitky papírů, nejčastěji písař nebo posel, mohl dostat příjmení Svíták (Moldanová, 2010, str. 178). Se svitky se ve svém zaměstnání potkávali i kněží, významní politici či učitelé. #apelativum #zaměstnání

Příjmení mohlo být motivováno i spojením s denní dobou – svítáním (Moldanová, 2010, str. 178). Svíták mohl být člověk, kterého lidé ve vesnici spatřili pouze za svítání či do svítání. S východem slunce mohla mít něco společného i nějaká činnost, která byla pro Svítáka charakteristická. #apelativum

Šašek/Šašková

Pořadí: 112.; četnost: 5 mužů a 5 žen

Jako Šašci byly označeny osoby veselé, optimistické, místní baviči (Moldanová, 2010, str. 180). Příjmení mohlo být též přízviskem děděným po několik generací – jeho prapůvod je možné hledat až u královských dvorů, kde byl šašek zaměstnán jako někdo, kdo obveseloval královskou rodinu. Připustíme-li ironickou motivaci příjmení, mohl být Šašek člověkem velmi smutným, pesimistickým, který se nedovedl bavit. #zaměstnání #vlastnost

Těťour/Těťourová

Pořadí: 113.; četnost: 6 mužů a 4 ženy

Z místního jména *Tettau* ležícího v Bavorsku, resp. deadjektivního substantiva *Tettauer* bylo odvozeno příjmení Těťour (Moldanová, 2010, str. 196). #místo #cizí

Vitha/Vithová

Pořadí: 114.; četnost: 7 mužů a 3 ženy

Vitha je příjmením odvozeným od jména *Vít* – jedná se o jeho zkomolenou podobu (Mates, 2003, str. 333). Jako *Vít* byly historicky pojmenovány osoby, které měly být radostné (Mates, 2002, str. 282). Svoboda (1964, str. 109) uvádí u příjmení *Vidha* (varianta s *d*) odvození od staročeského osobního jména *Vidhost*. #jméno

Stejně tak mohlo být příjmení motivováno německým *Vithaus*, od něhož bylo pro kratší výslovnost odtrženo *-us*. #jméno #cizí

Získal/Získalová

Pořadí: 115.; četnost: 3 muži a 7 žen

Od slovesného přičestí *získal*, jež má význam nabytí něčeho nového, pochází příjmení Získal. Získat mohl dotyčný movitý statek, ale i nevyléčitelnou nemoc – nabytí můžeme chápat v pozitivním i negativním slova smyslu. #děj

7 Přezdívky v Pacově

7.1 Získání a zpracování dat

Sběr materiálu pro analýzu přezdívek města Pacova probíhal v několika etapách od dubna roku 2014 do ledna roku 2017.

První etapa sběru dat k analýze, v níž jsme byli studenty druhého ročníku bakalářského studia Bohemistiky na Jihočeské univerzitě, proběhla již v dubnu roku 2014, kdy jsme se v rámci naší kolokviální práce zabývali analýzou přezdívek pacovských gymnazistů. Gymnázium v Pacově se ukázalo být širokou základnou pro zkoumaná data, navíc mnoho studentů má trvalý pobyt přímo v Pacově, a tak mohly být sesbírané přezdívky použity i pro praktickou část práce bakalářské, nyní i diplomové. V dubnovém tištěném dotazníku studenti vyplňovali své jméno, příjmení, domácí podobu křestního jména, případnou přezdívku a její motivaci. Jelikož záměrem dotazníku bylo jej v pozdější době využít i pro bakalářskou či diplomovou práci, vyplňovali studenti i místo trvalého bydliště, aby mohla být jejich potenciální přezdívka v případě místa „Pacov“ zařazena do výzkumného materiálu, nebo z něj naopak vyřazena (vzhledem k tomu, že většinu respondentů osobně známe, ověření pravdivosti dat tohoto dotazníku nebylo zapotřebí).

V druhé etapě psaní bakalářské práce byli vyzváni pacovští občané prostřednictvím místního měsíčníku *Z mého kraje*, aby v případě zájmu zaslali své či cizí přezdívky na email zřízený speciálně pro tyto účely: onomastikapacov@gmail.com. Článek seznamoval čtenáře s pojmem onomastika, zamýšlenou bakalářskou prací a vybízel ke spolupráci. Jeho účinek byl však bohužel spíše rozpačitý – na výzvu totiž zareagovalo pouze několik málo občanů.

Etapu třetí odstartovaly rozhovory s obyvateli města Pacova – našimi rodinnými příslušníky, přáteli či známými. Úzký okruh dotazovaných však nepřinesl příliš materiálu, jelikož spříznění lidé vždy znají podobnou skupinu osobností. Některé přezdívky navíc byly již velmi staré a mnohdy k nim nebylo možné najít dostatečné vysvětlení jejich motivace.

Jak jsme referovali již v bakalářské práci, jako nejlepší technika sběru dat – přezdívek se ukázala být výzva sdílená obyvatelům Pacova na sociální síti Facebook. Do

pomyslné sítě upoutávek a reklam jsme vložili obrazový příspěvek, tzv. wordcloud, na kterém byly textově vyobrazeny nejznámější z pacovských přezdívek (ukázka tohoto wordcloudu byla použita v bakalářské práci v příloze č. 4). Na facebookový příspěvek reagovaly desítky lidí – chatováním s nimi tak bylo získáno největší množství antroponomastického materiálu pro analýzu. Pacovští zaslali přezdívky vlastní i cizí, naším úkolem bylo doptat se jich či samotných nositelů přezdívek na původní motivaci jejich vzniku. Považujeme za nutné upozornit na fakt, že uživatelé Facebooku jsou doposud převážně mladí lidé, tedy i zde sesbíraný materiál zahrnuje ve větší části přezdívky mladší generace. Za velkou devizu Facebooku při sběru takovýchto dat považuji možnost šíření příspěvku – výzvy tazateli známými i neznámými lidmi. Díky sociální síti se naše snažení dostalo až k očím Českého rozhlasu, který následně s námi i s jedním z nositelů přezdívek (v bakalářské práci uváděn jako Digi, tj. příjmením Hodinka) připravil moderovaný rozhovor do ranního vysílání. Tak byla posluchačům tohoto veřejnoprávního média přiblížena problematika antroponomastiky.

Díky celkem čtyřem etapám sběru materiálu se podařilo nashromáždit velké množství dat. Již počet přezdívek získaných pro práci bakalářskou notně převýšil množství, které bylo možné analyzovat, a tak jsme v práci i vzhledem k její celkové povaze omezovali materiál pro analýzu pouze na přezdívky motivované příjmením nositele. V práci diplomové proto získávají prostor další přezdívky, jejichž základem již příjmení nositele veskrze není.

7.2 Statistické údaje

V bakalářské práci jsme analyzovali onomastický vzorek složený z přezdívek na hranici s hypokoristiky, které jsme ponechali jako neuzavřený, stále přibývajícím celek, spolu s dalšími přezdívkami motivovanými příjmeními. Celkem se jednalo o 46 různých přezdívek, přičemž nejpočetnější skupinou byly přezdívky s funkcí plnovýznamového apelativa odvozeného z příjmení. Z celkového počtu patřilo 83 % přezdívek mužům.

Pro diplomovou práci se nám podařilo shromáždit 103 dalších přezdívek motivovaných různými skutečnostmi mimo příjmení. V souhrnu se jedná o 24 přezdívek ženských a 79 mužských. Tři čtvrtiny přezdívek tak patří mužskému pohlaví – i zde

se tak v porovnání s jinými výzkumy přezdívek potvrdil fakt, že častěji je přezdívka užívána u mužů. V námi sebraném antroponomastickém vzorku se objevuje jedna homonymní přezdívka, která patří dvěma lidem a má různou motivaci (*Kůň*). Jiné homonymní přezdívky jsou ty, které se v rodinách předávají dalším generacím.

7.3 Zpracování onomastického materiálu

Analýzu onomastického materiálu přezdívek jsme zpracovali s pomocí samotných nositelů přezdívek, jejich přátel, známých, veskrze pacovských občanů. Naše práce spočívala ve shromáždění 103 různých přezdívek a jejich následné analýze. V bakalářské práci jsme analyzovali pouze přezdívky motivované příjmeními, pro práci diplomovou k tomuto vzorku přibíráme příjmení motivovaná jinými aspekty než příjmeními. Systém rozdělení přezdívek částečně přebíráme od Miloslavy Knappové z článku *O přezdívkách v současné češtině*, zohledňujeme ale též individuální rysy sebraného materiálu a dle něj též jednotlivé kategorie vyčleňujeme, či naopak generalizujeme. Některé přezdívky by bylo možné zařadit do více kategorií – v takovém případě přezdívku zařazujeme do té kategorie, která je její motivaci nejbližší.

Motivaci přezdívek jsme ve většině případů ověřili u samotných nositelů. U přezdívek tajných (přezdívky, jež jejich nositelům nejsou známy, používají se pouze v takových situacích, při nichž samotný nositel není přítomen) však vykonat tento proces možné nebylo.

Náš systém pro třídění přezdívek zahrnuje tyto kategorie:

- Přezdívky motivované příjmením;
- Přezdívky motivované osobním jménem;
- Přezdívky motivované tělesnými vlastnostmi;
- Přezdívky motivované duševními a charakterovými vlastnostmi;
- Přezdívky motivované průpovídkami;
- Přezdívky motivované událostmi a situacemi;
- Přezdívky motivované zálibami a oblíbenými návyky;
- Přezdívky motivované překladem slov do cizího jazyka;
- Přezdívky motivované překladem reálnou či fikční postavou;
- Přezdívky motivované jménem či přezdívkou jiné osoby.

Přezdívky motivované **příjmením** blíže rozebíráme v bakalářské práci, evidentně se jedná o nejvíce zastoupený vzorek přezdívek, zároveň ale o přezdívky tvořené nejméně kreativním způsobem.

Osobní jména jako základ pro vznik přezdívky často vytváří takové antroponymum, které lze od domácí podoby jména odlišit pouze tak, že známe jeho užití a typické rysy pro přezdívky příznakové. Z osobních jmen mohou vznikat přezdívky rýmované, přezdívky s deformací hláskového sledu, přezdívky vyplývající z asocičních vztahů k významu daného jména (Knappová, 1999, str. 49). Jednat se může o přezdívky, které základ osobního jména rozšiřují i zkracují. Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této kategorie zařazeni: *Bojda, Fáfa, Kachňáček, Mártý, Mates, Migas, Vaškovjak*. Do analyzovaného vzorku jsme nezařadili několik přezdívek, které sice dotazovaní za přezdívky považovali, ve skutečnosti se ale jednalo pouze o domácí podoby křestních jmen.

Výrazná **tělesná vlastnost** nositele jako základ pro vznik přezdívky se objevuje v našem výzkumu nejčastěji (19 přezdívek z celkového počtu 103). Takové přezdívky vznikají na základě metaforického či metonymického přirovnání. Často jsou to přezdívky v nějakém smyslu negativní, nezřídka kdy pejorativní. V našem výzkumu je takto nejčastěji poukazováno na vzrůst a hubenost/tloušťku nositele a úpravu vlasů. Dalšími možnými tělesnými prvky pro vznik přezdívky mohou být i tvar a velikost hlavy, barva či tvar očí, nošení brýlí, velikost uší, nosu a vzhled zubů, zabarvení pleti, způsob chůze a rychlost pohybu, barva hlasu (výrazně hluboký či vysoký hlas) či zapamatovatelný způsob smíchu (Knappová, 1999, str. 50 a 51). Z analyzovaného vzorku mohou být do kategorie přezdívek motivovaných tělesnými vlastnostmi zařazeni: *Afro, Bejby, Buřtík, Bloňďák, Cecek, Drobek, Hobit, Hroch, Kachna, Kohout, Kůň, Květák, Máslo, Papunn, Pind'a, Prcek, Puštík, Serfař, Sud*.

Přezdívky motivované **duševními a charakterovými vlastnostmi** mohou být typické obzvláště pro školní prostředí. Ačkoliv náš výzkum částečně pochází ze školních lavic, výskyt těchto přezdívek reflektujeme jako jeden z nejmenších. Většinou deapelativní přezdívky tohoto druhu mohou označovat duševní schopnosti, úroveň inteligence, mluvní schopnosti, vztah k učení, temperament, průbojnost a povahové vlastnosti, oblíbenost ve skupině (Knappová, 1999, str. 51). Ani u této skupiny

přezdívek se nevyhneme časté negativní konotaci. Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této kategorie zařazeni: *Generál, Nezmar, Vidlák*.

Jako samostatnou skupinu podobně jako u příjmení vyčleňujeme přezdívky motivované **průpovídkami**. Průpovídka má charakter nositelem často užívaného slova nebo slovního spojení – ať už obecného (např. *Jetelíček*), či vycpávkového, uplatnit se zde také může pro nositele příznačné oslovení jiných lidí (v našem výzkumu se jedná například o přezdívku *Doveda, Kopretinka, Kůň* či *Pytel*). Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této kategorie zařazeni: *Ani t', Čilik, Doveda, Jetelíček, Kobra, Kopretinka, Kůň, Pytel, Ťuky, Vid'ha*.

Skupina přezdívek motivovaných **událostmi a situacemi** je jednou z nejpočetnějších kategorií našeho výzkumu. Řadíme do ní přezdívky vzniklé na základě konkrétní události či situace, jež může mít povahu osobní, skupinovou i rodinnou. Daná událost/situace často provází běžný osobní život, svůj původ může mít ale i ve školním prostředí. Takovéto přezdívky se velmi často stávají svědky dobové společenské situace (Knappová, 1999, str. 52). Jejich nezjevná konotace zapříčiňuje časté zapomenutí původní motivace, přezdívka je tak často v kolektivu používána, aniž by dotyční věděli, jak vznikla. Tento příklad bývá obzvláště typický u přezdívek pro učitele, které si studenti na středních školách předávají z generace na generaci (Knappová, 1999, str. 48). Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této kategorie zařazeni: *Albert, Bejva, Blažena, Cůca Krková, Čert, Čína, Dědek, Hovínko, Hulha, Nero, Patronka, Pekař, Plejtvák, Svíťa, Šavlenka, Táta*.

Pro vznik přezdívek motivovaných **zálibami a návyky** je příznačná opakovanost či oblíbenost. Může se jednat o oblíbené koníčky nositelů, činnosti, oblečení a doplňky, pochutiny, zvířata, hry, hudební tělesa, filmy, věci... Daný návyk je pro nositele přezdívek typický, v kolektivu je jím výjimečný a zapamatovatelný. Do této kategorie řadíme také přezdívky motivované zaměstnáním nositele, u kterých spatřujeme stejný rys – opakovanost. Vyznání určitého ideového směru či osobnostní zvyky, které se profilují navenek, přiřazujeme k této skupině kvůli spojitosti jak s oblíbeností, tak s opakovaností. Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této kategorie zařazeni: *Fako, Gamby, Greeny, Indy, Kůrovec, Mart'afoun, Míča, Pepe Lopez, Pinočet, Pralinka, Salát, Slejd, Šaman, Vocas, Winks, Zachariáš, Žira*.

Úzkou skupinu přezdívek motivovaných překladem **slov do cizího jazyka** vyčleňujeme zejména kvůli pohledu jazykovému. Tři vybrané přezdívky této kategorie mají rozličný charakter a zařadit by je bylo možné i do jiné skupiny (přezdívky motivované duševními a charakterovými vlastnostmi, přezdívky motivované osobním jménem). Dané přezdívky spojuje rovnou několik aspektů: nositelé si přezdívky vytvořili sami, nejdříve je používali při komunikaci s neznámými lidmi (na sociálních sítích, v počítačových hrách) a až posléze jimi začali být oslovováni mezi svými přáteli. Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této kategorie zařazeni: *Akuma, Andy, Singl*.

Motivací pro okruh speciálních přezdívek se stává **reálná či fikční postava** z oblasti kultury, literatury, filmu, televizního pořadu, sportu, častou motivační základnou jsou také pohádky. Stimulem může být i reálná postava dívky či chlapce, s níž má chlapec či dívka důvěrné styky (Knappová, 1999, str. 52) či je jí nějakým způsobem podobný. Motivací pro vznik pouze jedné z uvedených přezdívek je reálná mužská postava. Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této kategorie zařazeni: *Baggio/Bádža, Bobeš, Cartman, FM, Hugo, Chuckie, Kejsy, Márly, Náčelník, Ozzák, Pindulína, Pouzar, Škubánek, Tazi, Tomio*.

Zvláštní kategorií rozlišovanou v našem výzkumu jsou přezdívky motivované **jménem či přezdívkou jiné osoby**. Ačkoliv přezdívky definujeme jako antroponyma nedědičného charakteru, v několika málo případech se stává, že přezdívka začne být dědičným rodinným přízviskem. Takové přezdívky nazýváme generační. V našem výzkumu na tento aspekt narážíme u přezdívek přenášených z otce na syna (přezdívky *Pytel, Ťuky*), z otce na dceru (přezdívka *malá Bejbyna*) i mezi sourozenci, bratranci a sestřenicemi – zde pak často dochází k věkovému odlišení pomocí adjektiv *malý* či *malej* / *malá*, *mladý* či *mladej* / *mladá* a *starý* či *starej* / *stará* (přezdívky *malej Kachna, malej Šnůra, mladej Ťuky*). Obdobným způsobem vznikají přezdívky partnerské – v našem výzkumu vznikají přezdívky pro partnerky z přezdívek partnerů. Jednat se může o přezdívky vzniklé procesem přechylování i pojmenování protikladné či párové pocházející ze stejného sémantického okruhu. Z analyzovaného vzorku přezdívek mohou být do této podkategorie zařazeni: *Bejbyna, Fajfka, Jiřina* a *Máma*. Vymykajícím se antroponymem našeho výzkumu je přezdívka *Josef* – tak je oslovován Petr, jehož přezdívka odráží jméno tchána.

Mluvíme-li dále o **přezdívkách tajných**, na mysli máme přezdívky, o nichž jejich nositelé nevědí. Používají se pouze v uzavřené skupině lidí a bez přítomnosti daného nositele.

8 Analýza pacovských přezdívek

Přezdívky motivované příjmením

Obsahem naší bakalářské práce byl rozbor přezdívek motivovaných příjmením nositele. Na tomto místě uvádíme jejich výčet bez jakékoliv analýzy, zachováváme pouze rozřazení do původních kategorií. Přehled přezdívek citovaný z bakalářské práce (Dušková, 2015, str. 56–64) slouží jako východisko k jednomu z bodů uvedených v závěru práce diplomové.

Ženské varianty přezdívek na hranici s hypokoristiky: -ajda: *Špajda* (Špačková) aj.; -ena: *Houdena* (Houdková) aj.; -ice: *Dušice* (Dušková) aj.; -ina, -yna: *Brodyna* (Brodská), *Fukyna* (Fuková), *Štěpina* (Štěpánková) aj.; -ka: *Bláhovka* (Bláhová), *Drbalka* (Drbalová), *Dvořka* (Dvořáková), *Filsačka* (Filsaková), *Zemanka* (Zemánová) aj.

Mužské varianty přezdívek na hranici s hypokoristiky: -0: *Bárt* (Barták), *Ben* (Beneš), *Ham* (Hamouz), *Sam* (Samec); -a: *Bíza* (Bezemek), *Brába* (Brabec), *Číža* (Čížek), *Hrůša* (Hruška), *Káča* (Kačer), *Kosta* (Kostroun), *Kráta* (Kratochvíl), *Marša* (Maršík), *Mára* (Mařinec), *Příba* (Příbyl), *Růža* (Růžička), *Šáfa* (Šafarik), *Šáša* (Šašek), *Tůša* (Tušil) aj.; -áč: *Sucháč* (Suchánek) aj.; -ák: *Holendák* (Holenda), *Víták* (Vítovský), *Vovák* (Voves) aj.; -ča: *Kvapča* (Kvapil) aj.; -i: *Kofi* (Kofroň), *Hovi* (Hovorka), *Novi* (Novák), *Papi* (Papež), *Pici* (Picka), *Pomi* (Pomazal) aj.; -ič: *Tůmič* (Tůma) aj.; -íček: *Picíček* (Picka) aj.; -ík: *Bořík* (Bořil), *Buřík* (Buřič), *Papík* (Papež); -in, -yn: *Halín* (Halaška), *Kůrkyn* (Kůrka) aj.; -ma: *Kuzma* (Kuzdas) aj.; -on: *Koblon* (Koblic) aj.; -oun: *Vlčoun* (Vlček) aj.; -ous: *Berous* (Berka) aj.; -y: *Baky* (Bakalár), *Bary* (Bareš), *Kery* (Kerouš), *Koby* (Koblic), *Kráty* (Kratoška), *Kudy* (Kuzdas), *Necky* (Neckář), *Pody* (Podolský), *Prochy* (Procházka), *Saly* (Salač), *Seky* (Sekyra), *Stejky/Stejsky* (Stejskal), *Tenky* (Tenkl) aj.

Přezdívky vzniklé rozšířením příjmení: *Petrua*, *Skouba*

Přezdívky vzniklé rýmováním příjmení a následným zkrácením: *Chcápek*, *Semi*, *Slád'a*

Přezdívky vzniklé zrcadlovým převrácením hlásek: *Kečub/Kečup*, *Šivid*

Zkratkové přezdívky: *TéKá*

Přezdívky s funkcí plnovýznamového apelativa odvozeného z příjmení: *Beran, Červ, Dub, Ďas, Ďolík, Fízl, Hošan, Hrot, Kámen, Kaňka, Kolečko, Křen, Kyselka, Lopata, Makovice, Máslo, Micina, Mišák, Mrazík, Mrd, Papiňák, Párek, Pásek, Rákoska, Stoupa, Šelma, Váleček, Vlašák, Zajda, Zelí, Žížala*

Přezdívky vycházející ze stejného sémantického okruhu jako apelativum homonymní s příjmením: *Digi, Geňa, Jabko, Krusta, Mičkin, (Pan) Noha, Skopák*

Přezdívky motivované osobním jménem

Bojda – Křestní jméno Bohumil bylo přáteli upraveno na přezdívku Bojda, dle našeho názoru se nejedná o hypokoristikon, za který platí spíše domácké podoby Boža či Míla.

Fáfa – Rýmováním osobního jména Patrik – Fafrik vznikl nový tvar, jehož zkrácením a využitím klasického vzorce pro přezdívku (konsonant – Á – konsonant – A) vznikla přezdívka Fáfa.

Kachňáček – Nositelka této přezdívky se jmenuje Kateřina. Původ přezdívky vychází z transformace jejího jména: Kateřina > Kačka > Kachna > Kachňáček. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Márty – Přezdívka Márty je motivována nositelovým rodným jménem Martin. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Mates – Respondent dotazníkového šetření na Gymnáziu Pacov – Martin – uvedl jako motivaci přezdívky Mates nutnost drsnějšího a zapamatovatelnějšího pojmenování sebe sama jako frontmana kapely. Přezdívku si vytvořil sám.

Migas – Pro odlišení Miroslavů v kolektivu začala být pro jednoho z nich používána přezdívka Migas.

Vaškovjak – Nositel této přezdívky se jmenuje Václav. Ačkoliv by přezdívka částečně mohla být označena jako hypokoristikon, zařazujeme ji do námi sebraného vzorku, jelikož vykazuje veškeré rysy přezdívky. Jak vzniklo antroponymum *Vaškovjak* si již dnes nepamatuje ani nositel přezdívky, ani jeho přátelé.

Přezdívky motivované tělesnými vlastnostmi

Afro – Na nositeli této přezdívky nebylo svého času nic výraznějšího než úprava hustých černých kudrnatých vlasů, která reálně mohla být přirovnána k hairystylu afroameričanů. Přezdívka nositeli zůstala i poté, co se svých prostorově objemných vlasů zbavil.

Bejby – Přezdívka Bejby, jež má svůj počátek ve fotbalovém prostředí, byla odvozena podle tělesného vzhledu nositele, který spoluhráčům připomínal malé miminko. K této asociaci pravděpodobně napomohla holá hlava nositele a milý úsměv. Přezdívka je v Pacově rozšířená natolik, že podle ní místní fotbalový spolek pojmenoval svou klubovnu jako *Bejbybox*.

Buřtík – Ačkoliv by se mohlo zdát, že přezdívka Buřtík bude mírnějším označením pro obézního člověka, v tomto případě je použita přesně naopak – její nositel se pyšní v břišní oblasti dokonale vyrýsovanými svaly.

Bloňďák – Bloňďák je typickým zástupcem přezdívek, které parodují samy sebe – nositel této přezdívky se totiž pyšní dlouhými černými vlasy.

Cecek – Motivací pro přezdívkou Cecek byla fyzická propozice nositele, muže, který měl v dětství kvůli obezitě nadměrně velká prsa.

Drobek – Ironická přezdívka Drobek byla motivována vysokou a silnější postavou nositele. Přezdívka je používána v kolektivu i za přítomnosti samotného Drobka.

Hobit – Motivací pro vznik přezdívky je malý vzrůst nositelky. Jako hobita označuje J. R. R. Tolkien ve svém díle bytosti drobného vzrůstu podobné lidem. Přezdívka by tak mohla být zařazena i ve skupině přezdívek motivovaných fikční postavou. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Hroch – Dle tělesné konstituce nositele vznikla přezdívka Hroch. Ačkoliv přezdívka vykazuje pejorativní rysy, nejsou při jejím užívání jakkoliv vyzdvihovány, ona motivace je již u této přezdívky dávno zapomenuta.

Kachna – Nositel přezdívky Kachna získal své pojmenování podle chůze typické pro vodní vrubozobé ptáky – kachny.

Kohout – Ke vzniku přezdívky Kohout došlo v souvislosti s novým účesem nositele – tzv. kohoutem. Toho měl nositel navíc obarveného zářivými barvami.

Kůň – Pejorativně zbarvená přezdívka souvisí s nositelovým předkusem, jak označujeme stav, kdy přední zuby horní čelisti příliš přesahují přes zuby dolní čelisti.

Květák – Podobně jako u přezdívky Afro byla popudem ke vzniku antroponyma úprava vlasů nositele, která autorům přezdívky připomínala košťálovou zeleninu – květák, někdy také nazývaný karfiol.

Máslo – Impulsem pro vznik přezdívky Máslo bylo nadměrné pocení jejího nositele. Předpokladem tak je, že přezdívka mohla vzniknout i podle ustáleného spojení „mít máslo na hlavě“ – ovšem v metaforickém, nikoliv metonymickém pojetí.

Papunn – Přezdívku Papunn si respondent studentského dotazníku vysloužil kvůli své prostorově výraznější postavě a částečně může být motivována i rodným jménem Patrik. Zdvojený konsonant *n* ukazuje na tíhnutí mládeže k používání anglicismů jako běžného prvku mluveného jazyka. Přezdívku bychom mohli označit za hanlivou a způsobující rozpaky, ale sám respondent v dotazníku uvádí: „Asi to bude kvůli mé postavě. Nevadí mi to“.

Pind'a – K motivaci přezdívky Piňda přispěla nejen drobná postava nositelky, ale také porovnání s její kamarádkou, která je naopak velmi vysoká. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Prcek – Motivací pro přezdívku Prcek je obdobně jako u přezdívky *Hobit* malý vzrůst nositelky. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Puštík – Podle nočního ptáka puštíka je přezdívána žena, jejíž výraz je podobný pohledu sovy.

Serfař – Přezdívka je motivována vodním sportem surfingem. Její majitel nosí na hlavě účes podobný zlomené vlně, na kterém by se podle jeho spolužáků dalo surfovat.

Sud – Rovněž přezdívka Sud souvisí s fyzickými propozicemi svého nositele, který má navíc jako oblíbený nápoj pivo.

Přezdívky motivované duševními a charakterovými vlastnostmi

Generál – U přezdívky Generál je motivace spjata s dominantností nositelky a vůlí dosáhnout svého. Jedná se o přezdívku pejorativní, jež je sice nositelce známa, ale ve škole není užívána v její přítomnosti.

Nezmar – Přezdívku Nezmar získal nositel od svého staršího bratra, který o něm v dětství říkal, že byl nezničitelný a vytrvale otravný.

Vidlák – Na první pohled pejorativní přezdívka Vidlák je pravděpodobně motivována buranským chováním nositele. Nikdo ovšem motivaci této přezdívky již neví přesně. Vzhledem k tomu, že se jedná o přezdívku tajnou, nemohla být její motivace ověřena.

Přezdívky motivované průpovídkami

Ani t' – Výsměšnou přezdívku *Ani t'* si vysloužila paní, která je proslulá používáním ustáleného spojení *ani ň*, které téměř pokaždé zaměňuje se spojením *ani t'*.

Čilik – Nositel přezdívky Čilik je vyhlášený užíváním spojky *čili* s identifikačním významem. Spojku užívá jako vycpávkové slovo.

Doveda – Jako Doveda je v Pacově nazýván člověk, který své přátele oslovuje „ty dovedo“.

Jetelíček – Motivací pro přezdívku Jetelíček byla průpovídka jejího nositele: „Hlavně mi nepošlapejte ten jetelíček.“ Právě tato slova slyšelo pravidelně pacovské fotbalové mužstvo před zápasem na hřišti, které bylo veskrze pokryté hlínou, pouze v jednom z jeho rohů byl zachovaný kus trávy s jetelíčkem.

Kobra – Při hraní zápasu dvou kamarádek ve stolním fotbálku vznikla přezdívka Kobra poté, co prohrávající dívka sdělila své protihráče: „Nedráždi kobru bosou nohou...“ Vyhrávající dívka pravděpodobně znala tento frazém jako „dráždit hada bosou nohou“ nebo „dráždit chřestýše bosou nohou“, a tak pro ni byla kobra příznaková.

Kopretinka – Podle oslovení kopretinko uctivě adresovaného ženám vznikla přezdívka Kopretinka. Její nositel se jí pyšnil i ve starším věku.

Kůň – Kvůli oslovení „nazdar, ty koni jeden“ vznikla pro daného člověka spojeného s tímto pozdravem přezdívka Kůň.

Pytel – Přezdívka Pytel je typickou přezdívkou ze studentského prostředí, není ovšem přezdívkou pro žáka, ale pro učitele. Ten si ji vysloužil tak, že neposedným žákům říkával „ty pytlíku“. Tato přezdívka byla předána po mužské linii již třetí generaci.

Ťuky – Přezdívka, která je v Pacově předávána již ve třetí generaci, má prapůvod v průpovídce *ani tuk*. Častým užíváním tohoto slovního spojení vznikla přezdívka Ťuky. Přezdívka byla předána po mužské linii druhé generaci (shodně jsou takto označováni dva synové původního nositele přezdívky – k jejich rozlišení se pro mladšího z nich používá připojené adjektivum *mladej*).

Vid'ha – Pro vznik přezdívky Vid'ha byla zásadní stále se opakující ubezpečovací otázka: „Vid'?“

Přezdívky motivované událostmi a situacemi

Albert – Původ přezdívky je z prostředí lehkootletických tréninků. Jedna z mladých atletek se po dlouhou dobu domnívala, že dominující styl skoku do výšky se nazývá *albert*. Tento výraz zaměnila s tzv. *flopem*, tedy technikou, při které se atleti odráží silnější nohou a laťku překonávají v letu na zádech. Dívka zjevně zaměnila názvy supermarketu Albert a prodejny Flop – jediných dvou větších obchodů s potravinami, které tehdy byly v Pacově k dispozici.

Bejva – Platonická láska jednoho z mužů v regionu Pacovska se po příchodu nové partnerky stala Bejvalou a následně zkráceně Bejvou.

Blažena – Přezdívka Blažena označující ženské jméno má paradoxně nositele muže. Pro její vznik byla zásadní událost na lyžařském výcvikovém kurzu, při němž se jeden ze studentů promenádoval po chodbách hotelu v noční košili své spolužačky. Určitou souvislost můžeme též hledat ve filmové trilogii Zdeňka Trošky *Slunce, seno*, kde je jméno Blažena používáno pro ženu z třetí zobrazované generace rodiny Škopků.

Cůca Krková – Nositelka obdržela svou přezdívku kvůli skvrně (lidově řečeno *cucák, cucflek*), kterou se jí podařilo vykouzlit na krku jejího přítele. Tato úsměvná

událost motivovala spolužáky, aby její jméno Lucie/Lůca Kršková transformovali na Cůca Krková. Došlo zde tak k záměně konsonantu v rodném jméně a vypuštění konsonantu v příjmení.

Čert – Přezdívka Čert vznikla při tom, když její nositel opravoval auto v hasičské zbrojnici a byl celý umazaný od šmíru. Svým pracovním kolegům připomínal čerta. Ke vzniku přezdívky mohl přispět i fakt, že nositel byl v tentýž čas velmi výrazně opálený a má černé vlasy. Známi nositele, kteří tuto příhodu neznají, se domnívají, že přezdívka je motivována písní *Jupí, čerte* od kapely Greenhorns.

Čína – Nositelka přezdívky jménem Kristýna (pro přátele Týna) vysvětlovala ve Velké Británii neznámému vrstevníkovi, jak se jmenuje. Nedoslýchavý cizinec ji po představení překřtil na Čínu. Spolužákům se přeřeknutí zalíbilo natolik, že jej používají jako přezdívku dodnes.

Dědek – Přezdívka z prostředí studentských lavic vznikla na Gymnáziu Pacov poté, co se spolužáci Dědka dovtípili, že právě on je nejstarším z celého kolektivu studentů. Nejedná se o přezdívku pejorativní, sám nositel ji vnímá neutrálně.

Hovínko – Nositel této deminutivní, ale přesto mírně vulgární přezdívky během gymnaziálních let hrával na elektronické klávesy – zvuky, které se z nich často linuly, mu podle jeho vlastních slov „přišly jako kroucení hovínka“. Začal si proto říkat *DJ Hovínko*. Po své přezdívce později pojmenoval i svůj podnik – *Bar u DJ Hovínka*.

Hulha – Událost spjatou s přezdívkou Hulha je nutné brát do jisté míry s nadsázkou. Přezdívka vznikla v partě lidí při kouření marihuany při tom, co jeden z přítomných, který měl právě v ruce zapálenou marihuanovou cigaretu, místo kouření ostatním vyprávěl svůj zážitek. Jelikož osoba, která byla další v pořadí, byla značně nervózní z toho, že cyklus předávání jointa nepokračuje, oslovila dotyčného tímto způsobem: „Hul ho!“ Jelikož toto direktivní vyjádření bylo velice podobné vokativu, ujalo se ve skupině mladých lidí jako přezdívka.

Nero – Přezdívku Nero získal nositel od svých spolužáků na základní škole. Na školním výletě slyšeli jeho spolužáci, jak se baví dva Romové. Jeden z nich neustále říkal: „Hej Nero!“ Z tohoto důvodu tak začali nazývat i svého spolužáka, který z nich měl nejvíce zbarvenou kůži.

Patronka – S lehkým pejorativním zabarvením je užívána přezdívka Patronka patřící ženě, která se vyhození z místní pacovské diskotéky po zavírací době bránila slovy: „Mě chcete vyhodit? Mě – patronku Pacova?“

Pekař – Přezdívkou Pekař začali známí nositele oslovovat poté, co se na dovolené projížděl ve velmi radostném stavu s pekařským vozem.

Plejtvák – Ke vzniku této přezdívky přispěl podnapilý stav nositele. Posilněn alkoholem mluvil dotyčný ze spaní o velrybách.

Svíťa – Přezdívka pochází z prostředí staršího fotbalového mužstva, které si při rozcvičkách dávalo za cíl vystřelit co možná nejvýše. Komu se podařilo dostat míč co nejbližší k nebi, ten „zasvítil“. Svítou se tak stal ten, jehož trefa byla nejsilnější.

Šavlenka – Není překvapením, že tato přezdívka má souvislost se situací vzniklou po taneční zábavě, na níž to jmenovaný přehnal s alkoholem.

Táta – Motivací pro vznik této přezdívky nebylo nic jiného než nová životní situace související se změnou rodinné role. Ačkoliv za běžných okolností by se v kolektivu otec čerstvě narozeného dítěte přezdívat *Táta* pravděpodobně nezačal, nositeli této přezdívky bylo při narození syna Jakuba teprve 17 let. Přezdívka tedy pochází z gymnaziálního prostředí a je dílem Tátových spolužáků.

Přezdívky motivované zálibami a oblíbenými návyky

Fako – Podnětem pro vznik přezdívky byl výrazný nápis *Fuckers* na zádech košile nositele. Přezdívka se zrodila ve školním prostředí.

Gamby – Asociativně si s přezdívkou Gamby můžeme spojit značku českého piva vyráběného v Plzni – *Gambrinus*, jež si nositel oblíbil natolik, že mu po ní začali fotbaloví spoluhráči přezdívat.

Greeny – Motivací pro vznik přezdívky s výrazným prvkem anglicismu se stala záliba nositele spočívající v častém nošení zeleného oblečení. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Indy – Podnětem této přezdívky je ohlušující řev připomínající křik indiánů, který nositel vydává při volejbalových zápasech.

Kůrovec – Přezdívka souvisí se zaměstnáním svého nositele, který pracuje v lese se dřevem.

Mart'afoun – Přezdívka je spojením rodného jména nositelky (Martina) a její velké záliby (neustále se mazlí s kočičkou na telefonu). Antroponymum lze zařadit též do kategorie přezdívek motivovaných osobním jménem.

Míča – Nositel této přezdívky byl díky své dvoumetrové výšce jen velmi těžko porazitelný v míčových hrách, tak získal přezdívku Míča.

Pepe Lopez – Prémiová značky tequilly *Pepe Lopez* spolu s křestním jménem Josef daly během vydatné konzumace tohoto alkoholického nápoje vzniknout nové přezdívice.

Pinočet – Motivací pro tuto přezdívku bylo jméno chilského diktátora Augusta Pinocheta, který byl ve funkci v době, kdy v Čechách byl živý komunismus. Nositel přezdívky Pinočet měl zásadně odlišné postoje od Pinocheta – diktaturu jakékoliv vládní strany nenáviděl a dával to okázale najevo.

Pralinka – Motivací pro vznik přezdívky Pralinka byly tolik oblíbené rumové pralinky, kterých nositel dokázal sníst na posezení nevídané množství.

Salát – Přezdívka, jejíž autorkou je učitelka základní školy, vznikla podle tzv. salátového vydání učebnic, které nositel při primárním vzdělávání používal. Stav knižních materiálů hraničil s nepoužitelností a tato skutečnost paní učitelku zaujala natolik, že žáka oslovila „ty saláte“.

Slejd – Anglická glamrocková a hardrocková skupina *Slade* a obdiv nositele k ní daly vzniknout přezdívice Slejd. Za povšimnutí zde stojí ryze český výslovnostní zápis, který nekoresponduje s původním pravopisem hudební skupiny.

Šaman – Nositel získal svou přezdívku v oddílu kopané kvůli čelence, kterou pravidelně nosí, aby zabránil svým dlouhým vlasům padat do očí. S čelenkou připomínal svým spoluhráčům indiánského šamana. Impulsem k této přezdívice mohl být i fakt, že se nositel jmenuje Šauer.

Vocas – Impulsem ke vzniku této přezdívky byla přebytečnost jejího nositele na některých akcích. Autoři přezdívky v rozhovoru doslova uvedli: „Nejde se ho zbavit, vždycky si tě najde.“

Winks – Východiskem přezdívky Winks je oblíbená značka bot jejího nositele – *Wink*. Koncové -s bylo k přezdívkce přidáno podle anglického slova *wings*, které v překladu znamená křídla.

Zachariáš – Dle svatého Zachariáše, kněze a kazatele, vznikla přezdívka pro člověka, který když se opojil alkoholem, ostatním kázal. Výběr konkrétního kazatele souvisí s příjmením nositele – Zahradník.

Žira – Díky oblíbené plyšové hračce – žirafě, kterou s sebou nositelka přezdívky vozila na všechny turistické akce, vznikla přezdívka Žira.

Přezdívky motivované překladem slov z cizího jazyka

Akuma – Přezdívka vznikla japonským překladem slova démon nebo ďábel. Respondentka uvádí, že přezdívku si zvolila sama za účelem anonymity na sociálních sítích, teprve později se přezdívka adaptovala do školního prostředí.

Andy – Motivací přezdívky je anglický překlad nositelova jména Ondřej, tj. *Andrew*, kterého Angličané domácky oslovují Andy. Přezdívka byla poprvé použita ve virtuálním světě.

Singl – Původní použití přezdívky Singl bylo v počítačových hrách, kde se sám nositel označil jako *Single-minded*, v překladu prostomyslný či cílevědomý (zaměřený na jednu věc). Později se přezdívka ve zkrácené podobě přenesla i do běžného života.

Přezdívky motivované reálnou či fikční postavou

Baggio/Bádža – Přezdívka je spjata s postavou italského fotbalisty Roberta Baggia, jehož dres byl oblíbeným oblečením nositele přezdívky Baggio. Ačkoliv podle italské výslovnosti by počeštěná forma přezdívky měla být Badžo, v Pacově je častěji užívána familiárnější forma *Bádža*.

Bobeš – Přezdívka Bobeš pochází již z dětství jejího nositele a nese v sobě odkaz na v Čechách velmi rozšířenou knihu *Malý Bobeš*. Chlapcovi začal tatínek říkat *Bob-*

ši, když byl malý, nemocný a nosil jednu kšandu, protože mu všechno oblečení bylo velice rychle malé.

Cartman – U přezdívky Cartman lze uvažovat o potenciální podobnosti nositele s kreslenou postavičkou animovaného seriálu South Park, mnohem pravděpodobnější je ale záliba nositele ve sledování tohoto sitcomu.

FM – Přezdívka FM byla odvozena podle fyzické podobnosti s osobou, jejíž iniciály jména a příjmení jsou právě FM.

Hugo – Nositelka příjmení Hejdů byla překřtěna přezdívkou Hugo podle svého oblíbeného spisovatele Viktora Huga. Zajímavostí je, že francouzská výslovnost tuto přezdívkou neprovází.

Chuckie – Přezdívkou Chuckie vymyslel tatínek pro svou malou dcerku, která jako stejnojmenná panenka v hororu Dětská hra chodila v noci za rodiči a říkala: „Pojď si hrát!“

Kejsy – Ačkoliv nositel této přezdívky nemá nic společného s Casey Jonesem, americkým strojvedoucím, který zahynul během železniční nehody, jeho antroponymum souvisí s písní přezpívanou též do českého jazyka.

Márly – Nositel přezdívky Márly dává velmi vydatně najevo svůj obdiv k jamajskému zpěvákovi, představiteli reggae, Bobu Marleymu. Vzhledem k tomu, že se do této postavy nositel snaží i stylizovat např. oblečením, lze též uvažovat o zařazení přezdívky do skupiny přezdívek motivovaných zálibami a oblíbenými návyky.

Náčelník – Na Náčelníka překřtil respondenta studentského dotazníku jeho učitel tělocviku, kterému při hraní košíkové připomínal náčelníka z filmu *Přelet nad kukaččím hnízdem* (USA, 1975; v režii Miloše Formana, v hlavní roli Jack Nicholson). Motivu by se dala přičíst i nositelova nepřehlédnutelná výška.

Ozzák – Vysoký muž s dlouhými hnědými vlasy, v černém tričku a džínách. Přesně takový je nositel přezdívky Ozzák, tolik podobný Ozzákovi Pacovskému, jedné z hlavních postav seriálu televize Nova – *Comeback*. Určitou míru asociace mohlo

u této přezdívky zapříčinit i fiktivní příjmení Pacovský, které se k městu Pacov váže více než k jakékoliv jiné obci.

Pindulína – Pejorativní přezdívku získala její nositelka podle úsměvné parodie života zlatokopky, kterou sehrála Iva Pazderková v seriálu televize Nova *Dokonalý svět*. Jedná se o přezdívku jednoznačně užívanou pouze bez přítomnosti samotné nositelky.

Pouzar – Přezdívka byla motivována příjmením bývalého československého hokejového útočníka Jaroslava Pouzara. Její nositel byl, ač na lokální úrovni, též útočníkem na ledě.

Škubánek – Nositelka přezdívky Škubánek získala své označení poté, co ve školní družině neustále hledala svou sestrou Kát'u. Hlavní vychovatelka ji začala přezdívat podle dvojice večerníčku České televize *Kát'a a Škubánek*.

Tazi – Klíčové bylo pro vznik přezdívky Tazi bojové umění – karate. Při tréninku začal trenér svého žáka oslovovat „Tazi“, protože mu jeho rychlý pohyb připomínal tornádo, které v americkém animovaném seriálu *Taz-mánia* vytvářel tasmánský čert Taz.

Tomio – Nositel přezdívky Tomio byl pojmenován podle fyzické podobnosti s českým podnikatelem a politikem Tomiem Okamura, původním zakladatelem hnutí Úsvit přímé demokracie. Hlavním podobnostním znakem nositele přezdívky a politika, jenž se narodil japonsko-korejskému otci, jsou menší šikmé oči. Samotný nositel přezdívky nemá žádné asijské předky, pro něž by byl tento tělesný znak typický. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Přezdívky motivované jménem či přezdívkou jiné osoby

Bejbyna – Jak už samotný tvar slova napovídá, Bejbyna je partnerkou nositele přezdívky Bejby.

Fajfka – Motivací pro přezdívku Fajfka bylo pojmenování partnera nositelky této přezdívky, jehož přezdívka používaná zejména ve virtuálním světě byla Finer. Přezdívka pochází ze školního prostředí.

Jiřina – Nositelka přezdívky Jiřina má za manžela muže křestním jménem Jiří. Ačkoliv se nejedná o přezdívku žádným způsobem pejorativní, její autoři a uživatelé svorně uvádějí, že dotyčnou takto pojmenovávají pouze bez její přítomnosti.

Josef – Přezdívka Josef je motivována fiktivním křestním jménem nositele, fiktivním proto, že její nositel se jmenuje Petr. „Josefe“ ho oslovuje pouze manželka, která si vždy přála, aby její manžel měl stejné křestní jméno jako její otec – Josef. U této přezdívky je specifická dědičnost, která se přenáší na druhou generaci, ovšem ne na syna, ale na zetě.

Malá Bejbyna – U tohoto antroponyma si můžeme povšimnout generační posloupnosti přezdívek. Zatímco některé přezdívky přechází pouze v linii stejného pohlaví, tuto přezdívku získala její nositelka podle svého otce, který je přezdíván Bejby. Přidané *Malá* zde slouží pro rozlišení manželky Bejbyho – *Bejbyny* a dcery Bejbyho – *Malé Bejbyny*.

Malej Kachna – Mladší bratr nositele přezdívky Kachna nosí stejnou přezdívku jako jeho starší sourozenec, pouze s dodatkem *Malej Kachna* (nespisovné *-ej* je zde uvedeno záměrně), aby se rozlišil věkový rozdíl.

Malej Šňůra – Přezdívkou Malej Šňůra (reálně používáno včetně nespisovného *-ej*) je oslovován její nositel ve společnosti přátel jeho staršího bratra. Analýzu přezdívkou Šňůra popisujeme dále.

Máma – Přezdívku *Máma* uvádíme v kategorii přezdívek motivovaných přezdívkou jiné osoby, protože začala být užívána vzápětí po vzniku přezdívky *Táta*. Ve stejné třídě pacovského gymnázia, do níž docházel *Táta*, totiž tou dobou studovala i jeho partnerka a matka jejich společného syna.

Mladej Ťuky – Přezdívka předaná do druhé generace po mužské linii označuje mladšího potomka nositele přezdívky Ťuky.

Pytel (2x) – Přezdívku Pytel v Pacově užívají syn i vnuk původního nositele této přezdívky. Ačkoliv je přezdívka předávána až do třetí generace, nedochází zde k rozlišování nositelů pomocí adjektiv malý/mladý.

Šňůra – Putovní přezdívka Šňůra, která původně patřila bratranci nositele, vznikla v souvislosti s hudebním turné, v hudebním slangu tzv. šňůrou.

Ťuky – Přezdívka předaná do druhé generace po mužské linii označuje staršího potomka nositele přezdívky Ťuky.

9 Závěr

Diplomová práce navazující na práci bakalářskou *Příjmení ve městě Pacově* se tematicky zaměřila na zkoumání antroponomastického stavu města Pacova na počátku 21. století. Konkrétní zkoumanou oblastí antroponomastiky byly pacovská příjmení a přezdívky. Cílem práce bylo dokončit rozpracovaný antroponomastický výzkum, a podat tak zprávu k dějinám antroponomastiky Pacova.

V úvodní kapitole jsme se zabývali demografickými daty souvisejícími s příjmeními. Poukazujeme zde na fakt, že počet obyvatel v Pacově za poslední roky výrazně ubývá a s nimi ubývají i příjmení.

Výzkum příjmení nám byl umožněn díky datům získaným od Městského úřadu Pacov, Odboru vnitřních věcí. Získaný materiál jsme statisticky vyhodnotili a posléze jej za pomoci odborné literatury analyzovali. Analyzována byla příjmení, která jsou v Pacově zastoupena minimálně desetkrát ať už v základním tvaru, či přechýlené formě – konkrétně se jedná o vzorek 115 různých příjmení. Jelikož 42 druhů z této skupiny příjmení bylo analyzováno již v práci bakalářské, jejich analýzou se v diplomové práci již dále nezabýváme, ale využíváme výsledků zkoumání bakalářské práce k souhrnnému závěru v práci diplomové.

Vybraná příjmení jsme tentokrát rozdělili do třinácti skupin inspirovaných dělením Miloslavy Knappové. Oproti bakalářské práci přibyly kategorie *Příjmení podle věku a příbuzenských vztahů*, *Příjmení podle polohy, druhu či charakteru bydliště*, *Příjmení ze slovesných pojmenování a označení dějů* a *Příjmení ze slov cizího původu* – k jemnějšímu třídění do skupin jsme byli nuceni hlavně kvůli širšímu výzkumnému vzorku. Při analýze jsme popsali rozličné motivace pro vznik daných příjmení – některé jsou pravděpodobně více, jiné méně, cílem bylo objevit nejen motivace historicky ověřené, ale i ty potenciální vycházející z lidové tvořivosti. Jelikož hranice lidové tvořivosti pravděpodobně neexistují, nejedná se o uzavřený celek motivací. Nejednoznačná motivace příjmení předurčuje propustnost jednotlivých kategorií – jedno příjmení je velice často zařazeno rovnou v několika kategoriích. Kategorie *Příjmení ze slov cizího původu* je svou podstatou speciální – příjmení, která do ní řadíme, jsou vždy zastoupena i v jiné kategorii, klíčové slovo #cizí tak odkazuje pouze k původu slova z jiného jazyka (v souvislosti s touto kategorií je

však nutné zmínit, že prostředí, ve kterém příjmení vznikala, bylo bilingvní a německý jazyk zde nebyl ničím příznakovým oproti jazyku českému). Zastoupení jednotlivých kategorií shrnuje následující tabulka.

Tabulka 1 Rozdělení příjmení do skupin

Klíčové slovo (#)	Kategorie	Četnost
Jméno	Příjmení z osobních jmen ³	42
Stav	Příjmení podle stavu a sociálního statutu ⁴	3
Zaměstnání	Příjmení podle řemesla, zaměstnání či oblíbených činností ⁵	48
Apelativum	Příjmení vzniklá z apelativ ⁶	60
Vlastnost	Příjmení podle duševních a tělesných vlastností ⁷	51
Vztah	Příjmení podle věku a příbuzenských vztahů ⁸	12
Novost	Příjmení podle novosti v kolektivu či místě ⁹	4
Místo	Příjmení ze jmen místních, národních a obyvatelských ¹⁰	48
Bydliště	Příjmení podle polohy, druhu či charakteru bydliště ¹¹	9
Znamení	Příjmení podle domovního znamení ¹²	13

³ Bareš, Beneš, Čech, Čečák, Heřmánek, Janda, Karásek, Koubek, Koubík, Kříž, Kubát, Kubů, Lastomirský, Melichar, Oliva, Pešek, Rašek, Říha, Seidl, Stupka, Šimeček, Toman, Trpák, Vlach, Vrtiška, Trpák, Vitha a příjmení analyzovaná v práci bakalářské Berka, Dušek, Hájek, Havel, Holub, Jirků, Mareš, Maršík, Mařinec, Mašát, Matoušek, Míka, Štěpánek, Vacek, Vaněk

⁴ Příjmení analyzovaná v práci bakalářské Dvořák, Svoboda, Zeman

⁵ Bednář, Beneš, Carda, Červenka, Čížek, Fiala, Habich, Halaška, Holada, Hrobský, Hřebík, Karásek, Kaun, Kopecký, Kopřiva, Kozák, Kratochvíl, Křepelka, Kříž, Markvart, Pešek, Pudil, Rokos, Říha, Seidl, Stupka, Sůva, Sviták, Šašek, Štolba, Vlach, Vorel, Votápek, Žáček a příjmení analyzovaná v práci bakalářské Berka, Dvořák, Hájek, Hlásek, Holub, Kolář, Král, Krátoška, Krejča, Nekovář, Novák, Příbyl, Stejskal, Švec

⁶ Beneš, Čech, Červenka, Čížek, Fiala, Habich, Hošek, Hřebík, Janda, Jelínek, Karásek, Kaun, Kohout, Kokeš, Kopecký, Kopřiva, Koubek, Koubík, Kozák, Kratochvíl, Křepelka, Kubát, Kubů, Kučera, Kuzdas, Oliva, Pešek, Pokorný, Pošusta, Praveček, Pudil, Rašek, Rokos, Růžička, Říha, Seidl, Strnad, Stupka, Sůva, Sviták, Škoda, Tenkl, Trpák, Vorel, Votápek, Zavadil a příjmení analyzovaná v práci bakalářské Buřič, Dušek, Hájek, Havel, Hlásek, Holub, Hruška, Kršek, Papež, Smetana, Svoboda, Švec, Zajíc, Zeman

⁷ Carda, Čížek, Fiala, Habich, Holada, Hošek, Janda, Jelínek, Kaun, Kohout, Kokeš, Kopřiva, Koubík, Kratochvíl, Křepelka, Kučera, Kuzdas, Oliva, Pokorný, Pošusta, Praveček, Rašek, Růžička, Souček, Strnad, Sůva, Šašek, Tenkl, Trpák, Veselý, Vorel a příjmení analyzovaná v práci bakalářské Buřič, Dvořák, Havel, Hlásek, Holakovský, Holub, Hovorka, Hruška, Král, Krátoška, Kršek, Kudrna, Nekovář, Němec, Plášil, Stejskal, Svoboda, Švec, Zajíc, Zelenka

⁸ Heřmánek, Jelínek, Karásek, Koubek, Koubík, Lhotka, Pešek, Pošusta, Růžek, Souček, Šimeček, Žáček

⁹ Němec, Novák, Novotný, Příbyl

¹⁰ Bednář, Beneš, Čech, Červenka, Čížek, Fiala, Heřmánek, Holada, Hošek, Janda, Jelínek, Kaun, Koblík, Kohout, Kokeš, Kopecký, Koubek, Koubík, Kozák, Kratochvíl, Kříž, Kubát, Kubů, Kučera, Lastomirský, Lhotka, Růžička, Strnad, Šimeček, Těťour, Veselý, Vlach, Vorel, Zavadil, Žáček a příjmení analyzovaná v práci bakalářské Dolejš, Dvořák, Hájek, Holub, Hruška, Král, Němec, Novák, Příbyl, Smetana, Svoboda, Zajíc, Zelenka

¹¹ Kopecký, Kříž, Rokos, Růžek, Stupka a příjmení analyzovaná v práci bakalářské Dolejš, Hájek, Hruška, Kršek

¹² Fiala, Hřebík, Jelínek, Kohout, Kokeš, Kozák, Kříž, Kučera, Růžička, Vorel a příjmení analyzovaná v práci bakalářské Holub, Hruška, Zajíc

Průpovídky	Příjmení podle oblíbených průpovídek a historek ¹³	10
Děj	Příjmení ze slovesných pojmenování a označení dějů ¹⁴	21
Cizí	Příjmení ze slov cizího původu ¹⁵	13

Analýza zahrnuje převážně příjmení českého původu, pouze jedno příjmení je původem slovenské (*Lastomirský*) a čtyři pochází přímo z německého prostředí (*Habich, Kaun, Markvart, Seidl*), další příjmení pochází též ze slov cizího původu, v českém prostředí jsou však již zdomácnělá a jejich jiný než český původ již pravděpodobně nevnímáme (*Halaška, Hošek, Jelínek, Rašek, Tenkl, Těťour, Vitha, Papež*).

Příznakovou apelativní motivaci mají **příjmení motivovaná nářečními výrazy**. V našem výzkumném vzorku se konkrétně jedná o tato příjmení: *Beneš, Halaška, Kokeš, Rašek, Říha, Trpák*. Tato skutečnost může být impulzem k dalšímu onomastickému bádání. Lze si klást otázku, zda se tato příjmení vyskytují ještě dnes spíše v dané nářeční oblasti, nebo jsou již rovnoměrně zastoupena v celé oblasti České republiky.

Ve zkoumaném materiálu uvádíme na některých místech potenciální motivaci pro vznik **příjmení s ironickým podtextem**. Obecně mohou být ironicky zabarvena příjmení motivovaná tělesnými a duševními vlastnostmi – v takovém případě nositel nejčastěji vykazuje pravý opak vlastnosti, na základě níž je pojmenován, dále příjmení motivovaná řemesly, zaměstnáním a oblíbenou činností – zde je nejčastěji poukazováno na nositelovu nešikovnost v daném oboru, i příjmení podle stavu a sociálního statusu, příjmení vzniklá z apelativ, příjmení podle polohy, druhu či charakteru bydliště, příjmení ze slovesných pojmenování a označení dějů atd. Příjmení tvořili od nepaměti sami lidé, a tak se ironie může potenciálně objevit u jakéhokoliv příjmení.

Jak jsme již uvedli v bakalářské práci, zvláštní nádech **nesou příjmení s potenciálně pejorativním nádechem**. Ta mohou vznikat nejen jako projev sarkastického

¹³ *Hošek, Jelínek, Růžička, Škoda* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Hájek, Holakovský, Holub, Hruška, Němec, Smetana*

¹⁴ *Carda, Červenka, Fiala, Halaška, Pošusta, Praveček, Pudil, Strnad, Škoda, Trpák, Zavadil, Získal* a příjmení analyzovaná v práci bakalářské *Berka, Buřič, Dvořák, Hlásek, Hovorka, Král, Plášil, Přibyl, Stejskal*

¹⁵ *Habich, Halaška, Hošek, Jelínek, Kaun, Lastomirský, Markvart, Rašek, Seidl, Tenkl, Těťour, Vitha* a příjmení analyzované v práci bakalářské *Papež*

postoje k pojmenovávanému člověku, ale i negativně sama o sobě. Při zkoumání onomastického materiálu jsme se rozhodli nevyčleňovat skupinu pejorativních příjmení, jelikož hranice hanlivosti je v tomto případě velice nejasná – zatímco někdo může vnímat určitou motivaci příjmení jako pejorativní, jiný ji chápe jako konstatování, které ze své povahy nemusí být nutně urážející. Velice podobně je pejorativnost vnímána i u přezdívek – zatímco přezdívka může být svou povahou pejorativní (např. si dělá legraci z fyzických proporcí nositele), sám nositel ji chápe jako vyjádření faktu a hanlivost jí nepřisuje.

Obzvláště rádi bychom ve zkoumaném vzorku upozornili na příjmení *Pošusta*, které je podstatou svého vzniku velmi podobné jiné kategorii antroponym – jménům po chalupě. Jestliže *Pošusta* získal své příjmení kvůli chalupě po Šustovi, je princip tvoření tohoto příjmení analogický ke vzniku jmen po chalupě.

Dvě předposlední kapitoly práce se věnovaly **přezdívkám**. Při sběru přezdívkového materiálu do bakalářské práce se nám podařilo získat takový objem dat, který jsme nakonec kvůli požadovanému rozsahu práce nebyli schopni využít, a tak byly v naší bakalářské práci analyzovány pouze přezdívky motivované příjmením. V práci diplomové navazujeme na původní výzkum a dále analyzujeme archivovaná antroponomastická data.

Ve zkoumaném vzorku přezdívek stejně jako v práci bakalářské **převažují přezdívky pro muže** (cca 76 % vzorku). Jelikož k totožnému závěru dochází i autoři jiných antroponomastických výzkumů, mimo jiné i my v bakalářské práci, nepovažujeme tento jev za příznakový.

Analyzované přezdívky dělíme do deseti kategorií inspirovaných dělením Miloslavy Knappové z článku *O přezdívkách v současné češtině*. Některé přezdívky bychom mohli zařadit do více kategorií, na rozdíl od příjmení ale každou přezdívku řadíme pouze do jedné kategorie, jež nejlépe vystihuje danou motivaci.

Tabulka 2 Rozdělení přezdívek do skupin

Kategorie	Četnost
Přezdívky motivované příjmením	46 ¹⁶
Přezdívky motivované osobním jménem ¹⁷	7
Přezdívky motivované tělesnými vlastnostmi ¹⁸	19
Přezdívky motivované duševními a charakterovými vlastnostmi ¹⁹	3
Přezdívky motivované průpovídkami ²⁰	10
Přezdívky motivované událostmi a situacemi ²¹	16
Přezdívky motivované zálibami a oblíbenými návyky ²²	17
Přezdívky motivované překladem slov do cizího jazyka ²³	3
Přezdívky motivované reálnou či fikční postavou ²⁴	15
Přezdívky motivované jménem či přezdívkou jiné osoby ²⁵	13

Nejvíce zastoupené jsou **přezdívky motivované příjmeními** nositelů, které jsme analyzovali v práci bakalářské. Jako druhou nejpočetnější kategorii lze označit **přezdívky motivované tělesnými vlastnostmi**. Dalšími kategoriemi, do nichž v našem výzkumu patří alespoň deset přezdívek, jsou přezdívky motivované zálibami a oblíbenými návyky, událostmi a situacemi, reálnou či fikční postavou, jménem či přezdívkou jiné osoby a průpovídkami.

Proces **tvoření přezdívek dle příjmení a tělesných vlastností** nositelů označují jako **velmi živý** i další autoři výzkumů přezdívek z posledních let, již své výsledky publikovali v bakalářských a diplomových pracích – např. Veronika Dubská (2015, str. 86), Michal Kaláb (2010, str. 73), Martina Ostrýžová (2011, str. 70) i Jana Vodičková (2012, str. 54). Tvoření přezdívek dle příjmení je nejsnazší cestou

¹⁶ K počtu 46 je nutné ještě přičíst neuzavřený počet přezdívek na hranici s hypokoristiky. Jejich analýzu lze najít v bakalářské práci (Dušková, 2015, str. 53–64).

¹⁷ Bojda, Fáfa, Kachňáček, Mártý, Mates, Migas, Vaškovjak

¹⁸ Afro, Bejby, Buřtík, Blond'ák, Cecek, Drobek, Hobit, Hroch, Kachna, Kohout, Kůň, Květák, Máslo, Papunn, Piňďa, Prcek, Puštík, Serfař, Sud

¹⁹ Generál, Nezmar, Vidlák

²⁰ Ani ť, Čilik, Doveda, Jetelíček, Kobra, Kopretinka, Kůň, Pytel, Ťuky, Vid'ha

²¹ Albert, Bejva, Blažena, Cůca Krková, Čert, Čína, Dědek, Hovínko, Hulha, Josef, Nero, Patronka, Pekař, Plejtvák, Svíťa, Šavlenka, Táta

²² Fako, Gamby, Greeny, Indy, Kůrovec, Mar'afoun, Míča, Pepe Lopez, Pinočet, Pralinka, Salát, Slejd, Šaman, Vocas, Winks, Zachariáš, Žira

²³ Akuma, Andy, Singl

²⁴ Baggio/Bádža, Bobeš, Cartman, FM, Hugo, Chuckie, Kejsy, Máryly, Náčelník, Ozzák, Pindulína, Pouzar, Škubánek, Tazi, Tomio

²⁵ Bejbyna, Fajfka, Jiřina, Malá Bejbyna, Malej Kachna, Malej Šňůra, Máma, Mladej Ťuky, Pytel, Pytel, Šňůra, Ťuky

k familiárnímu oslovení, pokud z jakéhokoliv důvodu nechceme člověka oslovovat křestním jménem. Četnost přezdívek motivovaných tělesnými vlastnostmi pravděpodobně odráží lidskou zálibu v upomínání slabin jiného člověka; částečně může být kvantita těchto přezdívek daná i tím, že tělesné vlastnosti jsou patrné na první pohled i pro cizího člověka – přezdívka je snadno přenášena do jiných prostředí, jelikož si i lidé, kteří nebyli u vzniku přezdívky, snadno dovedou domyslet její motivaci.

Ve vzorku sebraných přezdívek se setkáme nejen s přezdívkami úsměvnými, neutrálními, vyzdvihujícími oblíbené artefakty spojené s jejich nositeli, ale také s přezdívkami, které jsou již svou povahou neznámým člověkem vnímány pejorativně. Osobně se domníváme, že následující výčet přezdívek je **pejorativní** a pro samotného nositele může být takovéto antroponymum urážkou: *Ani ť, Cecek, Drobek, Generál, Hroch, Patronka, Pindulína, Sud, Vidlák, Vocas* a *Zachariáš*. Jinou skupinou jsou přezdívky, které samotné nositele urážet nemohou, neboť o nich povětšinou (alespoň se tak domnívají uživatelé přezdívek) nevědí. V tomto případě se jedná o **tajné přezdívky**: *Ani ť, Bejva, Patronka* a *Pindulína*. U všech čtyř případů tajných přezdívek se jedná o přezdívky ženské. Ke stejnému závěru dochází ve své diplomové práci i Dubská (2015, str. 87), která konstatuje: „U většiny přezdívek jde o úsměvné pojmenování, někdy však i o pojmenování hanlivé. Proto mnozí jejich nositelé o dané přezdínce nevědí. To platí zejména u žen.“

Zvláště lze v sebraném vzorku přezdívek vyčlenit i skupinu přezdívek, které vznikly jako **protiklad daných skutečností**, jsou tedy míněny ironicky – ať už se jedná o přezdívku *Buřtík* pro svalovce, *Drobek* pro prostorově výraznějšího muže, *Blondák* pro člověka s havraními vlasy, či antroponymum *Pinočet*, kterým je oslovován člověk nenávidějící jakýkoliv druh diktatury. Ironické, respektive protikladné rysy přezdívek nesou v tomto výzkumu přezdívky pro muže.

V analyzovaném materiálu se nám podařilo odhalit pouze tři **přezdívky předávané přímo po generacích** (*Bejby, Pytel, Ťuky*). Dubská (2015, str. 86) ve svém výzkumu objevila pět případů dědičných přezdívek.

Značnou část našeho výzkumu zaujímají přezdívky ze dvou sociálních prostředí – školního a sportovního. Ve školním prostředí vznikly přezdívky *Blažena, Cůca Kr-*

ková, Čína, Dědek, Fajfka, Fako, Generál, Greeny, Hobit, Hovínko, Hugo, Kachňáček, Máma, Mártý, Mates, Náčelník, Papunn, Pind'a, Prcek, Pytel, Salát, Surfař, Škubánek, Táta, Tomio; v prostředí sportovním se rozšířily přezdívky *Albert, Baggio, Bejby, Gamby, Indy, Jetelíček, Míča, Pouzar, Šaman, Tazi*. Potěšujícím faktem je, že ani jedna z přezdívek ze školního prostředí není vyloženě vulgární a významně převažují přezdívky vtipné, trefné oproti přezdívkám hanlivým.

10 Zdroje

Monografie

- BENEŠ, Josef. *O českých příjmeních*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.
- BENEŠ, Josef a Marie NOVÁKOVÁ. *Německá příjmení u Čechů*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1998. ISBN 80-7044-212-3.
- DAVID, Jaroslav. Reklamní funkce oikonym In: *Smrdov, Brežněves, Rychlonožkova ulice*. Praha: NLN, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4.
- HENYS, Václav. *Zákon o matrikách, jménu a příjmení s poznámkami a souvisejícími předpisy*. Praha: IFEC, 2002. ISBN 80-86412-19-9.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: AZ KORT, 2008. ISBN 80-238-8173-6.
- MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení*. Praha: Epoque, 2002. ISBN 80-86328-10-4.
- MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie nejčastějších příjmení II. díl*. Praha: Epoque, 2003. ISBN 80-86328-30-9.
- MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2010. ISBN 978-80-86781-03-8.
- MYSLIVEČEK, Milan. *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha: Horizont, 1992. ISBN 80-7012-065-7.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny: 5. díl DODATKY*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960.
- SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1964.
- ŠLOSAR, Dušan. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.
- DUNGEL, Jan a Karel HUDEC. *Atlas ptáků České a Slovenské republiky*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0927-2.

Kvalifikační práce

- DUBSKÁ, Veronika. *Příjmení, jména po chalupě a přezdívky v obci Láz*. České Budějovice, 2015. Nepublikovaná diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Marie JANEČKOVÁ. Dostupné z:
https://theses.cz/id/7vwuo2/P_jmen_jmna_po_chlup_a_p_ezdvky_v_obci_Lz.pdf
- DUŠKOVÁ, Lucie. *Příjmení ve městě Pacově*. České Budějovice, 2015. Nepublikovaná bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Štěpán BALÍK. Dostupné z:
https://theses.cz/id/qtsjo4/Prijmeni_ve_meste_Pacove_Lucie_Duskova.pdf
- KALÁB, Michal. *Hypokoristika a přezdívky u současné mladé generace*. Brno, 2010. Nepublikovaná bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Michaela ČORNEJOVÁ. Dostupné z:
https://is.muni.cz/th/175269/ff_b/Hypokoristika_a_prezdivky_u_soucasne_mlade_generace.txt
- OSTRÝŽOVÁ, Martina. *Příjmení a přezdívky v obci Vír*. České Budějovice, 2011. Nepublikovaná bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Marie JANEČKOVÁ. Dostupné z:
http://www.theses.cz/id/gcpxvk/Bakalarka_Vir_FINAL2.pdf
- VINTROVÁ, Alžběta. *Přezdívky orientačních běžců*. Brno, 2009. Nepublikovaná bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jana PLESKALOVÁ. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/210823/ff_b/
- VODIČKOVÁ, Jana. *Současné přezdívky mladé generace*. Brno, 2012. Nepublikovaná bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jana PLESKALOVÁ. Dostupné z:
https://is.muni.cz/th/361716/ff_b/Soucasne_prezdivky_mlade_generace.pdf

Slovníky

- BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas 3*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0654-0.
- [MSS] BĚLIČ, Jaromír, Adolf KAMIŠ a Karel KUČERA. *Malý staročeský slovník* [online]. 2006–2016. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>

- [GbSlov] GEBAUER, Jan. *Slovník staročeský* [online]. 2006–2016. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>
- OLIVA, Karel. *Polsko-český slovník II/ P-Z*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0728-8.
- REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Praha: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-296-7.
- REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Praha: Leda, 2015. ISBN 978-80-7335-393-3.
- [ŠimekSlov] ŠIMEK, František. *Slovníček staré češtiny* [online]. 2007–2008. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>
- [ESSČ] Ústav pro jazyk český ČSAV. *Elektronický slovník staré češtiny* [online]. 2006–2016. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>
- [SSJČ] Ústav pro jazyk český ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>
- [StČS] Ústav pro jazyk český ČSAV. *Staročeský slovník* [online]. 2008–2011. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>
- Uniwersalny słownik języka polskiego (CD-ROM) (USJP). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.

Články v časopisech

- BRAMBORA, Josef. Studentské přezdívky z Prahy. In: *Naše řeč*, roč. 17, č. 9, s. 273–282. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2729>
- KNAPPOVÁ, Miloslava. Přezdívky v proměnách staletí. *Acta onomastica*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 1999, roč. 40, s. 82–88.
- SCHEINOSTOVÁ, Alena. Přezdívání mezi mládeží. *Čeština doma a ve světě*. 1999, roč. VII, č. 2., s. 113–115. Dostupné z: <http://ucjtk.ff.cuni.cz/system/files/publikace/cds/CDS1999-2.pdf>
- ŠMILAUER, Vladimír. Studentské přezdívky z Bratislavy. *Naše řeč*. 1933, roč. 17, č. 5, 6–7, s. 134–138. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2706>

Zákony

- Česko. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301>

Webové příspěvky

- HAIDLER, Achab. Symboly na náhrobcích. In: *Židovské hřbitovy* [online]. 2009 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=8&new=2099
- Zásady přechylování cizích ženských jmen v ČT. In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/sport/loh-2012/188071-zasady-prechylovani-cizich-zenskych-jmen-v-ct/>
- Zdroj statistických údajů o demografii: Počty obyvatel v obcích. In: *Ministerstvo vnitra České republiky: Informační servis – statistiky* [online]. 2016 [cit. 2017-02-28]. Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>
- Zdroj statistických údajů o počtu příjmení: Četnost jmen a příjmení. In: *Ministerstvo vnitra České republiky: Informační servis – statistiky* [online]. 2016 [cit. 2017-02-28]. Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx>

Emailová komunikace

- Zdroj statistických údajů o příjmení v Pacově: DUŠKOVÁ, Dana. *Příjmení Pacov*. [online]. Platný e-mail od: duskova@mestopacov.cz, 31. prosince 2016. Osobní komunikace.
- Zdroj informací o obci Lastomír: PALKOCI, Janko. *Diplomová práce – obec Lastomír*. [online]. Platný e-mail od: palkoci@gmail.com, 8. března 2017. Osobní komunikace.

11 Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obrázky

Obrázek 1 Pohled na město Pacov v zimě roku 2017 (foto: Zdeněk Klika) 12

Grafy

Graf 1 Počet sňatků v Pacově od r. 1991 do r. 2015 13

Graf 2 Počet rozvodů v Pacově od r. 1991 do r. 2015 13

Graf 3 Počet obyvatel v Pacově k 31. 12. od r. 1971 do r. 2015 14

Tabulky

Tabulka 1 Rozdělení příjmení do skupin 86

Tabulka 2 Rozdělení přezdívek do skupin 89

12 Seznam příloh

Příloha č. 1: 115 nejčastějších příjmení v Pacově (k 31. 12. 2016)

Příloha č. 1: 115 nejčastějších příjmení v Pacově (k 31. 12. 2016)

1.	Dvořák/Dvořáková -	59.	Čech/Čechová ↓27
2.	Novák/Nováková -	60.	Habich/Habichová ↑3
3.	Papež/Papežová -	61.	Holada/Holadová ↑28
4.	Zeman/Zemanová -	62.	Hrobský/Hrobská ↓11
5.	Dušek/Dušková -	63.	Kopřiva/Kopřivová ↑13
6.	Míka/Míková -	64.	Markvart/Markvartová ↓4
7.	Novotný/Novotná ↓1	65.	Melichar/Melicharová ↓12
8.	Mařinec/Mařincová ↑3	66.	Pudil/Pudilová ↓1
9.	Švec/Švecová ↓2	67.	Carda/Cardová ↓5
10.	Zajíc/Zajícová ↓1	68.	Koubek/Koubková ↑1
11.	Hovorka/Hovorková ↑6	69.	Kubů/Kubů ↓11
12.	Nekovář/Nekovářová ↓2	70.	Růžek/Růžková ↑4
13.	Příbyl/Příbylová ↓1	71.	Trpák/Trpáková ↓6
14.	Stejskal/Stejskalová ↑1	72.	Vlach/Vlachová ↑27
15.	Krátoška/Krátošková ↓1	73.	Čečák/Čečáková ↓5
16.	Dolejš/Dolejšová ↓3	74.	Kuzdas/Kuzdasová ↓7
17.	Štěpánek/Štěpánková ↑1	75.	Pošusta/Pošustová ↓2
18.	Svoboda/Svobodová ↑3	76.	Rokos/Rokosová ↓17
19.	Němec/Němcová ↓3	77.	Růžička/Růžičková -
20.	Krejča/Krejčová ↑22	78.	Štolba/Štolbová ↑130
21.	Hájek/Hájková ↑14	79.	Veselý/Veselá ↑33
22.	Jirků/Jirků ↓2	80.	Vorel/Vorlová ↑3
23.	Mareš/Marešová -	81.	Žáček/Žáčková ↑32
24.	Plášil/Plášilová -	82.	Beneš/Benešová ↑2
25.	Vaněk/Vaňková ↓6	83.	Čížek/Čížková ↓12
26.	Havel/Havlová ↓4	84.	Janda/Jandová ↑35
27.	Buřič/Buřičová ↓2	85.	Kokeš/Kokešová ↓5
28.	Holub/Holubová ↑3	86.	Pokorný/Pokorná -
29.	Král/Králová ↑4	87.	Seidl/Seidlová ↓1
30.	Kršek/Kršková ↑10	88.	Stupka/Stupková ↓6
31.	Matoušek/Matoušková ↓5	89.	Sůva/Sůvová ↓11
32.	Hlášek/Hlásková ↑6	90.	Šimeček/Šimečková ↑64
33.	Kratochvíl/Kratochvílová ↑11	91.	Toman/Tomanová ↓8
34.	Mašát/Mašátová ↓2	92.	Votápek/Votápková ↓2
35.	Smetana/Smetanová ↑4	93.	Zavadil/Zavadilová ↑12
36.	Berka/Berková -	94.	Červenka/Červenková ↑12
37.	Hruška/Hrušková ↓10	95.	Halaška/Halašková ↑5
38.	Kolář/Kolářová ↓10	96.	Heřmánek/Heřmánková ↑115
39.	Strnad/Strnadová ↑4	97.	Hošek/Hoškov ↑18
40.	Zelenka/Zelenková ↓3	98.	Hřebík/Hřebíková ↑9
41.	Kudrna/Kudrnová -	99.	Jelínek/Jelínková ↓27
42.	Maršík/Maršíková ↓8	100.	Karásek/Karásková ↑2
43.	Holakovský/Holakovská ↓4	101.	Kaun/Kaunová ↑7
44.	Škoda/Škodová ↓3	102.	Kozák/Kozáková ↑7
45.	Vacek/Vacková ↓15	103.	Křepelka/Křepelková ↑29
46.	Fiala/Fialová ↑11	104.	Kříž/Křížová ↓81
47.	Kopecký/Kopecká ↓1	105.	Kubát/Kubátová ↓8
48.	Kučera/Kučerová ↑4	106.	Lastomirský/Lastomirská ↓14
49.	Praveček/Pravečková ↓3	107.	Oliva/Olivová ↑10
50.	Říha/Říhová ↓2	108.	Pešek/Pešková ↑8
51.	Tenkl/Tenklová ↓6	109.	Rašek/Rašková ↓5
52.	Koblic/Koblicová ↓3	110.	Souček/Součková ↓16
53.	Kohout/Kohoutová ↑3	111.	Sviták/Svitáková ↓1
54.	Vrtiška/Vrtišková ↑12	112.	Šašek/Šašková ↓1
55.	Koubík/Koubíková -	113.	Těšour/Těšourová ↓20
56.	Lhotka/Lhotková ↑4	114.	Vitha/Vithová ↓16
57.	Bareš/Barešová ↑2	115.	Získal/Získalová ↓19
58.	Bednář/Bednářová ↑5		

↓ šipka dolů značí posun na žebříčku směrem dolů oproti stavu ke dni 31. 7. 2014

↑ šipka nahoru značí posun na žebříčku směrem nahoru oproti stavu ke dni 31. 7. 2014

- pomlčka značí stagnaci vzhledem ke stavu ke dni 31. 7. 2014

čísla udávají počet míst na žebříčku nejčastějších příjmení, o které se dané příjmení posunulo